

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 15 (358), serie nouă. Miercuri 22 aprilie 1998. Preț: 2.000 lei

Christos a înviat!

PANOUL CIURUIT (XIV)

Este timpul să punem capăt acestui demers, deși, urmărind ieșirile lui Adrian Păunescu pe diverse unde, ești tentat să-i atragi atenția că scamatoriile sale merită reacții prompte, pentru a se cunoaște adevărul, ci nu doar deviațiile lui congenitale. De curând i-a aplicat o corecție și Mircea Mihăieș dar, oricine l-ar avertiza de buimăceala și confuziile în care se află, ar fi în zadar, fiindcă A.P. nu posedă un minimum de bun simț și continuă să-și deverseze toxinele. Are și o explicație în acest sens. „În general, mulți dobitoci au spus că eu scriu prea mult. Ce să le răspund? Eu așa trăiesc. Singura chestie pe care i-aș ruga pe contemporanii mei s-o ia în calcul e că nu poți să te plângi de un munte că e munte și că vrei tu să fie o grămăjoară de căcat”. ❀Nu știi ce să admiri mai mult la această balenă Goliat, cum îl răsfăța cândva profesorul Piru, stilul academic, modestia tremurătoare sau decența proverbială. Dar, după aceste afirmații, îți pui firești întrebări. „Dobitocii” de care vorbește A.P. observă că muntele e din rahat și-ar fi cazul ca bardul de la Bârca să mai reducă sonorul? Nu cumva înțeleptul de carton ar trebui să se mai odihnească, fiindcă e tot mai surmenat? De parcă ar fi bănuț astfel de întrebări, A.P. sare din nou la bătaie. „Anormali sunt ei, că scriu puțin. Normal e să respiri și să scrii ca un profesionist. Eu depun mărturie”. ❀N-avem încotro și lucrăm iarăși cu materialul clientului. Păunescu nu-i lasă pe alții să-i pună diagnosticul și se decretează profesionist. Nu-l contrazicem, ci doar îl completăm. Nu cunoaștem, într-adevăr, un mai mare profesionist al slugărniceii și lingușelii, al dezonoarei și impertinenței ca Adrian Păunescu. Iar, cât privește mărturiile sale, sunt atât de sincere și de prompte că, ori de câte ori li se va da da prilejul, contemporanii îi vor mulțumi cu zoaie și spută, cum au mai făcut-o în fața ambasadei americane, în 1989, de era să-l pierdem de mușteriu. Nici acea întâmplare și nici altele, la fel de grave, nu l-au vindecat, fiindcă Adrian Păunescu pare să fie incurabil sau, cu vorbele sale, „un aparat de fotografiat care are obiceiul să apară mai mult el decât cel pe care-l fotografiază”. Orice s-ar petrece, Adrian Păunescu nu realizează că nici statura și nici caracterul său nu pot face decât o impresie dezagreabilă. Cei care-l mai cultivă sunt, firește, tot de teapa lui; doar numai cei care seamănă se adună.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

CULTURA PE UNDE

Dintre emisiunile Redacției Literatură, Arte, Știință vă invităm să ascultați:
- *Miercuri 22 aprilie*, la ora 9,50, pe C.R.C., **Poezie românească**. Adrian Maniu (30 de ani de la moarte). Versuri în interpretarea actorului Victor Rebengiuc. **Redactor: Ioana Diaconescu.**

- La ora 20,45, pe C.R.C., **Cărți, idei, manuscrise**. Din sumar: Jurnal de lector - Dan Stanca - „Apocalips amănat”; Pagini de jurnal de Nicolae Stroescu-Stănișoară. Colaborează: Al. Cistelec, Marin Diaconu, Al. Balaci. **Redactor: Ileana Corbea.**

- Pe C.R.C., la ora 21,30 - **Portrete și evocări literare**. Amintiri din temnițele comuniste... era Învierea Domnului. Colaborează: Preot Gh. Calciu Dumitreasa, Zabu Pană, Traian Popescu și Mircea Nicolau. **Redactor: Anca Mateescu.**

- *Joi, 23 aprilie*, la ora 12,30, pe C.R.C., - **Miorița**. Obiceiuri și practici populare de Sf. Gheorghe; Primăvara ierburilor de dragoste. **Redactor: Ion Moanță.**

- *Vineți, 24 aprilie*, ora 9,50 pe C.R.C., - **Poezie românească**. Lirică religioasă de Carolina Ilica în lectura autoarei.

- Pe C.R.C., la ora 21,30 - **Dicționar de literatură universală**. Calendar: 115 ani de la nașterea lui Jaroslav Hasek. Medalion de Jean Grosu. Bibliotecă de personaje celebre: Aeneas. Comentariu de Dan Grigorescu. **Redactor: Florin Constantin Pavlovici.**

- *Sâmbătă, 25 aprilie*, la ora 9,50, pe C.R.C., **Poezie românească**. Versuri de Ștefan Aug. Doinaș în lectura autorului.

- *Duminică, 26 aprilie*, la ora 9,50 pe C.R.C., - **Poezie românească** V. Voiculescu - 35 de ani de la moarte. Versuri în interpretarea actriței Simona Bondoc.

- Pe Canalul România Cultural (C.R.C.), - la ora 23,50, - **Poezie universală**. Versuri de Vicente Aleixandre. Premiul Nobel în anul 1997. Lectura: Nico Pomoje. **Redactor: Dan Verona.**

- *Luni 27 aprilie*, la ora 21,45, pe C.R.C. - **București, istorii scrise și nescrise**. Cititori ai bisericilor bucureștene. Colaborează: Cornelia Pillat. **Emisiune de Victoria Dimitriu.**

- *Marți, 28 aprilie*, la ora 20,30, pe C.R.C. - **Zări și etape**. „Călătorie spre locul inimii” sau poezia religioasă a lui V. Voiculescu apărută postum; Ovidiu Papadima memorialistul. **Redactor: Cornelia Marian.**

- La ora 21,30, pe C.R.C., - **Înregistrări din Fonoteca de Aur**. Gheorghe Tomozei. Amintiri despre prieteni de suflet și gând: Nichita Stănescu și Nicolae Labiș. **Redactor: Gabriela Nani Nicolescu.**

TRAUMATIZAȚII NOROIOȘI

de MARIUS TUPAN

Pot leșuvi și îmbătrâniți în rele, nu se pot lăuda cumva că lasă în urmă o operă robustă, un nume demn de admirație sau o imagine care să înobileze o galerie națională. Și, se pare, tocmai momentele critice prin care trec (căci nici în alte domenii nu s-au realizat!), pârjolite de o secetă artistică, întreținute, indecent, de vicioși și abulici, în jurul cărora a gravitat atâta vreme, zăpăcesc pacienții noștri cu ifose de medici, numai fiindcă sustrag, neinvitați, halate albe și-și agață tensiometrul de gât. Postura în care intră - conștient sau nu - are darul să le sporească și mai abitir complexe. Lingușitori fără scrupule când vor să obțină ceva, intră în crize de autoritate atunci când li se dezvăluie identitatea și mușcă mâna pe care au lins-o cândva. Dacă și-ar trece oglinda prin față, ar descoperi că le-au crescut colții și le-a năpărlit părul. Dar se tem de confruntări. Mai dispuși sunt să le ceară protectorilor să-și adapteze ținuta în funcție de oscilațiile lor traumatizante, căci, nu în puține rânduri, dacă n-ar fi sărit la vreme dintr-o barcă în alta, i-ar fi luat valul. Aici, da, le recunoaștem dibăcia, ca să fim doar eufemistici. Să le meargă

bine, au sacrificat orice, prietenii, demnitate, onoare, fără a bănuși că toți suntem amnezici, ci doar toleranți. Dacă tot își mai afișează o imagine ce nu-i în consonanță cu persoana, putem să oferim destule date pentru a le fi restituită statura reală, pe care nimeni nu și-o poate ascunde, atâta vreme cât banca de informații e suficient de opulentă. Modalitățile lor de a interpreta existența și de a smulge vieții mai mult decât li se cuvine bănuiesc și la alții, convinși că toți suntem de-o seamă și cu aceleași metehne am fost blagosloviți. Când nu se gudură, mușcă, îndeosebi cu gingiile, fiindcă nu știu la ce se expun și ce reacții vor fi stârnite. Trași de zgardă, intră în marșarier, sunt pregătiți să dea colțul și să-și ascundă colții, fiindcă lupta dreaptă, pe față, nu-i avantajează. Ei, care-s mereu dispuși să dea note, deși le lipsesc studiile necesare, ei, care caută leacuri pentru alții, fără a-și putea alunga propriile maladii, își găsesc confortul doar în penibil și ridicol și noi, deocamdată, îi compătimitim. La o viitoare agresiune, vom găsi și alte metode pentru a-i stimula să-și dea arama pe față.

INTELECTUL DESCHIS ȘI DUȘMANII LUI

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Dacă avem să ne gândim cine este cel care face opoziția cea mai puternică ideilor lui Karl Popper despre istorie, atunci, cu siguranță, că după o serie de încercări și analize ne vom opri la Gottfried Wilhelm Leibniz. Dacă René Descartes asumă ideea deterministă aplicată pe materie, în sistemul său dualist, Leibniz așează determinismul în spațiul spiritului. Dualismul cartezian lăsa loc, evident, liberului arbitru; principiul rațiunii suficiente - aplicat de Leibniz asupra întregului existent și devenit, astfel, condiție ontologică - transformă orice realitate în constrângere. Creativitatea istorică pune probleme greu de rezolvat, odată ce este afirmată și urmărită. Ideile lui Leibniz vor genera conceptul kantian al imperativului categoric, așa cum modelul cartezian al animalului-mașină va sugera imaginea unei societăți-sistem marxiste, economic materialistă. Principiul fundamental al liberalismului - identic principiului central al dreptului - este acela al autonomiei conștiinței. Karl Popper este ultimul mare filosof al liberalismului, lucru, de altfel, unanim acceptat. Ce poate fi, totuși, rațiunea, dacă este în același timp determinare univocă și universală, cât și principiu reglator al conștiinței?

Pe când Popper scria celebra sa carte „Societatea deschisă și dușmanii ei”, lumea care se socotea pe sine liberă (sau care aspira la libertate) avea dușmani agresivi și puternici care au făcut ca democrațiile să plătească prin sute de mii de morți neînduplecarea lor în privința drepturilor omului și umanității. Dușmanii aceștia se numeau Hitler, Stalin, Mussolini, Imperiul japonez războinic, viitorul dictator comunist al Chinei - Mao Tze Dun - și mulți alții. Răul adus în lume de toți aceștia a

fost nemărginit, dar întrebarea este dacă au fost chiar ei capii de coloană ai antiliberalismului și - astfel - ai antiumanismului, sau reprezintă vârful dur al unor proiectile produse în alte spații ale istoriei. Ideile iacobine de națiune, patrie și republică au oferit mari valori istoriei dar, în același timp, au reprezentat un serios impuls în direcția viitoarelor totalitarisme.

Există cel puțin trei concepții din care a derivat în mod clar puterea dușmanilor societății deschise în acest secol - acestea sunt: materialismul istoric, darwinismul și conceperea lumii prin prisma voinței de putere. Dușmanii societății libere sunt, evident, determiniștii, cei care, precum Marx, au conceput întregul comportament uman ca fiind un comportament exclusiv economic determinat, cei care au văzut, în descendență darwiniană, omul angajat într-o luptă mortală pentru existență și selecție, precum și adepții nașterii istorice a supraomului. Dacă Arthur Schopenhauer a echilibrat voința prin reprezentare - în nașterea existentului - Friedrich Nietzsche subsumează totul voinței, devenită voință de putere. Cu o minimă acuitate se poate vedea că deschiderea căilor totalitarismelor s-a făcut prin teorii asupra umanului lipsite de echilibru în care economicul elimină spiritualul, biologicul elimină intelectualul, iar voința exclude reprezentarea. Opțiunea - și deci autonomia - este produsul echilibrului care pot fi inteligenți modificate. Determinarea este rezultatul deplasării sistemelor spre o condiție unică sau extremă. Rămâne să observăm însă că un asemenea dezechilibru există și în Leibniz („tot ceea ce există, există printr-o rațiune suficientă”). Dacă Marx, Nietzsche sau moniștii post-darwiști generează

extremismele, în schimb conservatorismul își află originea în Leibniz; dacă existentul nu se poate baza decât pe rațiune, atunci rațiunea se află integral în acest existent. Este însă oare schimbătoare această rațiune? Sau este ea fondul de neschimbare al schimbării, logosul aflat în spatele arderii heraclitice? Până la urmă, singura lume rațională nu poate fi decât cea cleată, univers total separat de experiențele noastre.

Dacă însă noi oamenii încă trăim, este pentru că nu putem concepe libertatea noastră și rațiunea (aparent neconciliabile) ca fiind totuși contradictorii și exclusive. Să spunem că rațiunea nu înseamnă decât universalitate și deci conexiune a individualului și totalității. Libertatea este deschidere creativă a intelectului potențial pentru descoperirea elementelor universalității în formele existenței umane - sau îndepărtare de universal și, astfel, anulare a perspectivei ontice, moartea pentru o lume sau alta, ori pentru toate lumile posibile. A cantona umanul în neschimbare înseamnă a-i retrage și rațiunea și libertatea. Dacă, așa cum afirmă Erich Fromm, a idealiza concretul înseamnă a aluneca - individual - în nevroză, atunci a absolutiza formele existenței umanității înseamnă a condamna umanitatea - în cazul în care aceasta nu se dovedește prudentă - la derivă, alienare și distrugere.

Teoria spengleriană a determinantilor stilistici ai culturilor, teoriile rasiste sau teoriile formelor civilizațiilor au născut sau sunt în curs de a naște monștrii istoriei noastre viitoare. Ideile lui Oswald Spengler și Lucian Blaga privind inerența stilurilor, cele ale lui Claude Lévi-Strauss (oricât de progresiste) cu privire la contribuția raselor și diversității rasiale la cultură, sau cele ale lui Samuel P. Huntington despre constanța și rigiditatea principalelor civilizații sunt următoarele modalități ale limitării istorice.

De ce, totuși, cel care pierde este mereu adversarul universalismului și promotorul unei specificități - și rigidități - culturale înguste? Este foarte simplu de răspuns: pentru că specificitatea izolează o entitate a civilizației, pe când universalitatea îi realizează pe toți ceilalți, contestați de aceasta. A fi de partea societății deschise, a unui intelect iluminist, este o dovadă de înțelepciune și chiar de pragmatism.

minimax

UNDE SUNT „GOLANII” DE-ALTĂDATĂ?

de ȘERBAN LANESCU

Dată fiind evoluția politică a României, pe parcursul căreia speranțele revigorată în noiembrie '96 au fost desconsiderate de către cei mandatați (cu profiturile aferente) să le înfăptuiască, CDR și președinția abdicând aproape necondiționat în fața atacului pedelor căci, vai, a împus-o pasămite interesul general, în această situație dară, poate că cea mai sănătoasă reacție civic-socială ar fi constituit-o **revenirea „golanilor” în Piața Universității**. Numai că ei, „golanii”, fie au ajuns cumva niște figuri/portrete de muzeu, fie s-au „îmburghezit” și sunt *vipuri*, trecută fiind vremea iluziilor romantismului revoluționar! În schimb, inițiativa de a cuceri *agora* a fost preluată de activismul sindical din zona sa roșie, iar dacă o primă încercare a to'arășului D. Costin cu al său BNS n-a prea avut deloc succes, în viitor, nu se știe, pasența s-ar putea foarte bine să le iasă.

Pe de altă parte, însă, adică pe partea unde s-ar zice/crede că domnesc cumpătarea și raționalitatea pragmatismului politic, *acolo* unde au cuvântul lideri de partid și analiști autorizați, cu sau fără barbă, mediatizați insistent într-a-i lumina pe amărășteni, pe partea aceea unde se formează curentele de opinie predominante în societate, *acolo*, neîndoios că, acum, ideea oportunității inițierii unei noi „golaniade” este neavenită de *olano*. Într-adevăr. Păi dacă Piața Universității a fost

„zona liberă de comunism” iar ceea ce doreau „golanii” era generalizarea acestei „zone”, pe cât posibil, la nivelul întregii societăți iar forma respectivă de protest s-a datorat în esență-i refuzului comunicării în care s-au cantonat cu obstinație guvernânții, atunci, cum s-ar zice, obiectivul a fost atins. Căci acum în parlament sunt majoritare partidele care se legitimează prin valorile democrației liberale, la fel după cum aceleași partide dețin în mare parte puterea locală. Căci președintele actual al României și-a început cariera politică în Piața Universității. Căci în prezent poporul nu mai are cum să fie mințit cu televizorul (**adică cu TVR**) existând o sumedenie de posturi particulare, tv și radio, bașca gazetele. Ori astfel spus, dacă sistemul politic permite acum guvernărilor să și-i aleagă, într-adevăr liber, dar și să-și controleze guvernânții prin însăși funcționarea instituțiilor democratice și, de asemenea, prin organizațiile societății civile, atunci, de bună seamă că ideea unei alte „golaniade” se arată de-a dreptul ca o tîmpenie. Ba încă mai mult, pe lângă negația ce rezultă din realități precum cele menționate, presupunând totuși prin absurd reizbucnirea „fenomenului Piața Universității”, printre riscurile asumate s-ar include și reacția negativă a Occidentului, atât pe plan economic, cât și în registru politic. De asemenea, ca un posibil efect

pervers al *ieșirii „golanilor” în stradă* ar fi de anticipat și eventualitatea unei reverberații sociale convertită spre stînga, pentru o asemenea evoluție existând suficiente premise și condiții. Ei bine, și cu toate acestea... rămâne cum am vorbit! Orice-ar zice analiștii politici autorizați, cu sau fără barbă. Dacă ar mai exista „golani”, revenirea lor în Piața Universității s-ar dovedi, cred, o reacție civic-socială *sănătoasă*, ori, poate mai bine spus, o reacție *sanogenă* democratic întrucât, indubitabil, este reală restructurarea social-politică sesizată și schițată de Ana Blandiana în textul intitulat **«Pe orizontală»** din *România liberă* de sâmbătă 11 aprilie curent. **«România continuă să fie împărțită în două tabere, dar nu de o baricadă înaltă separând opțiuni politice violent deosebite, ci de o linie orizontală formată din body-guarzi și mașini cu girofar, care desparte clasa politică, în întregimea ei nemaifracționată în nuanțe ideologice, de restul populației. Votul quasiunanim al parlamentarilor de toate culorile, atunci când este vorba de propriile interese, ca și sprijinul entuziast dat la unison de partidele opoziției și de cele ale puterii noului premier seamănă tot mai mult consensului visat de atâția ani de domnul Iliescu și devenit, iată, realitate. (...) O realitate în care... cetățeanul tot mai turmentat se întreabă dramatic: „Eu pentru cine votez?” Și nu găsește răspuns.»** Or, fiindcă într-adevăr așa este (ba încă mai rău, căci cetățeanul turmentat mai și citește *Adevărul*, sau *Jurnalul național*, sau *România Mare*, iar noaptea se uită la emisiunea lui Tucă) revenirea „golanilor” în Piața Universității ar *trezi* pe cine mai poate fi *trezit* din interiorul actualei clase politice și - de ce nu? - ar putea genera chiar un nou partid. Cu același prilej, președintele E. Constantinescu și-ar reaminti cu siguranță și poate cu folos de unde a plecat pe drumul ce l-a dus în Palatul Cotroceni. Numai că „golanii” nu mai există și, Doamne ferește să nu vină vremea să le ia locul golani!

REGIUNEA DE ODINIOARĂ A POETULUI

de CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

Poezia lui Mazilescu își are ca punct de pornire câțiva importanți poeți francezi. În primul rând St. John-Perse și apoi Michel Deguy, specificând că acestuia din urmă i-a fost și traducător, deci i-a cunoscut într-un mod direct viziunea și i-a construit fășnirea miraculoasă în limba română. De asemeni, ecouri din magma polisemică a versetelor lui Lautréamont se regăsesc în scurtele poeme ale lui Virgil. După cum se vede, poetul a știut să ocolească capcana formală a suprarealismului, preluând esența lui ori de la precursori (Lautréamont) ori de la post-suprarealiști (Perse, Deguy). De altfel, chiar acea structură ritmică pe care Mazilescu a încetățenit-o în poezia română frizează doar dicteul automat dar, în realitate, e tot atât de îndepărtată de acesta ca și lirica lui Ion Barbu.

Așa cum se știe, poemele lui Mazilescu au fost îndelung concepute, uneori timp de luni sau chiar de ani întregi. Recitându-și-le sieși ori prietenilor până la saturație, poetul căuta, s-ar zice, o esență superioară și, până n-o găsea nu se arăta mulțumit. Schimbările succesive survenite o dată cu trecerea timpului adăugau poemului un alt strat de simțire-gândire, roteau puțin axa de coordonare inițială și așa cred că se explică o anume senzație de îndepărtare și incontiguitate a textelor sale. Construite în atâtea etape, înglobând în ele petrecerile câtorva anotimpuri, poeziile sfârșeau prin a sugera atemporalul, se decantau până la a surprinde netrecătorul.

Definiții lirice, fulgurante încercări de a revela discontinuitatea ființei, călătorii prin straturile deconcertante ale unui onirism diurn, tânjind după o coerență mereu amânată pe care i se pare că o zărește în toate lucrurile și ființele întâlnite, textele poetului preiau ceva din inflexiunile unor psalmi profani, chiar dacă încorporează jocul și deriziunea ori doar melancolica despărțire de însemnele îngust pământene. Într-adevăr, punctul de vedere al poetului este unul situat în afara spațiului și timpului și cuvintele sale, deși exprimate la persoana întâi, mizează pe efectul de dicton impersonal, ca acele frânturi de conversație pe care le surprinzi în tramvai înainte să cobori și care îți stăruie în minte cu o forță de expresie cu atât mai mare cu cât nu-ți mai amintești figurile celor ce le emisese:

„am ajuns la această concluzie în vreme ce ploaia

se năștea la marginea orașului ca o construcție dumnezeiască hotelieră. și de toate trei coapsele

tale mi-a fost mai milă ca niciodată”

(al doilea punct de vedere - FRO)

Știința ruperii discursului, tehnica colajului și a puzzle-ului, a parafrizei și a simulărilor, alternarea de narație și de blitz liric, leitmotivele deseori ironice, parantezele

deconcertante, abstracte, imaginile criptice ca niște rune, și multe alte procedee înșirate pe firul obsedant al ritmului nici o clipă slăbit, fac din poetica lui Mazilescu una dintre cele mai complexe și mai incitante din cele apărute după anii proletcultismului.

Poate doar Gheorghe Grigurcu, cu al său **trandafir ce învață matematica**, ori Mircea Ciobanu în perioada sa post-barbiană, ori magicianul Dimov, să mai fi ajuns la performanțele obținute de poetul originar din Corabia. Evident, vorbesc aici numai de meșteșugul perfect care-i apropie pe cei patru poeți atât de îndatorați modelului matematic al lirismului barbian. Despre situarea lor valorică nu pot spune decât că ei se află în primele rânduri ale poeziei noi din România, poezie ce iată, după trecerea a trei decenii, își menține actualitatea dincolo de serii și generații. Asta pentru că individualitatea e singurul adevăr în artă. Viziunea personală e singura invenție care nu se perimează. Modelul și transcenderea lui e singura școală posibilă. Să te tragi din St. John-Perse, Deguy, Lautréamont și să te cheme Mazilescu nu e puțin lucru. Să fii coleg de iubire mallarméană danbarbiliană cu Mircea Ciobanu, Grigurcu și Dimov înseamnă să fii solidar cu istoria poeziei din toate timpurile.

Această solidaritate cu toate formele poeziei moderne poate că și constituie lecția de simplitate a poetului Virgil Mazilescu. Iată ce spune în poezia intitulată chiar așa:

Lecția mea: o tu simplitate

„Lecția mea: o tu simplitate
plină de respect și mai târziu să cobori
cu un zâmbet cu un cui violaceu în palma larg
desfăcută și zâmbetul să se ascundă totuși în
gestul care nu poate fi făcut a doua oară”

Unicitatea gestului, unicitatea unei voci, irepetabilitatea, iată o lecție îndeajuns de simplă și de clară, totuși nu rigidă, în schimb sinceră.

Poate că sinceritatea poetului Mazilescu este tot atât de îndelung prelucrată, tot atât de trucață ca a lui Pessoa și a oricărui poet adevărat. Căci doar un poet adevărat presimte cu precizie granițele dintre realitatea-reală și realitatea-artistică și reușește să-și strecoare ficțiunea versurilor printre aceste două stânci invizibile fără a știrbi prea mult nici dintr-una nici dintr-alta căci asta ar însemna aneantizarea oricărui lirism.

Inefabilă și paradoxală, poezia nu poate fi definită dinafară. Viața poemelor e dictată dinlăuntru, de impulsuri pe care poetul învață să și le controleze. Calitatea și adâncimea acestor impulsuri, cât și măsura în care ele se pot transmite prin vers dau măsura poetului.

Oralitatea, adresările și repetițiile, imaginile șoc și rupturile de sens sunt marca exterioară a poeziei lui Mazilescu. Fulgurat, sinuos și schimbător ca o dără de argint viu, lirismul poetului se strecoară prin cavitățile acestui adevărat labirint formal și strălucește pudic doar din anumite unghiuri. Parcimonios cu care sunt oferite mărturisirile, gesturile și momentele, adesea neașteptate în care ele se produc, transformă textele într-o hartă a unor regiuni ciudate, „regiunea de odinioară” cum spune poetul, dar această **odinioară** capătă tot mai multe valențe de **totdeauna**. În fapt, e vorba de regiunile ascunse ale ființei, de acele locuri pe care poate mai mult decât alte arte ale cuvântului, poezia știe să le dezvăluie. Versetele poemelor lui Mazilescu, ca un șir de ecluze ce se deschid și se închid cu un ritm anume, bine calculat dar aleatoriu, ne conduc în acea regiune profund totalizatoare unde „plâng mașinăriile mării, pe lungi, pe ce lungi coridoare” (**Inexplicabila pierdere**). Poate că sintagma **mașinăriile mării** este astăzi destul de bine transparentă, în sensul că decodează destul de bine modalitatea pe care, instinctiv, poetul și-a ales-o pentru poezia sa. Ca și sintagma, pomenită nu cu mult timp înainte, **un trandafir învață matematica**, și care caracterizează cum nu se poate mai bine poezia lui Gheorghe Grigurcu. Amândoi poeții, la care rigoarea formală a versului alb, ori a versetului, suplinește într-un fel absența rimei, iar imaginile sunt filtrate de sensibilitatea cetățeanului singuratic, al celui ce ocolește gesticulația grandilocventă, de agora.

Structură cu șanse de perenitate pe linia unui eclectism cristalin ori a unui post-suprarealism confesiv și ironic, lirica lui Mazilescu înfruntă mileniul trei doar cu câteva plachete subțirele, sfidând zecile de volume scrise de confrați. O anume oralitate imnică a poeziei sale, uneori tonul e voit parodic, asigură un spor de memorabilitate. Că îți place ori că nu îți place, un volum de Mazilescu nu poate fi aruncat din mână. Suflul, ritmul, imaginile, destăinuirile te fac să perseverezi, să cauți un sens, să te-ntrebi, să te miri să trăiești alături de cuvântul lui. Elementele poeziei sunt într-o perpetuă mișcare și regiunea de odinioară poate fi recompusă după dispoziția și imaginația lectorului.

DEMIURGUL DIN ORDINATOR

de IOAN STANOMIR

„Alexandru” de Ion Manolescu (Editura Univers, București, 1998) este un debut românesc și în același timp o ilustrare a propriilor poziții teoretice. Ceea ce nu înseamnă că narațiunea ar fi marcată de un tezism; dimpotrivă.

Numărul 1-2 / 1995 al Euresis („Cahiers Roumains d'Études Littéraires”), „Le Postmodernisme dans la culture roumaine” cuprinde o luare de poziție teoretică a autorului, al cărei titlu al prozei „postmoderniste et le textualisme médiatique” avansează o posibilă cheie de înțelegere a romanului de față. Prozatorul stabilește, în chiar interiorul postmodernismului românesc, o opoziție între textualismul scriptural și cel mediatic, virtual. Primei direcții i-ar aparține majoritatea optzeciștilor, de la Mircea Nedelciu la Gheorghe Crăciun; aici, accentul se plasează pe analiza mecanismului de generare a textului, construcția romanescă fiind dominată de autoreflexivitate și intertextualitate. Textualismul mediatic este consecința unei modificări de paradigmă: punctului de referință livresc i se substituie cel articulat prin acțiunea postmodernității cibernetice. Ion Manolescu sugerează raportarea ficțiunii la un univers artificial, generat prin programarea pe calculator. Ingineria textuală este concurată de ingineria multimedia și cea a realității virtuale.

Orice avangardă se definește prin inventarea unei tradiții și descoperirea contemporanilor afini. Pentru Ion Manolescu, Mircea Cărtărescu, cu „Orbitor”, și Sebastian A. Corn aparțin direcției teoretizate; Thomas Pynchon, Salman Rushdie și William Gibson sunt scriitorii la care prozatorul român se raportează permanent. Spațiul cinematografic devine și el un spațiu al experimentului, SF-ul posedând capacitatea de a materializa imaginariile cibernetice. Repoziționarea sistemului de referință, prin introducerea tehnologiei lumilor virtuale, are consecințe în mecanica narativă. Textualismul mediatic, despre care s-ar putea spune că ambiționează să construiască cu material verbal o structură similară videoclipului, abolește cauzalitatea mecanică, căutând să genereze iluzia narcotică a hiperrealității. Finalitatea este aceea de a produce „totalizarea vizuală”, dublată de introducerea unei relații interactive între scriitor și cititor.

Ingineria ordinatorului modifică ceea ce părea imposibil de modificat; demiurgul beneficiază de un arsenal prodigios de tehnici ce ajută la rescrierea istoriei. Termenul de referință invocată de Ion Manolescu este „Forrest Gump”, în care Tom Hanks călătorește într-un univers ale cărui date inițiale sunt modificate.

Particularitatea romanului lui Ion Manolescu decurge din explorarea capacității vizionare de proliferare a imaginii. Volumul propus de Editura „Univers” poate deconcerta cititorul tradițional - alături de explozia imaginii, se poate remarca o dispersie a discursului narativ. Trei voci domină textul: vocea Autorului-demiurg, aflat la pupitrul calculatorului cu ajutorul căruia „confeționează” povestea, vocea Autorului deghezizat în „fals narator omniscient”, distanțându-se prin comentariu de un erou al cărui statut ficțional e subliniat permanent, și vocea lui Alexandru Robe, o voce ce se constituie într-un suport verbal de transcendere a realului. Alternanța dintre narațiunea heterodiegetică auctorială și cea homodiegetică auctorială caută să sugereze compozițional acel abandon al cauzalității mecanice.

Este Alexandru Robe, „personajul” dând titlul romanului, mai mult decât o fantoșă animată de autorul-păpușar? Da, în măsura în care aventurile sale se integrează unei Istории definite prin

poli-centrism, prin existența unui strat „mitologic” la care accesul e mediat de imagine.

Debutul romanului e o reluare a începutului oricărui roman balzacian (în articolul teoretic amintit, prozatorul imaginea o intervenție postmodernă în corpul narativ al „Enigmei Otiliei”). Nașterea lui

Alexandru este precedată de o coborâre a „camerei” spre un cartier bucureștean; pluralul gramatical întretine complicitatea dintre autor și cititor, amândoi prizonieri ai programului cibernetice: „Suntem noaptea, lângă fabrica de cărămidă a Gării, într-un cartier unde casele mucegăiesc, iar apa are culoarea borșului. Înghesuite în pantă, maghernițele alunecă în fundături despre care bătrânii zic că ar fi fost bântuite de vestitul Râmaru, cu puțin înainte să fie prins.” (Pag.8).

La un nivel superficial, romanul lui Ion Manolescu se poate citi în cheie tradițională. Textul este saturat de semne atrăgând atenția lectorului asupra unei alte prezențe - ochiul, fie ochiul naratorului introducându-se în viața personajelor, fie ochiul vizionar al lui Alexandru, mediind accesul la fantasmalele din stratul mitologic.

Raportul dintre cel ce ordonează ficțiunea și propria creație e unul ambiguu. O curiozitate devoratoare împiedică constituirea unui spațiu protector izolând personajele: „Seara, se opreau la el și deschideau televizorul. Mai mereu dădeau peste omulețul cu părul cărlionțat, pe care îl aplaudau mulțimile sau propria nevastă, și atunci se lungeau pe canapea și făceau dragoste. Ochiul nostru, curios și devorator, culege imediat scena din întunericul camerei și o transportă în oglinzile unui prezent continuu.” (Pag.60).

Alexandru Robe, „ființă vie și personaj de carton” (Pag. 58), călătorește într-o lume definită prin existența unui secret având capacitatea de a oferi ipoteza integratoare: „Secole întregi, oamenii au încercat să descifreze formula magică, să găsească proporțiile juste ale existenței, pe care să le închidă în eprubete și pahare Berzelius.” (Pag. 58). Dacă, în aparență, destinul personajului e cât se poate de comun, realitatea în care e încorporat îl proiectează pe un traiect inițiativ. Discuțiile obsedante centrate pe destinul românesc, întâlnirea cu fostul proprietar al cazinoului din Mamaia (întâlnire ce facilitează contactul cu istoria subterană a ultimelor decenii) sunt expresii ale modificării progresive a statului realului. Locul lui Alexandru Robe e unul privilegiat: „Acum, te vei întoarce în tine, vei redevini bucata de carne dotată cu simțuri și percepții și, în același timp, personajul tras de sfori invizibile, în mâna unui păpușar ce nu poate nici el vedea ce se petrece deasupra lui...” (Pag. 59).

Figura păpușarului, ipostază a Demiurgului, e plasată în spațiul computerului. Demiurgul lui Ion Manolescu e bântuit de îndoială, refuzând să-și asume poziție de stăpân autoritar al propriei lumi. Păpușarul post-modern utilizează tastele ordinatorului pentru a alcătui un inventar al literaturii înseși: „Apăsăm împreună tasta „Delete” și Alexandru, laolaltă și cu camera răvășită, dispăre de pe ecran. Odată cu ei, dispar și grijile noastre, chiar dacă monitorul se încăpățânează să afișeze toate prelungirile

posibile ale poveștii: roman erotic? politic? psihologic? de formare? citadin? social? metafizic? Din fericire, variantele se pierd într-o plasmă difuză, un conglomerat de semne și de imagini deocamdată ferite de ochii lumii.” (Pag. 81).

Dacă e adevărat că oniricii visau la abolirea cauzalității mecanice și la modelarea ficțiunii după logica visului, Ion Manolescu poate fi citit el însuși ca un oniric. Narațiunea sa abandonează stadialitatea previzibilă impusă de paradigma tradițională. Fascinația romanului se naște din acest plonjon dincolo de crusta realității. „Alexandru” e un text ce conferă Bucureștiului o corporalitate mitologică - Bucureștiul e integrat unui continuum spațiu-timp, al mitologiei citadine (marcată de figura labirintului și a retragerii): „Orașul-cochilie strânge, sufocă, nerăbdător să-și înghită cetățenii. Un perimetru neschimbat, de asfalt și ciment. În Praga începutului de secol, Kafka se plimba într-un dreptunghi de doi kilometri pătrați: o existență condensată în limitele unei figuri geometrice. Salinger s-a ascuns, Pynchon a dispărut în laboratorul său subteran, de unde scoate o carte la zece ani. Parisul lui Kundera are miros de castani, Londra lui Rushdie de cimitir și... Bucureștii noștri seamănă cu un labirint închis: nu leul înfometat într-un capăt și femeia ispititoare la celălalt, ci două fundături de azbest din care drumurile ricoșează la nesfârșit în mijlocul cetății.” (Pag. 169).

Bucureștiul străbătut de Alexandru Robe e, ca și cel al lui Mateiu Caragiale și Mircea Cărtărescu, unul labirintic. Dar un labirint animat de o mecanică suprarrealistă, îngăduindu-i o viață proprie: „M-am ferit de culoarul orbitor, aplecându-mă pe vine, la timp ca să zăresc ceața străpunsă. Și în clipa aceea am simțit cum orașul se smucește, începe să tremure și să crâșnească din toate încheieturile sale, răsucind șuruburi și grinzi, balansând pereți și ziduri, arcuindu-și bolțile de cărămidă, pocnind din porțile învelite în tablă, scuturându-și pivnițele de țevi și cazane, pulverizându-și podurile sau mansardele în milioane de fragmente prăfuite, sugrumându-și neuronii de diamant prin grădini acum luminate, smulgându-și ultimii ribozomi din ornamentele palatelor descompuse și azvârlindu-i în Dâmbovița urât mirositoare.” (Pag. 192).

Finalul e plasat într-o relație de simetrie cu începutul; implozia corespunde Genezei. Alexandru Robe pare să aibă acces la imaginea Demiurgului (surprins într-o icoană) - centrul imaginii e mașina de scris, dirijând un univers ce se autoregenerează: „Alexandru se vede acum față în față cu un magnetofon hohotind prin firele prinse de gât: „Nu mă recunoști? Nu mă recunoști?” și încă o dată palma bărbosului șterge imaginea și în locul ei se ivește o icoană înfățișându-l pe Dumnezeu aplecat deasupra unei ancestrale mașini de scris. Clapele încep să salte în ritm de samba, în timp ce perechea cealaltă de mâini, lipită de corpul întunecat, continuă să învârtă globuri și tetraedre ce zboară prin atelier.” (Pag. 196).

Granița dintre Creator și Adam/Eva se estompează. Alexandru fuzionează, în spațiul realității virtuale, cu cel ce i-a animat mișcările: „Era momentul final al unei metamorfoze la care amândoi visasem de atâta timp, fără să avem curajul s-o mărturisim: eu îi împrumutasem pensula și gândurile, primind în schimb stilul și consolarea literaturii, astfel încât orgoliile ne răbufniseră într-un cocktail multi-media pe care calculatorul își dădea silința să-l popularizeze. Ratarea mea și succesul lui se îmbrățișaseră în culisele electronice, printre senzori și cipuri; viețile noastre se puteau în sfârșit contopi într-un monstru cu solzi de fișe, cerneluri și cristal lichid, nerăbdător să traverseze oglinzile digitale: computerul l-ar fi adăpostit fără teamă în grădinile lui virtuale.” (Pag. 198).

Universul modelat de Ion Manolescu încetează de a mai fi finit și predictibil. Geometria variabilă afectează istoria și ficțiunea în egală măsură. Apariție singulară, „Alexandru” propune o modalitate de depășire a modernismului: expansiunea imaginii e la originea seducției textului.

george bocșa

(!) 1-0 (!)

Înșelătorul șut-bombă folia seca (*la păianjen, copile*)
zguduie plasa
de nopți și zile
pen'că *Însuși* pune iar *pe* tavă pasa!

Cu toate că noi cât ai clipi facem pasul înainte
la limita orizontului - cu (pre)luare-aminte!
Așa că fluieri fix aiurea-n tramvai - *of* valid
golul marcat din poziție clară de ofsaid!

(*Hombre, hei. Mucles. Te miri cine mi te miri.*
Las' că poa' v-o pun de-un penalti-n prelungiri...)

(*Oho*
Huo)

(Moș Ene pe la gene
cu petarde fumigene
pe bune
din amuțitele tribune).

Jana

Motto

... un simulacru de moarte, un somn...

Emil Botta

La peluză
numai într-o bluză
mov cu buline albe
(*florile dalbe*)

și-n șalvari ecosez
(*pardon*
peste cine mă așez)
prinse pe talia de viespe (bâzâind) cu
verde cordon
de alior
(*Vântul de martie fluturând veștmintele*
zbici-va mormintele?)
te foiești îmbujorată
bați din picior
să se termine odată
porcăria
asta...

(*Ia-Ți jucăria*
înapoi Eremite și basta).

Lovitura de pedeapsă

(*Da Eremite*
pasămite
ne-ai pus-o de-un penalti
în prelungiri încalte...)

Pen'că problema cu d'alde noi este
deja arhicunoscută
deși la fel de nătângă:
oricine își ia elan și o execută
șutează inexplicabil ori peste
ori pe lângă...

Trimiși după țigări

Cascada de driblinguri
de umblăm
vorbind singuri
și ne clătinăm
aiurea.

Cum în acel abia schițat crochiu
în cărbune
„Băutorii de rachiu”
pe bune
al lui Paciurea...

Joc **de noroc** **(oare?)**

Barem
să survolez și ultimul barem
la *Bar - M...*
(*Cartierul Latin?*)

Mă clatin
pe lângă
palincă.

Barbar emul
ce sparge
embargoul
de catarge.

(*Ful*
Carè).

Psalm

(**al Poetului Gării de Nord**)
lui Ioan Groșan

Mă mănâncă palmele să scriu
fie și vagoanele cu cretă
mărfarelor uitate
pe liniile moarte...

Meci în nocturnă

Năpraznic
degajați din Rai
tocmai
la dracu' în praznic.

Aruncați de la margine cât ai (*orbule*)
clipi
din ochi
(*nu-Ți fie de deochi*)
pasați în întâlnire centrați în careu
(*văleu*)
încrucșați în învăluitorul un-doi: a
sau a nu fi...

Săriți la cap
deschiși în adâncime (*iremediabil*
handicap)
șutați în bară lumânare peste pe lângă
de pe punctul cu var
respinși de hilarul portar
în delirul cetelor îngerilor nătângi
cu doar umbra degetelor mâinii
stângi...

Și uite-așa
mama ei de soartă
ieșim
de-a pururi în corner și-n aut pe poarta
făr' să găurim
vreodată plasa (!)

DUELUL CU TOATĂ LUMEA

de ALEXANDRU GEORGE

Una dintre personalitățile literare românești pe care le-am cunoscut mai bine prin lecturi timpurii, dar mai apoi prin unele contacte directe, fără a duce la prietenie, este Ion Caraion, un ins derutant din multe puncte de vedere, dar mai ales prin gesturile sale neașteptate în raport cu „ideea” pe care persoana lui îi-o propunea vederii și judecării. Era un om cu un aspect franc prozaic, care nu sugera intelectualitatea, vorbea cu o tărgăneală și chiar fornăială de țârcovnic, amintind rostirea lui Arghezi, marea lui admirație, în fine, „în lume” avea comportarea unui ins neobișnuit cu civilizația și convențiile ei mai generale. Când eram adolescent, Ion Caraion, el însuși un tânăr (n. 1923) ce abia depășise douăzeci de ani, a fost implicat în redacția revistei **Lumea** (pe care eu am sorbit-o la timpul respectiv, ba chiar i-am păstrat toate numerele cumpărate din economiile mele de zece ani), apoi a **Caetelor de poezie** (două numere, 1946-1947, care nu au cunoscut o difuzare obișnuită, obligându-mă să mă duc la sediul redacției din palatul Fundației regale, unde am dat peste cei doi domni care mă așteptau de vorbă: Ovidiu

Constantinescu și un altul pe care un cunoscut mi l-a identificat a fi Alexandru Vona), în fine, în conducerea revistei **Agora** (pe care nu am ezitat a o numi cea mai bună publicație românească a tuturor timpurilor, pentru mine numărul ei unic, de aproape trei sute de pagini, fiind un fel de Biblie a adolescenței mele literare). Toate aceste publicații în care Caraion a jucat un rol important (în crescendo) de agent și martor al unei epoci istorice justificau interesul pentru om din partea unui tânăr ca mine care simțise dramatic lovitură dată de comuniști atunci, prin acele suprimări, culturii românești.

L-am întâlnit pe Caraion abia prin anii 70, deci mult după ieșirea sa din închisoare; era toată ziua la Cartea Românească și se remarcă prin felul său foarte slobod de a vorbi, chiar ireverentios față de toate mărimile zilei, în spirit mai apropiat de mine și foarte caracteristic publiciștilor noștri mai vechi. Poezia lui nu mă atrăsese, însă; omul a și scris imens de mult, chiar înainte de arestare bibliografia lui înregistrând vreo trei titluri. Lirica lui se înscrie în cadrele „generației războiului”, continuând și dezvoltând mai ales accentele sociale și umanitare pe care le identificăm, în lirica lui Stelaru și pe care Geo Dumitrescu le-a răscuit spre fantezism, într-un spirit de frondă, cu totul străin de tonul grav al autorului **Noaptea geniului** și a succesorului său din **Omul profilat pe cer** (încă mai departe este acesta de ceilalți confracți cu care a emulat în anii aceia imediat post-belici, Constant Tonegaru, Mircea Popovici, Mihail Crama). Ca formație și mentalitate, dar mai ales gust artistic, în condiții normale Caraion ar fi fost un tipic intelectual și artist „de stânga”, în sensul pe care l-a dat Occidentul Europei acestui termen, și pe care prietenul său Virgil Ierunca îl reprezenta la noi în țară, pentru a-l părăsi în anii în care ocupația rusească din România și-a arătat adevărata față. Am ținut să fac aceste precizări pentru că, în adolescență, poetul a iscălit niște versuri închinat legionarilor, sau într-o gazetă buzoiană de acest tip, care i-au fost amintite de Securitate în momentele finale ale vieții lui, când redevenise un deschis adversar al regimului comunist și deci trebuia compromis.

Ion Caraion mai avusese un necaz, tot elev de liceu fiind, pe chestia admirației sale față de Arghezi, un poet descoperit de el într-un articol al unui detractor al poetului, care se apucase imprudent să dea din acesta ample citate. Arghezi a rămas o constantă pasiune a lui Caraion, păstrată, după știința mea, până în ceasul morții; el l-a și cunoscut, a povestit multe și amestecate despre el, **Prefața** la ediția de **Versuri** apărută la Cartea Românească fiind plină de informații, anecdote și amintiri, analiza poeziei acestuia rămâne bizar de deficitară, deși admirația străbate aproape în fiecare rând. E o excepție cazul lui Arghezi, Caraion având cu acesta o afinitate foarte vizibilă, care însă nu justifică în cazul lui amabila comportare. Ca și autorul **Cuvintelor potrivite**, poetul mult mai tânăr răspundea cu ingratitudine celor care-l ajutaseră, prietenilor, mai abilit decât dușmanilor, aceștia scăpând nevătămați poate numai datorită faptului că el îi credea prea mulți.

Ion Caraion era un om care clocotea ca o smoolă nestinsă, mocnită, ura pe toată lumea, își ura

Ca și autorul Cuvintelor potrivite, poetul mult mai tânăr răspundea cu ingratitudine celor care-l ajutaseră, prietenilor, mai abilit decât dușmanilor, aceștia scăpând nevătămați poate numai datorită faptului că el îi credea prea mulți.

cei mai buni prieteni, cum i-a și dovedit-o lui Virgil Ierunca (acesta confirmând întrutotul caracterul necontrafăcut al „jurnalului” acestuia, găsit chipurile de Securitate la plecarea scriitorului din țară și care este de fapt o colecție de denunțuri păstrate în arhiva acelei instituții și redactate de emitent în decursul anilor) și era să se dovedească și relativ la Marin Preda, care-l ajutase enorm și căruia i-a închinat la moarte un necrolog, așa de dulce de nu a putut fi publicat în volumul omagial **Timpul nu a mai avut răbdare**, după spusele lui Florin Mugur (dându-și seama că treaba totuși nu merge, autorul a schimbat textul cu un altul, elogios). Mai puțin genial, Caraion avea aceeași structură, monstruos reprezentată de Arghezi, numai că la acesta enormitatea gestului atenua parca efectul, pamfletele lui nefiind todeauna dirijate de sentimente asupra cărora să nu poată reveni; uneori el a trecut cu toată dezinvoltura la elogiul la fel de nemăsurat. În tot cazul, prietenul său i-a confirmat lui Preda una din temerile pe care și-o exteriorizase persistent în anii când cei ieșiți din închisorile comuniste începuseră să repara, altfel decât ca niște fantome, se văzuseră readuși în presă, puteau publica, începuseră să fie recunoscuți, la un loc cu debutanții tardivi, care se ținuseră departe de programele Partidului care-i avantajaseră pe profitorii comuniști:

- Țștia nu or să ne belească? spunea el, care îi botezase pe membrii Cercului literar de la Sibiu „revanșarii de la Bonn”, oameni puși pe răzbunări și tot felul de lucruri urâte. Experiența a arătat că nici Doinaș, nici Negoiteșcu, nici Ov. Cotruș sau N. Balotă nu s-au apucat de răzbunări; cu atât mai puțin au făcut-o Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa sau Alexandru George; poate că textele critice ale unui Regman sau Alexandru George, I. Maxim și Negoiteșcu să nu se înscrie pe aceeași linie cu ale lui Eugen Simion, M. Ungheanu sau N. Ciobanu, dar asta e cu totul altceva și are alte motivări.

Unul dintre rarii „revanșarii” pe toate planurile, care nu ezita să dea măcar din coate, dacă nu putea folosi paloșul sau otrava, a fost el, Caraion, care a scris mult devaforabil despre poezia lui G. Călinescu și Nichita Stănescu, a exprimat mari rezerve la adresa lui Adrian Păunescu sau a încercărilor de expansiune transnațională ale lui A.E. Baconsky, în fine, oral cel puțin, dacă nu mă înșeală memoria nelăsând impresiile sale în scris, se transformase într-un detractor al lui Ioan Alexandru, denunțându-i infiltrațiile și chiar pozele gândiriste. (Eu însuși l-am auzit afirmând că în perioada Terorii cu astfel de poezii intrai la pușcărie, în timp ce poetul **Imnelor** primește premii și e promovat ca vedetă lirică a momentului (tot) comunist). Și totuși, cititorul va găsi în paginile critice ale acestui „otrăvit” lăuntric, din aceeași specie cu M. Nițescu, I. D. Sârbu, I. Maxim sau Paul Goma, o puizerie de articole sau articolașe foarte favorabile, cu multe observații penetrante și cu o dispoziție generală admirativă (Chiar și în cazul lui G. Călinescu, există o „punere la punct” a lui Al. Rosetti pentru a fi dat publicității scrisorile acestuia adresate sieși, în care divinul critic se oferă într-o imagine deloc avantajoasă). Să mai subliniez că autorul avea aceeași dispoziție, tipic argheziană, de a scrie în două moduri radical diferite despre același lucru?

Odată, la aceeași editură, unde el avea treburi permanente, fiind un consilier de nădejde al lui Preda, gras răsplătit de acesta, s-a întâmplat să-l aud spunând:

- Domnule A.G., noi nu am avut între cele două războaie decât doi critici de nivel european, pe Mihail Sebastian și Eugen Ionescu!..

Desigur, e și asta o părere... Numai că la vreo săptămână, exact în același loc, l-am auzit pe poetul-critic declarând, revoltat de cota exagerată pe

care o au unii scriitori, în acele vremuri în care nu era îngăduit criticii să spună tot adevărul, cum sunt sigur că ar fi făcut-o el:

- Uită-te, domnule, la Mihail Sebastian ăsta.. Ce scriitor este ăsta? A scris și el vreo două-trei piesuțe acolo, niște

articolașe de câteva pagini... Ce mare scriitor este Mihail Sebastian?

N-am riscat niciodată să-l contrazic pe Ion Caraion; am făcut o dare de seamă asupra cărții sale de critică **Duelul cu crinii**, în care observam unele lucruri, mai ales unele divergențe de opinii, și sigur cronica mea nu i-a plăcut. Mi-a întins aceeași mână moale, care nu strânge, atunci când ne-am întâlnit și a articulat totuși câteva cuvinte de mulțumire pentru osteneala mea. Dacă atitudinea sa fundamentală, impulsul care-l determina la acțiunea critică, în sensul cel mai autentic al cuvântului, era de apreciat, indiferent de rezultate, felul său de a scrie îmi plăcea profund. Caraion, asemeni multor poeți (I. Negoiteșcu, Gh. Grigurcu), metaforiza în critică, își traducea impresiile într-un limbaj liricoid, năclăia totul în metafore până la exces în cazul lui. Nu zic că din această zeamă nearticulată nu se degajau multe observații penetrante și unele sugestii care ar fi fost de reținut pentru un om cu gândirea critică normală. Dar nu acesta era genul meu și poate că nu era nevoie să-i mai spun ceva ce sărea în ochi. Fraza lui îndeosebi îmi plăcea: un fel de lălăială permanentă, cu reveniri și paranteze care împiedicau mersul înainte, cu atât mai neașteptat cu cât lui i se presupunea o vehemență de fond: omul scria de parcă în rândurile lăsate pe hârtie i s-ar fi scurs propriile mucozități, scăpate pe ce nu trebuia.

Relațiile dintre noi nu s-au rupt, așa de reduse cum erau, ba, dimpotrivă, ceva ne-a apropiat, el începând să mă caute, fără ostentație, dar îndeajuns ca să simt: afacerea plagiatului lui Eugen Barbu, în care diverși adversari ai acestuia au căutat să mă implice și pe mine. Dar despre asta, altă dată.

N.B. În articolul meu precedent, Mallarmé a luptat împotriva principiului simpatetic în literatură, nu simptomatic, cum a apărut din eroare.

SAVU

de MIRCEA DAMASCHIN

Și cum îmi întindeam gâtul după merele, perele și toate fructele alea avortate în frig, cum se așternea asupra mea ploaia de lovituri și înjurături a stăpânului, „că tare mult mai poți să mă scoți din minți, măi animalule! Adică eu, stăpânul tău, Dumnezeuul tău, mă usuc pe picioare în singurătatea asta și mor de dor de dragoste de oameni, că uită-te și tu în ce hal am ajuns, iar ție, ca unui dobitoc ce ești, nu-ți stă gândul decât la mugurii ăștia infecți, cum să-i halești repede, cum să crăpi mai repede. Aidecă eu, vino să-ți rup oasele, sunt părăsit de întreaga lume, să-ți îndoii spinarea, iar tu, în loc să-mi alini suferința, stai așa, că nu mai ieși viu din mâinile mele, să plângi peste sufletelul meu sensibil de om subțire, aoleu, nici dracu' nu te mai scapă din ghearele mele, umbli de nebun pe toate, na, să te sature, coclaurile astea, nu mai plânge ca o babă leșinată, punând mai presus de ființa mea, nu te mai boci, na, păcătosul tău stomac! Na, mă, peste tot, mă! Stai, că-ți bagă băiatul mințile-n cap! Vino-ncoace să-ți umflu botul ăla spurcat, pe care îl ții toată ziua cocotat prin copacii ăștia! Cum te-ncearcă oleacă foamea... Stai, că nu mă las până nu-ți crăp capul ăla bezmetic! Ține, mă pacoste, să mă pomenești, 'tu-ți anafura mă-tii de belea!'"

Și se apuca stăpânul să joace țontoroii peste șalele mele, să-mi sară cu tocurele bocancilor peste ochii mei inteligenți și frumoși și de neuitat și de culoarea cerului! Și nu e lucru mai trist pe lumea asta, măi frățioare, decât să joace unu' bătuta pe lumina ochilor, să-ți crape ochii de culoarea cerului! Și m-aronca, stăpânul meu, din stei în stei și-mi franjura urechile, iar dacă vedea că eu tot nu mor se apuca să-mi cresteze trupul cu biciul plumbuit, de mă căcam pe mine de durere! „Tu ai zile multe, mă nenorocitul!” Îmi băga mâna în gură și-mi prindea inima în pumn, și-o strângea, și-o frământa... Doamne, ce rău mai este la mânie stăpânul!

„Fir-ai al dracului, stăpâne, câine de om ce ești, că mi-ai mâncat sufletelul, mi-ai sorbit zilele, lovite-ar buba neagră, stăpâne, iubitul meu stăpân! Că de-ar fi mâine ca să mori, aș bea și aș chefui o lună pe mormântul tău. Și te-aș scoate din pământ să mă bucur când calc peste tine, neprețuitul meu stăpân! Of, că mult mai pot să te iubesc eu pe tine! Aoleu, ce mă mai doare, sufletul vieții mele! Aoleu, că nu știu ce m-aș face eu fără tine, pezevenghiule ce ești! Aoleu, ce m-aș duce eu de pe lumea asta și ce mi-aș mai înfige un cuțit în inimă, dacă matale te-ai sfârși!!! Of!”

„Vino, mă, să-ți dau, mă! Hai că nu mai pot de oboseală, așa că ia mai dă-te și singur cu capul de copacii ăștia, că ai o figură câteodată atât de nenorocită și de vai de capul tău, încât îți plâng de milă. Da' să știi de la mine că, de-o vrea Al de Sus să scăpăm, mă lecuiesc, mă! Mă lecuiesc, și-mi văd de treburile mele, și-mi fac și eu o casă, cu tot ce trebuie pe lângă ea, cu animale, cu flori, cu femeie, și-mi iau și eu pământ! Iar duminica am să mă duc la biserică!” Mort de bătut, dar tot am răs în sinea mea, că doar îl știam ca pe mine însumi, așa că m-am tras de pleoape ca să pot vedea cum arată stăpânul când rostește asemenea vorbe. Adică, vedeți dumneavoastră, o cumițeală așa, peste noapte, parcă nu se putea lipi de dansul. Și de n-ar fi fost nebun, parcă... „Îmi iau teren și o bucată de vie, adică intru în rândul oamenilor, cum se spune, dar nu-ți face griji cu treaba aia, că de iertat n-o iert! Am s-o fac de tot rahatul pe câteaua asta, de s-o știe tot omul și s-o arate toți cu degetul! Auzi, mă prietene? Stai liniștit, că mi-a trecut. Auzi, mă? Am s-o fac de răsul târgului, că uite, dau aici și sun-a sec, mă prietene!” Și începu

să-și dea cu pumnul în piept și așa îi curgeau lacrimile, că m-apuca leșinul cel grozav ce mă ia pe mine când sunt peste poate de tulburat. „Da' ce zic eu de răsul târgului, că am să-i trag un pui de omor să mă țină minte toate femeile, câte mai sunt

pe lume!” Și putea mie să mi se scurgă tot sângele, până la ultimul strop, peste ochii sfărâmați, că tot mă uitam la el ca la mama ca și la tata. „Of, of, of, mă calule, că iar m-a pus dracu' de te-am altoit. Da' ce crezi tu, că eu sunt câine? Adică, mă calule, n-am aici și eu o inimă de om, și iar începea să se lovească, care plânge de se strică când vede în ce hal am putut să te aduc? Hai, vino-ncoace, să-ți pup botul ăla frumos și să-ți spăl ochii ăia de șmecher cu care făceai tu prăpăd când ne mergeau nouă morile!” Acum, fiți sinceri, răspundeți-mi și mie de ce sunteți în stare, cum să nu mă apuce pe mine tremuratul, cum să nu-mi stea mie inima în loc, prostită, când îl auzeam cât de frumos putea să-mi vorbească, „Ține-te-ar Dumnezeu o mie de ani în putere, stăpâne!”

Așa ne chinuiam noi, eu mort de foame și snopit în bătaii, iar stăpânul distrus din cauză de lipsă de suflet omenesc, în acele vremuri departe de așezările oamenilor, că de trăit laolaltă cu toți nu se mai putea, după tot ce făcusem. Și așa fapte de ocară săvârșisem, încât nu ne puteam trage sufletul mai mult de câteva ceasuri, că ne și încheștau cei puși să ne prindă. Da' putea dom' primar să dea bani cu nemiluita pe la generalii pe care îi trimitea armata, și tot nu ne putea găjbi, că doară nu trăiam de ieri, de azi prin munții ăștia și, dacă ar fi fost să aparțină cuiva anume, apoi ăștia-s munții noștri, c-aicea ne-am născut și tot aicea ne-am înălțat, și eu, și stăpânul, până să coborâm jos, la oameni. Iar stăpânul a zis mai deunăzi că tot aicea își face mormântul, când o fi să moară. Atunci știu că o să mor și eu, nu pentru că ar fi zis stăpânul că nu intră în mormânt fără mine, da' n-aș putea trăi așa, fără de el!

Vedeți, tare greu ar fi putut să pună mâna pe noi. Și d-aia mă socotesc eu că în acea vreme se înnegrea dom' primar de inimă rea și cred că tare mai fierbea el înăbușit, acolo, înlăuntrul lui, că n-avea cum să fiarbă în văzul lumii, că atâta primar aveam și se cădea ca măcar el să-și poată ține firea și să plângă sub plapumă și nu în fața bisericii. Și avea și de ce să urla. Nu se mai pomenește până atunci să-i fie necinstită casa tocmai celui mai de frunte cetățean al ținutului. Care, deși era urât și bătrân, își adusesse femeie tânără în curte, nu din sat, de-ale noastre, de-astea

voinice și rumene în obraji, ci tocmai de la oraș, o cucoană cu glas de pisică și cu o privire de cădea omul de pe cal când se simțea privit. Și, după cât se pare, lui Dumnezeu nu-i place să dea binele cu totul, adică ar fi fost păcat, zău, să fi fost și frumoasă, de degrab' intrată-n casă!

Eu, cum am văzut-o, înainte ca cineva să-și fi dat seama am simțit-o că-i cu neastâmpăr și că-i place tare să deschidă ușa de la casă în toiu noaptea. Așa că, nu vă fie cu mirare, dar stăpânul meu nici nu o văzuse bine la față, și eu am și știut de cele ce vor urma.

Recunosc, sunt multe lucruri pe care nu le pot face, dar la firea omului mă pricep, așa că n-a fost mare lucru să îmi dau seama cum stă treaba cu coasta cea fără de astâmpăr a femeii. Căci nici n-apucărăm noi să intrăm bine în curtea primarului, că și începu să-mi tremure pielea pe mine, tot la fel ca atunci când trec pe lângă cârciumă și văd căruțele oamenilor cu iepele înhămate. Îmi tremura pielea și mi se ciuliseră urechile exact ca-n iarna când era să ne mănânce lupii, la pădure. Stăpânul, văzând același lucru, s-a dat repede jos, crezând că-s căinii dezlegați. Abia mai târziu i-am spus eu că mă apucase starea asta din cauza femeii pe care el, bărbat ce nu stătea prea mult aplecat asupra vreunui lucru, nici n-o băgase în seamă. De, n-avea de unde să vadă cum îi lăsa sufletul apă cucoanei după el. N-avea cum să vadă și basta, că de data asta era altceva. Femeia nu-și arăta poftele pentru nimic în lume. Le ținea ascunse, că nu era ca alea pe care le știa stăpânul, să leșine de cum dădea ochii cu el și să cadă ridicându-și repede poalele peste cap. Asta - nu nu. Surâdea tot timpul, că pesemne cu surâsul ăsta îl înnodase pe primar și-l băgase în gura lumii, pentru că, vedeți dumneavoastră, dacă era cineva care nu s-ar fi însurat pentru nimic în lume, acela n-ar fi putut să fie altul decât dom' primar. Că de-o viață era primar și tot singur stătea, își făcea mâncare, își spăla toate cele, și nimeni nu s-a gândit că o să vină de la oraș cu nevastă. Nu s-a gândit nimeni, dar asta nu înseamnă că nu s-a însurat. Iar stăpânul, după cum ziceam, de unde să-și fi dat seama de patima femeii, când nu-i vedea decât surâsul ăla nu știu cum să-i zic, decât de la mine, care o aflasem imediat? Mă veseleam în sinea mea și mă uitam la ea, iar săraca femeie n-avea de unde ști că eu am citit-o, și apoi chiar dacă s-ar fi gândit la o așa idee trăznită, tot nu-și putea închipui cum stau eu la taifas cu stăpânul și-i spun tot ce am pe suflet. Și poate pentru prima dată pe pământ bărbatul stătea în fața femeii, cunoscându-i toate prostiile ce-i trec prin cap.

„Măi calule, tu vrei să mă bagi în bucluc?! Cum, Doamne iartă-mă, să-mi ridic eu ochii la doamna? Că doar n-o fi ca ale noastre? Și oh, dacă nu știm noi prea bine ce-a făcut ea acolo, în oraș, tot nu putem să jinduim la ea, că asta nu-i femeie. Asta-i nevasta lui dom' primar! Și așa cum tu mi-ești slugă și te călăresc eu, stăpânul tău, tot așa și eu îți slujesc primarului și mă las călărit de el. Nu se poate, că dacă eu te mai bat când calci prin șanțuri, apoi dom' primar pune armata pe mine la o adică și atunci, te întreb eu pe tine, pe unde mai scot cămașa?”

Măi fraților, dacă îi plăcea muierea, de ce mă tot bătea pe mine la cap că nu și tu, că el e om serios, și dom' primar, mototolul ăla care umbra toată ziua cu batista la el, e stăpânul lui. Eu știu un lucru: la noi, când e să-ți placă o iepșoară, poate omul să rupă trei furci pe tine, că până nu sfărâmi căruța nu te potolești. Iar ăsta o tot dădea cotită că doamna nu-i de nasul nostru, că nu se poate să țină ceva și că „nici măcar nu se uită la mine, tu nu vezi? Cum de poți fi atât de prost? Unde ai văzut tu că ar vrea să...”

Stăteam și-l ascultam și tare mă mai minunam de firea omului. Că ăsta este lucrul de care nu încetez să mă crucesc, de când am apărut pe lume: firea omului! Omul care îi tot dă înainte că nu și tu, în ruptul capului, da' care abia se ține să nu sară și să nu răcească din tot sufletul DA!! Și mă uitam la stăpânul și-l simțeam cum, cu cât îmi vorbea mai mult despre „prostita ta, amice, că animalul tot animal”, cu atât se uita mai mult la femeie și-i creștea nerăbdarea și-mi băga mai abtîr pînteni în burtă, și uita tot mai mult, că nu știu cum m-am abținut să nu-i zic: „Stăpâne, pe mine

ești călare și nu pe doamna, așa că nu mă mai frământa atâta și vino cu picioarele pe pământ!”

Stăpân ca al meu nu mai are nimeni! Să fi fost un altul, îmi rupea gura cu zăbala și p-aci ție drumul, cât mai departe de conac. Dar parcă eu nu îl știam?! „Cucoană, acușica trebuie să vină de la pădure băieții ce i-am trimis azi-dimineață cu trei coșuri de afine, așa cum ați poruncit, pentru dulceturile de iarnă, Doamne, da' ce ochi poți să ai, și mâine dimineață vine moș Istrate să altoiască soiful cel nou de caiși, calule, ține-mă că îmi vine să fug, iar mâine să nu uitați să-i primiți pe trimișii satelor, calule, ai mai văzut așa mândrețe de solduri, că pe aici așa este obiceiul, uită-te ce săni are, măi Savule!, ca primăreasa, când vine în sat, nici să vorbesc parcă nu mai pot, să-i cunoască personal pe capii satelor, cum oi fi așa subțirică la mijloc, eu nu pot să-mi dau seama, iar la biserică este musai să vă duceți, că de nu ție-o plăcea cum o să te iubesc eu..., împreună cu dom' primar, ah, că tare drăcoasă poți să mai fii, în strana de lemn de lângă orgă, îți arăt eu ție, că, ce să mai vorbesc, v-ați pricopsit cu dom' primar, care are toată ziua batistă în buzunarul de la spate, calule, spune-i să nu mai suradă, de vrea să nu sar cu tine peste ea! Și a zis dom' primar să vă spun să nu vă faceți griji pentru el în noaptea asta, că nu vine acasă, da' las' pe mine, cucoană, că ție-oi mânca eu inimioara, c-a rămas la cabană, la vânatoare, bine, bine! Of!!

Atunci a trebuit să mă bată, că nu mai puteam sta locului. Numai cum o vedeam surâzând așa, într-o doară, parcă-mi și lua Dumnezeu mințile.

Și îndată ce o adulmecam, mi se întuneca lumea. Acum, că am ajuns aici, trebuie să vă an că în afară de mine și de stăpân nimeni nu mai avea habar despre rațiunea asta a mea și așa ne-am vorbit noi, să nu mai știe nimeni, c-ar fi început să vorbească pe la spatele nostru. Dar acum am trecut peste legământ, că prea a fost apăsător ce ni s-a întâmplat nouă ca să nu aflați și dumneavoastră. Și prea am fost gură bogată toată viața mea ca să mă potolească acum, la bătrânețe!

„Nu-l băgați, doamnă, în seamă, sări stăpânul, că dobitoacul tot dobitoac rămâne. N-are cum să înțeleagă el ce facem noi, oamenii!!! Și cred că nici nu l-am prea mai dus la țarină, la iepe, în ultima vreme. Iar eu sunt sigur că mare pehlivan mai poți fi stăpâne, de parcă astă-noapte unde am umblat? Auzi, animalul, nu înțelege! Hai, măi stăpâne, pune mâna pe ea, că de mai zăbovești mult, pe legea mea de cal că intru eu în acțiune, Doamne, iartă-mă, că n-am mai întâlnit asemenea specie de femeie! „V-am spus eu că trebuie bătut, cucoană?! Dacă ar putea vorbi calul ăsta, cred că numai prostii i-ar ieși pe gură!” „Stăpâne, să mor dacă te mai las să te sui pe mine! Mie nu-mi plac otolii!” „Nu, ce să fac cu nuielușa asta?! „Ție-mi o furcă, ceva, că ăsta a înnebunit!” „Hai, stăpâne!” „Ăsta a înnebunit, că-i animal și nu ai ce să-i ceri, da', pe ochii mei, nici eu n-am mai mult, că prea arunci cu jar în mine, cucoană! Of!!”

Și m-am bucurat atunci de parcă ar fi fost mândruța mea. Și mă uitam la ei amândoi „cucoană eu n-am nici o vină, că n-am stare lângă tine, fie ce-o fi!” „cum începură sa ofteze și să-și frângă mâinile (că noi, caii, batem din picioare, ne freamăță nările, roadem zăbala, tremură carnea pe noi, iar voi vă rupeți mâinile, vă trosniți degetele, unde o fi băiatul de la chioșcul de ziare să-mi strâmbe că nu-i frumos, vă boțiți hainele de pe voi, vă jucați cu verigheta, vă suflați nasul care nu are de ce să fie suflat, ei, Doamne, mare lucru e dragostea asta!!) și le tremura vocea de nu mai puteam de drag după stăpânul meu.

„Of, distinsă coană primăreaso, se sfărâmă inima în mine. Iar la noapte, musai să fie paznic la orz, că iar intră vitele vecinilor la noi în lanuri.” „Vai, domnule, dac-ați ști ce copilărie nefericită am avut!” „Eu ce pot să zic, decât ca mâine sper să nu plouă, că nu mai pot intra cosași-n coastă, lângă grajduri” „Și ce tinerete înfiorătoare, înfiorătoare mi-a fost dat să trăiesc!” „Lăsați, că cerul este senin, doar de n-o aduce vântul nori la noapte.” „Dumneavoastră știți, domnule, că n-am tată?” „N-am avut tată, iară mama era bețivă...” „Lucerna de pe deal este tocmai bună!” „care nu ne dădea un ban, că doar eram fete și știți cum sunt fetele!” „De ce nu vine odată moș Trifon să ne spună de oi?” „Dar mai bine intră în casă, și-om

discuta mai pe îndelete la o cafea, că tare rău a fost să crești fără de tată!” „Numai de n-ar ploua...” Și până aici am văzut, până aici vă povestesc.

Nu că nu m-ar fi iubit pe mine stăpânul, dar să mă invite la cafea chiar că nu se prea făcea. Și chiar dacă ar fi făcut-o, mie nu îmi place cafeaua. Nici n-am băut vreodată, dar mi-a zis mie rândușul de la han că-i groaznică. Mă rog... Așa c-am stat legat de gutuiul din curte în noaptea aia, de la care a început toată tărășenia asta.

Am stat legat și i-am ținut pumnii stăpânului, însă acum sunt cam ipocrit, sincer să fiu, pentru că, după felul cum se arunca la mine și mă omora călărindu-mă, nu erau motive să mă îngrijorez pentru vreun eșec amoros. Fiasco erotic, cum ar zice băiatul de la chioșcul de ziare. Și poate că atunci m-a urgisit Dumnezeu, că prea mă bucurasem pentru cele pe care le bănuiam că se petrec în conac. Este adevărat, mă bucuram de bucuria stăpânului meu, da' tot așa de adevărat este că mă bucuram și de răul lui dom' primar. Care nu prea merita răul ăsta, că era om cumsecade și politicoș și umbla tot timpul cu batista la el. Iar mie, de nenumărate ori, mi-a dat bucăți de zahar și m-a mângâiat. Așa mototol cum era el. Iar eu; mă bucuram de răul lui, din care ar fi putut să iasă o grămadă de alte rele. Și d-aia stau și mă gândesc că nu este bine să te bucuri de răul omului.

Dar cu cât mă gândesc mai mult, îmi dau seama că nu mă bucuram numai de bucuria lui stăpânul și de răul primarului, ci și de bucuria cucoanei de la oraș, cu surâsul ăla. Și cred că să te bucuri de două bucurii te scapă de păcatul bucuriei pentru un singur rău. Așa cred eu.

Și-n timp ce mă bucuram eu sub gutui, m-a prins ploaia. Și a fost pentru prima dată când stăpânul nu a ieșit să vadă ce fac. „Dar, oricum, erai sub gutui”, vă veți gândi dumneavoastră, „așa că nu te mai vâlcări, că n-a putut să te plouă cine știe ce!” Abia acum îmi dau eu seama că tot un biet animal mă credeți. Căci ce conta dacă eram sub gutui, de vreme ce nu venise stăpânul meu la mine să mă mângâie și să-mi pună pătura peste șale cu mâna lui. Credeți-mă, și noi suntem capabili de trăiri sufletești. Și cred că am plânge și noi la melodramele din sălile de cinematograf, de ne-ar fi accesul permis. Iar atunci, nu numai că n-am fost învelit, băgat în paie, la adapost în grajd, dar când a dat soarele, stăpânul a sărit peste cerdac direct pe mine, cu lucirea aia în ochi, de băga boala în mine și până la moșie nu m-a lăsat să răsufli. Nu tu apă, nu tu zahăr după micul dejun, și o jumătate de ceas să mistui și eu mâncarea ca tot omul. Nimic! Toată ziua pe moșie! Degeaba îi spuneam eu că mor de foame. Iar ca să mănânc scaieți, cum făceau toți măgarii, nu se cădea.

Mort de foame, dar fără să mă cobor într-atât. Cu stomacul gol, dar cu capul pe sus. Că doar aveam și eu prestigiul meu și nu puteam să mă fac de răsul satului. Sus, la munte, mâncam tot ce-mi pica sub bot, că n-avea cine să mă vadă. Și-mi dau seama că și chinul ăla de-l trăiam noi prin pustietățile cele tot avea și el părțile lui bune, că puteam să nu mă spăl cu zilele și nu mă vedea nimeni, puteam să mă urc prin toți prunii după muguri și nu râdea nimeni de mine, ce să mai..., eram liber-liber! Iar stăpânul, de atâta libertate, făcea lucruri „destul de urâte, calule, dar ce să fac dacă n-am mai văzut femeie de luni de zile?!” Și cum vă povesteam, din acea zi a început chinul pentru mine. Sufeream eu de foame, cădeam peste mine toate ploile pământului, plângeam noaptea sub gutui că sunt neșesălat și arat îngrozitor, dar cel mai mult m-am necajit când mi-am dat seama că stăpânul nu mai are urechi pentru mine. Și cât de bine ne înțeleseserăm noi până atunci! Cum venea el noaptea la mine, doar cu cearceaful pe el, direct din patul muierilor și se apuca să-mi zică „Calule, asta-i dată dracului! Da' nu m-am lasat până n-am potolit-o, iar acum doarme ca un prunc, de poți s-o furi cu tot cu pat!

Și cum îmi ținea el evidența, pe un caietel, la mândrele pe care le aveam eu prin grajdurile oamenilor, „fii atent, calule, că acum două zile popa și-a cumpărat o iapă de trei ani trăznet, nu alta!” Iar acum nimic! Tot îi vorbeam, dar el nici că m-auzea. Vezi bine, îi pusese cucoana capac, că nu mai putea să și-o scoată din cap. Intrasem în mare bucluc. Eram în impas, cum ar

zice sfrijitul ăla care vinde ziare în fața bisericii. Parcă înnebunise stăpânul. Se mira tot satul că mai tăcut ca acuma, mai toată ziua pe moșie, ca acuma, mai rău cu oamenii la câmp, ca acuma, nu fusese nicicând. „Mai stai, măi creștine, lasă-l focului de primar! Noi știm că pentru tine slujba-i slujbă, dar nici așa, din noapte în noapte!”

Mă uitam la bieții oameni și tare îmi venea să le spun „mai bine mi-ați vorbi mie în gură, măi fraților, ce Dumnezeu, voi nu vedeți că ăsta este dus pe pustii?! Dacă nici eu nu mă mai împac cu dânsul...” Și iar mă minunam de firea omului. Că, nu știu cum se face, nu vă fie cu supărare, dar aveți câteodată niște momente în viață când nu mai știe nimeni cum trebuie să vă ia. Și când, oricât s-ar chinui cei din jur, nu vă pot pricepe. Iar dacă noi mergem drept în față din cauza ochelarilor pe care voi ni-i puneți, vouă nu vă pune nimeni nimic, dar ferească sfântul să vă stea cineva în cale.

Adică nu putea să vadă nimeni că stăpânul era mort după aia și că nu-i mai stătea mintea decât cum să-i muncească și s-o vadă mulțumită? Zi și noapte! Adică nu vedea nimeni că pe dom' primar îl înghițiseră pădurile de câteva săptămâni bune? Orb să fi fost și tot ție-ai fi dat seama că pe la noi se vâna în acele vremuri cât nu se vâna de când era obștea pusă, că nu se mai putea sta ziua pe stradă din cauza mirosului de sânge care se lăsa peste sat, de la pădure. La fiecare două-trei zile fugeam cu stăpânul la gonit fiarele, să aibă dom' primar ce împușca. Politicoș nevoie mare, rușinos ca o fată mare și întotdeauna cu batista la el, dar să-l fi văzut cum mai răcnea când trântea la pământ capra istovită de atâta hărțuială, nu-ți venea să crezi! Și numai eu știu pe câte stânci m-am cățărât zilele alea și de câte ori m-au fugărit urșii prin păduri. Cum adulmecam vânatul, cum începeam să urlăm la el, să-i punem lui dom' primar sub nas. Ziua, fuga prin munți, noaptea zburam în sat, unde stăpânul mă lăsa în plata Domnului sub gutui, iar el, în patul muierii. Și cum dădeau zorile, fugeam înapoi la cabană, urmăriți de fețișoara femeii, care ne privea de fiecare dată din colțul geamului, abia ivită printre mușcate, dar tot cu surâsul ăla drăcesc... BRRRR!!

„Măi Levente, se apuca dom' primar să-l ia cu binisorul, ție-am mărit simbria de cinci ori și în ritmul ăsta o să ai bani mai mulți chiar decât mine. Și așa ceva știi foarte bine că nu se poate. Nu pentru că n-aș vrea eu, dar nu se poate! Mai oprește-te puțin cu munca că m-am speriat eu ca stăpân!”

Până aici merseseră lucrurile. „Am înțeles, dom' primar, mă duc la altul dacă nu vă place cum muncesc”, mormăia stăpânul. „Măi Levente, nu mă înțelege tu greșit...” Da' stăpânul nu și nu! Că pentru el slujba este sfântă! Îl auzeam și mă temeam de pojarul din sufletul lui. De sfințenia slujbei ce să vă mai spun, dar cu cât înnebunea mai tare, cu atât se făcea muierea mai frumoasă. Parcă o luase Dumnezeu în grija Lui, că dimineața, când ieșea în curte, mă dădeam singur cu capul de gutui, și îmi mușcam buzele de ciudă.

Ce să vă mai povestesc, nu-mi venea să mă mai uit nici măcar la frumoasele frumoaselor, cele două iepe ale morarului, căroră eu le eram singur soț și Dumnezeu și pe care nici măcar morarul nu le atingea, că mă știe cât sunt de gelos. „Noi nu putem să știm, scumpule, ce-i cu tine, dar toată noaptea plângem, că oricât ne-am strădui, nu vedem cum am putea să-ți facem pe plac. Te-ai schimbat, dragule, ceva de speriat! Pe unde ție-oi petrece tu nopțile, de nu mai vii pe la noi, nu știm. Ce ție-or da alea la care te duci mai mult decât noi, iarași nu putem ști! Dacă nici să mai faci baie cu noi, noaptea, în iazul morii, acolo, lângă stufăriș, unde ne-am cunoscut, nu-ți mai place!” Puah, ce mă scârbeau cu vorbăria lor! Cum ne întâlneam, cum puneau capul în piept și toca-toca-toca „că noi pe un altul nu-l vrem, picurate cu ceară să fim!”, de mă înnebuneau de cap! Ba începuseră să se intereseze în stânga și în dreapta, dacă nu m-a văzut careva pe undeva, de, treburi de femeie. Or fi fost ele suple, cu părul lucios și ochii frumoși, că doar morarul era om gospodăr, dar ce folos dacă nu-mi înțelegeau aspirațiile?! N-ar fi putut să fie ca ale oamenilor în veci, iar când mai apărea câte una, ca a primarului... Doamne, așa îmi fugeau gândurile pe pustii, și așa o luasem eu razna în acele zile!

Amară îmi devenise viața, dar mă mai mângâiam că-l știam pe stăpân fericit. Numai că de la o vreme am simțit eu că nici el nu mai este totul chiar așa cum trebuie. Și-i vedeam sufletul încercat, și-am zis „ei, drăcia dracului, aici este mâna femeii, așa că fii cu băgare de seama!” Și am început să mă uit cu alți ochi la femeie, să las deoparte poftele, și așa mi-am putut da eu seama că ei îi cam trecuse focul cel mare și că nu mai era toată ziua cu ochii pe stăpân. Care se înnegrise tot de când îi spusese muierea că nu-l lasă pe dom' primar. Că pe ea n-o interesează chestiile alea cu fugitul în lume, că n-a avut tată, iar maică-sa le bea, încât Levente nici nu mai știa pe ce lume umblă. Însă nici pe el nu-l interesa ce zicea ea și se jura pe mine că-l împușcă pe dom' primar de-o fi să i se pună în cale sau „numai să află ce te-ai culcat cu el, că îl anin în gutui!” și că de luat cu el tot o ia. Poate să vină după mine toată armata, măi femeie! Măi calule!” Oftam eu, bietul de mine, și ridicam din umeri, că n-aveam ce să fac. Nu știu cum ar fi putut cineva să-l întoarcă de la ale lui. „Măi stăpâne, măi frumosule, tu nu vezi că muiera nu se dă dusă după tine? Tu nu vezi că asta nu pleacă de la dom' primar, că prea bine o duce? Totul nu este decât moft de femeie, că doar n-o putea mulțumi mototolul ăla de primar, chiar dacă este el bogat și are toată ziua batista la el.” Nu, că să-și facă bagajul, că la noapte vine s-o fure. „Da' nu mai mult de-o traistă cu bulendre, că doar nu te-oi lua cu ce-ți-a cumpărat dom' primar. Tu să-mi vii întregă, așa cum te știu eu, la răscrucea din spatele birtului și de-acolo om vedea noi încotro s-o apucăm.” Eu unul n-am vrut să merg, că știam că n-o să vină. „Nu merg, stăpâne! Nu că nu te-aș iubi, dar mă știi cum sunt, că nu suport să-și rădă femeile de mine!” Dar parcă era după mine?! Un cal năvăș, cum eram eu pe atunci, aveam drept stăpân, un catâr. „Da, calule, ai auzit bine, în pădure. În pădure, dar cu mine, că eu nu pot să trăiesc când o văd cu dom' primar, și cade cerul pe mine când îl văd cum o strânge în brațe, mă calule!” Mie-mi spui? ziceam în gândul meu. Numai eu știu ce era în sufletul meu când așteptam nopțile sub gutui și-mi fugea mîntea la toate cele, de mă rușinam singur de mine. Dar, ca s-o spunem pe aia dreaptă, îți dă mâna, domnule, c-o așa femeie să te afunzi în iad. Până-n gât! Dar ce spun eu până în gât? Fără să-ți pese de nimic. Și parcă îl și văd pe Dumnezeu trăgându-l ușor de mănecă pe stăpânul și întrebându-l: „Măi Levente, ție tot îți mai este poftă de femeia lui dom' primar?” „Doamne, Dumnezeule, dacă mai pot să mă gândesc la altceva cât e ziuica de mare!” Dar oare să nu știi tu că asta-i treabă cam cu păcat, măi Levente?” „Eu știu, Tată Ceresc, dar nu pot altfel, că se stafidește inima în mine!” „și nu te mai gândești tu, măi Levente, la răufăcătorii care vânează prin pădurile voastre?” „Nu, Doamne Dumnezeule!” „Și nici la grăul satului nu-ți mai stă gândul?” „Ntț!” „Ai uitat tu, oare, de livezi?” „Care livezi, Sfinția Ta?” „Și nici de ce zice lumea nu-ți pasă, măi Levente?” „Nici!” „Atunci să știi că-i grav. Și direct în iad vei nimeri!” „Doamne, am ajuns într-o asemenea stare că, nu te supăra, îmi vine să îmi bag picioarele-n el de iad! Așa că vezi și mata că sunt pierdut. Că dacă n-o am, eu mor!” „Da, parcă-l văd pe stăpânul luându-se cu Dumnezeu la harță și n-a venit.” „N-a venit, mă calule, adică nu poate să-l lase pe ăla? Ce dacă este omul bun și politicos și bogat și chiar toată ziua cu batista la el! Ia și bea, ca dacă n-o să murim în noaptea asta, apoi să știi că alt prilej nu mai apucăm” Și am băut atunci de ne-am îmbătat ca niciodată. Mai fusesem eu cu stăpânul pe la chefuri, că nu le mai țineam mîntea, dar, vedeți dumneavoastră, de fiecare dată băusem de bucurie, cu femei mulțime pe lângă noi, care nu făceau altceva decât să ne cânte-n strună, însă ca acuma, trădați și dați la o parte, nu mai ajunseserăm. Să-și rădă de noi o femeie, asta nu se mai întâmplase. Așa stând lucrurile, cum să nu fi fost noi supărați și cu necaz mare pe băutură! Până la urmă am căzut îmbrățișați în șanțul de lângă pod, plângând, de mai-mai să umplem șanțul. Și ne pupam bot în bot, și mă juram că n-o să-mi scape mie dom' primar. Pentru că, vedeți dumneavoastră, eu nu pot

să știu dacă ați trăit vreodată un așa sentiment, să stea omul iubit, lat peste tine, și să simți cum ți se udă fața de la lacrimile lui, să-l vezi cum leșină de inimă rea și să nu-ți ajungă toate răurile care trec pe sub poduri, ca să-l poți trezi? Și după toate acestea să nu te juri pe toți arhangheli că-l trimiți în măsă pe „ticălosul ăla de dom' primar, stăpâne, cu mâna mea îi fac felul. Știu că n-o să mai am ochi de dat cu lumea, da', pe legea mea de cal, nu mă las până nu-l văd pe năsalie!” Așa se-nfierbântase sângele în mine, că și eu sunt om, la urma urmei. Și-odată jurământul făcut, ne-am ridicat binîșor și ne-am dus, unul pe altul, până la casa noastră. Eu am rămas în pragul ușii, cu o durere de cap de nu mai știam în ce parte este grajdul, iar stăpânul a intrat în casă cu gânduri de moarte în suflet. Și-n casă a rămas și-a doua zi, și-a treia zi, și-a patra zi. Și văzând eu așa, nici nu le-am mai ținut socoteala. Atâta făceam: mă duceam la crăsmă și luam rachiul, de abia îl puteam duce, de începuse lumea să intre la bănueli. Nimeni nu îndrăznește însă să intre la noi în curte, și doar eu îl puteam vedea pe stăpân cum zăcea într-un colț, cu privirea pironită de clauza ușii. Iar când n-a mai avut unde să stea de sticle, când mai-mai să dea ortu' popii, că nu mai era aer de atâtea sticle, a deschis ușa și mi-a spus: „Ce mai faci tu, măi căluțule? Hai să-i tragem o fuguță până la dom' primar, ca tare mi s-a făcut dor de el, și poate o fi neliniștit din cauza mea.” Și avea dreptate „că de vreo cinci zile nu l-am mai văzut deloc pe Levente, draga mea. Zice lumea că s-a încuiat în casă, sparge sticle, înjură birjărește și răcnește la Dumnezeu, dar eu ce pot face, că mă știi doară cât de politicos sunt?” Acuma, cu toată firea mea cea zvăpăiată, îmi dau seama - conștientizez, cum ar spune cineva - că ar fi fost cum nu se poate mai înțelept dacă s-ar fi terminat povestea aici. Umiliți că muiera nu pleacă de la cald și că face tot după capul ei, dar nu-mi stricam măselele prin munți și nu bătătorea stăpânul pământul cu mine, de două ori pe fiecare zi. Dar așa, noi ne-am dus peste om acasă și nici nu-mi vine să mă gândesc la câte nechibzuințe am făcut în acea zi. „Adică nu vrei să fugi cu mine, da? Adică, cucoană, până acum a fost vorba că sunt sufletul tau și, că de n-aș fi fost eu aici, din prima zi ai fi plecat de la dom' primar, iar acum dai îndărăt, că nu se face să dormi pe iarbă, că ai trăit nu știu cum când erai mică și fără de tată, că n-ai mănăcat niciodată mere pădurețe și că nu poți să te rupi de la câte îți aduce dom' primar pe tavă”, de luxul civilizației, aș adăuga eu, stăpâne, de-aș putea să-mi exprim gândurile, „și să fiu om de înțeles, să nu mă mai zburcui, că vînat mai este destul prin păduri, că a fost foarte bine până acum... Ei, cucoană, cu mine n-o scoți la capăt! Eu sunt soi rău și dacă nu te-am bătut până acum nici măcar o singură dată, a fost din cauză că te-am iubit din cale-afară de mult, și că m-a mai ținut și calul din scurt. Dar acum... am să te bat!” Doamne, ce-a mai bătut-o! Dacă n-ați fost acolo, apoi pe legea mea că ați pierdut M-a pus să mă sui peste ea cu copitele. Îmi curgeau lacrimile când îi simțeam sângele năclăindu-mi picioarele, îmi bubuiau urechile de la vaietele ei, dar atâta stăpân aveam. A împrăștiat toate mușuroaiele cu ea, a plivit grădina, a pupat-o de nu mai putea respira femeia, s-a suit cu ea în gutui și-a bătut-o și acolo... Brrr, dar ce nu i-a făcut!!!

Dom' primar stătea în picioare. Merita să-l vedeți pe dom' primar, care nu putea scoate un cuvânt de prea bunele maniere pe care le avea. Și, chit că se adunaseră oamenii din sat, ca de Sfânta Maria, tot nu se mișca din ușă, unde rămăsese încrămențit. Măcar să fi înjurat și el cu năduf, așa ca orice om. Abia acum îmi dau eu seama că puștile pe care le avea în casă, bătute pe perete, erau doar așa, de dragul primăritului. Iar uniforma de comandant al ținutului, pe care o îmbrăca în zilele de sărbătoare națională, când citea în piața bisericii, proclamația sosită cu poșta de seară de la oraș, era tot așa, pentru că era primar. Nu de alta! Noroc cu aprodel de la judecătoria, care s-a strecurat ușurel în spatele lui și i-a șoptit „dom' primar, măcar un pumn de i-ați da, că în așa situații nu merge cu statul pe loc. Sau și mai bine ar fi dac-ați da fuga în casă să vă puneți repede uniformă, l-ati trânti la

pământ, i-ați de vreo patru-cinci picioare în bot, după care să ceri ceva, o proclamație ceva, o fi ăla! Că, ia uitaiți-vă, lumea stă și se uită la noi și, dacă nebunul asta o mai chinuie mult, nu vă mai votează satul nici la paștele cailor!” Da, da, chiar așa a zis, pentru că și noi avem sărbătorile noastre, chiar dacă oamenii ne cam iau peste picior. Văzând că n-are ce face, a început să înainteze dom' primar către Levente, „să-ți dau măcar un pumn, Levente, sau vreo două-trei curele la fund, că vezi și tu, dragul meu, că altfel nu se poate!” Da' și-ai găsit cu cine să te înțelegi. „Dom' primar, cu tot respectul, pentru că sunteți politicos și cuminte și purtați toată ziua batistă aia la dumneavoastră, fir-ar a dracului de batistă, eu nu pot să vă las să-mi faceți una ca asta! Nu e vorba de săteni, dar ce-o să zică după asta calu'? Nu vă supărați pe mine!” Și-n timp ce-și cerea scuze i-a transformat Levente nasul în roza vânturilor, după care n-am mai avut motive să mai stăm și am fugit repede, că nu mai era de noi. Păi, nu-i așa? Dacă te iei de femeia primarului mai treacă-meargă, da' să-i stâlcești fața tocmai lu' dom' primar, asta nu se face iar dacă e să se poată, ce te faci cu armata după aia? Așa că am sărit gardul omului și-am luat drumul muntelui! D-aia mîncăm muguri. D-aia mă bate stăpânul din orice. D-aia stă toată ziua sub copaci. Și urlă că moare de dor de oameni. „Și noroc, calule, că ești cal, că de erai iapă...” Și-l înțeleg, că și mie îmi treceau zilele numai într-un oftat când mă gândeam la ale mele, toate câte le lăsam acasă. Și de la ăi doi pumni stătea stăpânul și se risipea prin țărână, așa, în fața mea, că noi n-avem secrete, când e vorba de o adică. Și iar mă gândeam cât este de strămbă lumea asta, domnule, dacă stau domni primarii, urâți și bătrâncioși, cu nevese, tot una și una în casă, iar o mîndrețe de bărbat ca stăpânul, stătea și se risipea pe pământul înghețat, de-ți era mai mare mila!

Și așa ne duceam noi zilele, urmăriti de armată, morți de foame, spalați de apa cerului, dar, mai presus de toate, rupți de lipsa femeilor. Și poate c-am fi rățâcit și acuma pe pustii, sau poate c-am fi reușit să scăpăm și să fugim în altă parte de țară, dar poate că ne-ar fi prins, odată și-odată, că noi eram doi, iar ea, armata, cu cât treceau mai multe zile, cu atâta se mărea, deci zic că poate ne-ar fi înhățat armata dacă nu s-ar fi enervat într-o zi, rău de tot, stăpânul. Și așa de tare s-a enervat, că m-a luat de dărlogi și am început să coborâm la vale. Stai, domnule de la armată, ia-ți pușcociul din gâtul meu și nu te mai împăuna că n-ai prins. Să blînd, că am de discutat cu primarul. Ce dracu', nu vezi că sunt serios și că n-am chef de-a prinsa cu dumneata?!” Apoi l-a luat pe dom' primar pe după gât, ne-am dus la loc ferit, colea, în spatele grădinii, și-a început Levente:

- Dom' primar, dați-o-n paștele mă-sii de treabă, că nu mai ține! Dom' primar, mama mă-sii de treabă, dacă dumneavoastră mai puteți suporta, eu nu mai pot! Păi și cu scandal în casă, și cu satele lăsate paragină, lăsați, că mi-a spus mie calul, că doar nu era să nu mă mai gândesc deloc la voi, așa nu-mi mai merge! Trebuie făcut ceva! Iar mie, dacă vreți să știți, mi-a trecut. Că m-am convins că asta nu este femeie pentru mine. Dar nici pentru dumneavoastră! Cu toate că știm noi ce fel de om sunteți. Și eu mai cred că înainte vreme, când vă făceați singur de mâncare, și vă spălați singurel, și deretificați tot așa, iar toate cele le făceați fără vreo femeie prin preajmă, era mult mai bine. Și așa ați putea s-o duceți și de-acum înainte!” Și l-a luat stăpânul pe dom' primar cu el mai încolo, „uite, Levente, și mie mi-a trecut nasul”, pe mine m-a legat de gutui, și ce i-a mai spus nu știu. Decât că a doua zi mașina lu' dom' primar a plecat la oraș, iar pe geamul din spate se ițea o fețișoară mică, cu un surâs de-mi venea să mă dau cu capul de gutui. Și s-a dus mașina, și atât. Adică atât știu, atât vă spun. Și de n-o fi așa, să nu-mi ziceți mie pe nume. Adică Savu!

SUPRAVIETUIREA FICȚIUNII

de RADU VOINESCU

Chiar dacă istoria contrafactuală - inclusiv în ceea ce privește literatura - este respinsă ca metodă de lucru, îmi este greu, totuși, să nu mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă romanul lui Dan Stanca **Ultima biserică** ar fi apărut în anul în care a fost scris. Adică în 1983. Cum ar fi fost receptat de public, în ce fel ar fi reacționat critica, în ce măsură configurația ierarhiilor literare ar fi fost alta decât cea pe care o cunoaștem?

Tipărită abia acum, în plină euforie a non-ficționalului, a cărei extensie în timp este de presupus că va depăși pragul mileniului, această carte de sertar are mai multe șanse de a trece neobservată decât de a fi luată în discuție fie și măcar ca probă în sprijinul ideii că în România pro-decembriștă s-a scris și altfel decât evazionist și în maniera parabolei. Adevărul este că nici atunci și nici acum nu ar putea fi identificată vreo legătură cu moda literară. La o analiză globală a perioadelor - și, din păcate, prea adesea aceasta este viziunea care guvernează studiile critice sau tentativele de istorizare - ea nu are nici o legătură cu textele „deceniului” post-modernist și nici cu memoriile și jurnalele care se oferă, după '90, atenției noastre.

Aș greși dacă nu aș semnala existența unor modele: Borges, cu **Cartea de nisip**, mai ales, pe care autorul o și menționează într-un pasaj (eu l-aș lega poate și de **Grădina potecilor ce se bifurcă**, Gabriel Garcia Marquez, Akutagawa (referirea la **Rashomon** este explicită în text), Mircea Eliade. Ceea ce nu atenuază forța acestei cărți scrise cu patimă și cu ambiția de a servi altă ideologie literară decât cea a momentului, adică a generației '80, de care Dan Stanca nu este legat decât prin vârstă. Cât despre cea oficială, contradicția rezultată din angajarea pe o poziție opusă, se exprimă de la prima.

Ultima biserică intersecționează în textura sa o dimensiune a spiritualului și a sacralului, una de critică socială, un roman de dragoste (din păcate nefinalizat, ceea ce poate fi deja remarcat drept o caracteristică a romanelor lui Dan Stanca, poate în afară de cel de acum șase ani, **Vântul sau țipătul altuia**; din motive care ar presupune o aplecare specială, poveștile de iubire sunt ratate ori din cauze accidentale, dictate de logica internă a narațiunii, ori vizibil din dorința autorului), un roman al provinciei, unul fantastic, totul trecut prin grila metaliteraturii. La prima vedere, o aglomerare de teme. Ceea ce ar putea fi fatal unui autor neexperimentat. Nu și în cazul de față. Talentul și spiritul pătimăș al tânărului care era Dan Stanca la momentul redactării acestui roman care era primul din cariera sa și abia a șaptea carte în ordinea tipăririi (e timpul să atrag atenția că în 1997 au apărut încă trei volume purtându-i semnătura: **Cer iertare**, proză scurtă, Asociația Scriitorilor din București și **Cartea Românească**, **Contemplatorul solitar**, **Introducere în opera lui Vasile Lovinescu**, Institutul European, **Apocalips amânat**, roman, **Cartea Românească**) au făcut ca un proiect atât de îndrăzneț să izbutească aproape integral. „Aproape”, fiindcă sunt reperabile derapaje de stil pe alocuri, iar racordul dintre realitate și ficțiune în episodul uciderii Louisei Movileanu și al anchetei la care este supus Sabin Cerna, eroii cărții, se dovedește mai puțin realizat.

În pofida acestor observații, textul degajă soliditate și forță. Searbăda viață de provincie, cu ritualurile ei, cu marotele și poncifurile unor oameni prinși într-un timp care curge într-un ritm lent, parcă în afara lumii, atmosfera din școala unde este repartizat ca profesor Sabin Cerna, glisările în fantastic și mai ales descrierile orașului în diferite momente și împrejurări relevă încă de la această primă întâlnire cu proza de

mari dimensiuni o capacitate remarcabilă de a converti experiența în cuvânt ca și o putere imaginativă tipică unei calități **sine qua non** a scrisului - autenticitatea.

Nimic nu este contrafăcut în romanul lui Dan Stanca; imperfecțiunile despre care am vorbit țin de stăpânirea tehnicii precum și, cum am mai semnalat și cu alte ocazii comentându-i cărțile, de o abandonare în trepidația nevoii de a se exprima. Și aceasta pentru că la baza construcției pe care o propune stau, cu egală pondere, două credințe. Una este legată de teza guénonistă a persistenței sacralului chiar în formele corupte ale civilizației și ale moralei, acesta aflându-se, într-o subtilă dialectică a ocultării și dezvăluirii prezentate mai explicit în opera lui Vasile Lovinescu (al cărui emul târziu este autorul), la vedere dar nevăzut. Povestea construcției stranii care-i intrigă pe locuitorii orașului și care în paginile finale se revelează a fi o biserică nu este decât ilustrarea acestei idei; propaganda comunistă a fracturat relația cu divinul, a amputat dimensiunea spirituală a omului, care a pierdut facultatea de a judeca și de a trăi într-un raport deschis, fertil cu Cerul. Bine realizate, din acest punct de vedere, și cele două scene care se petrec la învățământul politico-ideologic, înfruntarea între iraționalitatea unor teze a căror absolutizare materialistă frizează optimismul tembel și raționalitatea - paradoxul este evident și trimite la gândirea pascaliană - unei ecuații a lumii în care doza de irațional își păstrează funcțiile ontice.

Cealaltă credință este legată de puterea ficțiunii, a literaturii. „Literatura nu există alături (subl. în text - n.m. R.V.), pe lângă o carte nimeni nu poate trece indiferent” spune, la un moment

dat, personajul principal, Sabin Cerna, pentru a continua: „Un poem, un acord muzical, un semn abia schițat din vârful degetelor (subl. în text), atât, poate crea falii invizibile, prăpastii nevăzute în care omul să se prăbușească definitiv pentru a ieși apoi complet regenerat, odată cu lumea, cu munții și mările, într-o a doua și sărbătorească geneză”. Sabin însuși scrie o carte, un text ale cărui fire se împletesc inextricabil cu acelea ale vieții reale, timpul, întâmplările, personajele mișcându-se ca pe o bandă a lui Möbius, adevărul fantasticului, al irealității insinuându-se în acela al terestruului și în vers, o gigantică scriitură părând că le înfășoară pe amândouă - univers și antiunivers - în ochiurile plasei sale. „Omul supraviețuiește, în fond - se spune undeva -, printr-o mare ficțiune în care treptat se integrează.” Metafora Cărții Destinului nu pare să fie străină de această concepție.

Ultima biserică este, într-un fel, un elogiu adus nebuniei, înțeleasă în sens pozitiv (nu pozitivist), adică privirii care pătrunde către un au-dela și îndrăznelii de a fi altfel. Încă o acuză adusă modernității (tot inspirația guénonistă). „Lumea modernă s-a născut din momentul în care a fost recunoscută clinic patologia mentală. Din acest punct de vedere, psihiatria este cea mai mare crimă și insultă adusă spiritului omesc. Spitalele de boli nervoase neagă, în realitate, posibilitatea de a vedea și altfel lumea decât o vede majoritatea.” De la nebunia viziunii la aceea a creației nu este decât un pas. Creația, literatura, ca forță distructivă și regeneratoare în același timp. Prezența manuscrisului cărții lui Sabin Cerna în toate casele din oraș semnificând ubicuitatea unei ficțiuni în care oamenii sunt prizonieri dar la a cărei dezvoltare neîntreruptă participă fiecare.

Liantul care ține laolaltă toate aceste fire este iubirea. Scriind astfel, cu majusculă, este de înțeles că nu relația dintre bărbat și femeie contează în primul rând - nici între Ilie Movileanu și soția sa (o menționează specială se cuvine făcută pentru adevărul personajului Louiza Movileanu, autorul reușind să o investească, verosimil și convingător, cu o feminitate tulburătoare), nici între aceasta din urmă și Sabin Cerna legătura nu capătă împlinire -, importantă este vibrația binelui care pornește de la ființele umane alimentând cu energia ei vitalizantă echilibrul viață-moarte. Mesajul acesta apare explicit în epilogul romanului, vizibil scris, sau poate numai refăcut, după evenimentele din decembrie 1989.

Ceea ce mi se pare însă că a inspirat fundamental această construcție minată de o tristețe imensă - însăși epifania simbolizată de revelația pe care oamenii o au în legătură cu misterul clădirii care era, de fapt, o biserică, nu conține așteptata doză de optimism, în conformitate cu luminoasele viziuni teologale - este poezia lui Eminescu **Melancolie**, al cărei final este citat, la un moment dat: „Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură/ Încet repovestită de o străină gură./ Ca și când n-ar fi viața-mi, ea și când n-aș fi fost/ Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost/ De-mi țin la el urechea - și rîd de câte-ascult/ Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult”. Dincolo de această „introducere” către motivațiile și resorturile fantasticului cărții, cititorul ar înțelege mai bine filiația reparcuregând poezia în întregime.

Văd în romanul lui Dan Stanca **Ultima biserică** una dintre cărțile puternice apărute în ultimii ani, o apariție care nu numai că demonstrează discursul celor care contestă existența literaturii de sertar la noi (iată că nu este vorba numai de memorii și jurnale), dar obligă la definirea unei concepții cu privire la scrierea istoriei literaturii ultimei jumătăți de secol. Cum, unde, în ce context plasăm și analizăm o carte precum aceasta sau precum **Ferestrele zidite**, de Alexandru Vona?

ionel jianu

„NOICA ESTE UNUL DINTRE CELE MAI FRUMOASE CADOURI PE CARE MI LE-A FĂCUT VIAȚA”(1)

Ionel Jianu s-a născut în București, la 23 octombrie 1905. Între 1924-1927 se află la Paris, unde urmează cursurile Facultății de Drept și de Litere. În 1925 devine corespondentul la Paris, al ziarului „Politica”, din București. Întors în țară, Ionel Jianu începe o febrilă activitate culturală: este redactor și cronicar plastic la ziarul „Rampa” și cronicar dramatic la revista „Vremea”. Colaborează la diverse reviste de artă din străinătate și face o serie de traduceri din literaturile franceză, engleză și rusă. În 1924 întemeiază galeria „Căminul Artei”, unde vor expune W. Siegfried, T. Pallady, Ciucurencu, F. Sirato etc. În 1945 creează revista de artă „Lumină și culoare”. În 1961, răscumpărat de fratele său, Virgil Stark, din New York, părăsește definitiv țara, instalându-se la Paris. În decembrie 1962, înființează editura ARTED, singura editură de artă din Occident care s-a consacrat exclusiv promovării sculpturii moderne și contemporane. În 1986 publică impresionanta antologie „Artiștii români din Occident”.

AMELIA CALUJNAI: Între anii 1924-1927 vă aflați la Paris ca student al Facultății de Drept și Litere. Celebritatea v-au adus-o profesiunile de editor și de critic de artă. Ce a determinat acest destin?

IONEL JIANU: Am încercat să rămân pe drumul universitar al învățământului, dar era foarte greu. Pe vremea aceea, la București, o catedră universitară era proprietatea unei familii. La puțin timp după terminarea celui de-al doilea război, profesorul P.P. Negulescu mi-a propus catedra de istorie a artei, liberă prin eliminarea lui G. Oprescu, titularul ordinului hitlerist Vulturul Negru și prieten bun al baronului Manfred von Killinger. Am refuzat. Comuniștii introduseseră oamenii lor peste tot în institut, iar o conviețuire cu ei îmi era imposibilă. În 1945 mi se propune din nou să fiu profesor la Institutul de Artă Nicolae Grigorescu. Din nou refuz. În acel timp conduceam redacția de artă plastică la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA), începusem să realizez cărți de artă românească. Mi-am dat seama că era posibil o rezistență pasivă; în loc să public cărți pe linia realismului socialist publicam caiete de artă populară și lucrări despre măestrii artei românești. Dar cei de la Ministerul Învățământului erau insistenți. Mi s-a propus încă o dată postul de profesor universitar, spunându-mi-se că, de astă dată, este o sarcină de partid. Dar eu nu eram membru de partid! Mi-au dat un timp de gândire, m-au rechemat și mi-au spus că pot să prezint cursurile fără ca ele să fie vizate - pentru că textul prelegerii trebuia scris și vizat de organizația de partid -, că aveau încredere în mine. N-am avut încotro și am acceptat. De la prima lecție, însă, era prezentă în sala de curs o stenografă care nota tot ce spuneam. Așa încredere aveau ei în mine! Nu-ți mai povestesc odiseea mea... Aș vrea numai să adaug faptul că nu regret că am acceptat postul de profesor universitar. Între mine și studenții mei s-a stabilit o puternică legătură sufletească. Le-am vorbit de valorile artei românești, iar pe unii dintre ei, în care aveam încredere, îi chemam la mine acasă pentru a le arăta albume de artă cu reproduceri după Matisse,

Braque, Picasso. Le vorbeam despre Brâncuși, care era considerat „formalist”, de Pallady, de Tonitza, și ei considerați tot formalisti. Profesoratul a fost, pentru mine, o mare experiență. Atunci am încheiat o metodă de prezentare, un sistem științific de lucru, care au fost hotărâtoare pentru cariera mea de critic de artă de mai târziu.

A.C.: Să revenim la perioada interbelică, mai precis la anul 1931 când ați întemeiat gruparea FORUM, unde țineau conferințe prieteni sau numai colegi de generație de-ai dvs, printre care Mircea Eliade, Constantin Noica, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Mircea Vulcănescu, Șerban Cioculescu. FORUM se va autodizolva în 1932, unii dintre membrii ei alcătuind gruparea CRITERION. Este prima spărtură în sânul tinerei generații. Nu ați aderat și nici nu ați simpatizat cu CRITERION. De ce?

I.J.: E o întregă poveste. Din 1927, anul reîntoarcerii mele în țară, conduceam cronică plastică la ziarul Rampa unde am publicat o cronică defavorabilă Margaretei Sterian. Paul Sterian, soțul ei, m-a întâlnit în față la Capșa și m-a înjurat de mamă. L-am provocat la duel, dar a refuzat. Atunci, cei din generația mea s-au împărțit în două tabere: cei care susțineau duelul și cei care erau contra lui. În aceeași perioadă, soția mea a fost operată iar eu am stat în spital tot acest răstimp. Am aflat apoi că 11 colegi de la FORUM au înființat gruparea CRITERION și au preluat și sala Fundației Regelui Carol pentru conferințe. Când m-au invitat să particip la o conferință am refuzat. Am considerat asta o trădare: în plus, Paul Sterian făcea și el parte din CRITERION.

A.C.: E sigurul motiv?

I.J.: Nu este singurul. Generația mea a avut niște idealuri în comun care au început, treptat sau brusc, să fie înlocuite de ideologii. Ideologiile, însă, ne despărțeau. Noi voiam să dăm visului dimensiunea realității și realității dimensiunea visului. Am reușit în prima parte, când visul a determinat anumite realități: prezența în contemporaneitate, valorificarea culturii

românești. Am eșuat însă complet în a doua parte pentru că ne caracteriza un umanism bazat pe dragoste de oameni într-un moment în care în Europa se ridica fascismul, hitlerismul, comunismul! Acestea au fost mai puternice decât umanismul nostru „copilăresc”.

A.C.: Ce tendințe „înflăcărau” CRITERIONUL?

I.J.: Erau mai multe: extrema dreaptă reprezentată de cei care vor deveni legionari: Mihail Polihroniade, Alex. Christian Tell, naționaliștii de dreapta care nu au devenit însă legionari, precum Mircea Eliade, Dinu Noica, Cioran, Vulcănescu. Erau și cei care optau pentru democrație: Petru Comarnescu, Mihail Sebastian. Apoi cei de extremă stângă: Alexandru Sahia, N. Cristea. Ruptura adevărată între noi s-a produs după asasinarea lui I.G. Duca, în 1933, când s-a trecut la exterminarea fizică a adversarului.

A.C.: Mulți se gândesc la generația dumneavoastră ca la un adevărat miracol...

I.J.: Cel care a lansat ideea „tinerei generații” a fost Mircea Eliade într-o serie de articole publicate în 1927, sub titlul *Itinerariu spiritual*, în *Cuvântul* lui Nae Ionescu. El spunea că generația noastră nu este un miracol, ci un fenomen istoric. Generația pașoptistă a făptuit Unirea Principatelor, consolidarea conștiinței naționale a făptuit-o Eminescu, a urmat apoi generația care a avut ca misiune crearea României Mari. Noi am fost prima generație care nu a fost condiționată de un obiectiv istoric, care n-a avut o misiune precisă și atunci ne-am creat singuri una: valorificarea vocației de universalitate a culturii românești, purificarea moravurilor culturii și literaturii, afirmarea unei prezențe în contemporaneitate. Aceste idealuri au constituit un fel de țesătură de unire între noi. Și a mai fost un

lucru interesant: toți am avut o formație universitară, dar fiecare în altă parte a lumii: Comarnescu în Statele Unite ale Americii, Eliade în India, Noica și Vulcănescu în Germania, eu în Franța. Reunirea acestor culturi într-o unitate românească a dat un nou impuls generației mele.

A.C.: Cum îi priveați pe cei din generația de dinaintea dvs?

I.J.: Îi socoteam „bătrâni” pe cei care depășiseră vârsta de 30 de ani! Tinerețea noastră era trufașă, dar generoasă. Am închinat pagini în omagiul unor scriitori mai vârstnici dar încă neprețuiți la adevărata lor valoare precum Lucian Blaga, Ion Barbu, Mateiu Caragiale, după cum am susținut cu pasiune, în artă, opera unui Pallady, Petrașcu, Tonitza sau Brâncuși, care nu erau înțeleși și apreciați.

A.C.: Combativitatea era o trăsătură dominantă a generației dvs?

I.J.: Încă din 1927, de exemplu, Mircea Eliade începuse să publice în *Cuvântul* articole polemice împotriva lui N. Iorga, T. Arghezi, I. Minulescu și alții. La rândul său, Petru Comarnescu, în *Ultima Oră* și în *Acțiune și Reacțiune*, ataca vehement pe cei de la *Gândirea* în frunte cu Nichifor Crainic.

A.C.: Aceste polemici s-au limitat strict domeniul ideilor?

I.J.: Niciodată nu s-a ajuns la atacuri personale perfide sau nedemne. Aveam fiecare respect pentru persoana umană, prețuim omenia. Nu exista spirit de concurență meschină între noi. Socoteam că este destul loc pe lume pentru fiecare! Eram solidari, ne sprijineam între noi.

A.C.: În noiembrie 1928, Mircea Eliade a călătorit în India cu o bursă acordată de Maharajahul Manindra Chandra Nandy din Kassimbar, pentru a studia filosofia indiană la Calcutta cu profesorul Surendranath Dasgupta. Din 1928 până în 1931 ați corespondat cu Mircea Eliade, iar scrisorile dvs au fost găsite de profesorul Mircea Handoca în arhiva păstrată la București de Corina Alexandrescu, sora lui Eliade. V-aș propune să încercăm o reconstituire a acestui frumos capitol al prieteniei dvs cu Mircea Eliade de-a lungul acestor documente.

I.J.: Mircea avea întotdeauna nevoie de o autobiografie. Îmi trimitea și scrisori de 20 de pagini, cum a fost cea despre povestea lui Maitrey. Când am părăsit definitiv România, în 1961, am ars toate scrisorile lui, peste o sută. Voiam să rup definitiv cu trecutul. Pe de altă parte, Eliade era considerat un trădător și îmi era teamă să nu cadă în mâinile cui nu trebuia această corespondență. Acum îmi dau seama că a fost o mare greșeală din partea mea. Revenind la scrisorile mele către Mircea: îi scriam despre ce făceam, aici, fiecare dintre noi, despre demersurile făcute pentru editarea romanelor lui, despre probleme pe care le puneau scrierile noastre. Ne spuneam cu sinceritate tot ce gândim unul despre altul, aveam încredere înfinită unul în celălalt.

A.C.: Se degaja o solidaritate uluitoare, o continuă zbatere psihică, morală și financiară pentru a tipări lucrările prietenului plecat să studieze atât de departe... Este atât de impresionant încât pare ireal... În scrisoarea pe care i-ați trimis-o la 26 octombrie 1929 citim, de pildă, despre demersurile pentru lansarea romanului *Isabel și apele diavolului*, editat în 1930 la editura Ciornei: „Avem la îndemână *Adevărul*, *Dimineața*, *Adevărul literar*, *Ultima Oră*, *Vremea*, *Cuvântul*, (...), *Viața Literară* și *Gândirea*. O presă impresionantă care îți va pregăti un succes sigur”. Iar la 19 mai 1930: „Romanul se vinde bine. Am făcut o propagandă extraordinară care a indignat pe unii, a entuziasmat pe alții. Lovinescu, ironic, îi spune lui Mihai Polihroniade: „- Aș vrea să mă înscriu și eu în organizația voastră de admirare reciprocă”; „- Cu condiția de a ne trece pe toți în „*Istoria Literaturii*, i-a răspuns admirabil Polihroniade

I.J.: Mircea ne uimea pe toți! Încă din adolescență reușise să-și stăpânească voința, să lucreze câte 16 ore pe zi, să studieze cele mai

variate domenii ale cunoașterii. Ne întrecea pe toți prin vastitatea și universalitatea preocupărilor sale, prin informațiile noi pe care le aducea în viața noastră culturală. Avea o extraordinară putere de muncă, o memorie fantastică și o voință de nezdruccinat. El a fost un înfăptuitor!

A.C.: Într-un alt articol publicat în *Cuvântul*, Mircea Eliade scria: „Teama mea este că Timpul ne e potrivnic, în sensul că pentru ce avem de făcut dispunem de prea puțin timp (...)”. Această teamă a lui Mircea Eliade s-a adevărat?

I.J.: „Tânără generație” n-a trăit decât vreo șapte ani, fiindcă membrii ei s-au despărțit atunci când ideologiile au spulberat idealurile. În afară de Eliade, nici unul dintre noi nu și-a văzut înfăptuite visurile tinereții. Un destin al neîmplinirii a irosit darurile excepționale ale unei generații care ar fi putut însemna mult mai mult în evoluția culturii românești.

A.C.: Deși mai tânăr decât cei din „tânără generație”, un alt mare prieten de-al dvs, Constantin Noica, a fost imediat „adoptat” de generație! Cum l-ați cunoscut pe C. Noica, cum s-a înfiripat o prietenie care nu a cunoscut umbre, ci doar lumini?

I.J.: Dinu Noica! L-am cunoscut în 1929. Petru Comarnescu alesese doi tineri din promoția anului 1928 a liceului Spiru Haret din București care să colaboreze la pagina a doua a ziarului *Ultima Oră*. Amândoi erau pe atunci poeți, dar se preocupau de probleme culturale diverse. Amândoi erau cultivați, bine crescuți, oarecum intimidați și aveau cultul prieteniei. Unul era Dinu Noica, celălalt era Barbu Brezianu. M-am împrietenit cu ei pentru o viață întreagă. Prietenia cu Dinu Noica a fost înlesnită de interesul nostru comun pentru filosofie. Dinu era înscris din 1928 la Facultatea de Litere și Filosofie din București unde avea să devină unul dintre studenții preferați ai profesorului Nae Ionescu. Eu tocmai îmi luasem licența în litere și filosofie la Sorbona. Descori, când plecam de la redacția *Ultimei Ore*, îi povesteam lui Dinu amănunte despre anii mei de studiu; îl interesau mai ales prelegerile lui Henri Bergson la de Collège de France, seminariile lui Celestin Bouglé unde se discutau operele unor autori celebri ca Sir James Frazer, Durkheim sau Lévy-Bruhl. Deși socotea că Franța nu a avut filosofi de seamă în afară de Descartes și că

Steaua lui Constantin Noica a fost aceea a culturii. „Mi-am pus inima în cărți, în proiecte neîmplinite și am rămas dator oamenilor”, îmi scria el. Era un om întreg, bun, inteligent, cultivat, înțelegător față de ceilalți, exigent, curajos. Dintre toți, el a fost filosoful adevărat care a scris o ontologie și o metafizică, care a fundamentat o filosofie folosind semnificațiile proprii ale unor cuvinte intraductibile din tezaurul limbii române.

adevărata patrie a filosofiei era, în vremea noastră, Germania, după cum fusese în Antichitate Vechea Eladă, era totuși dornic să afle tot ce era nou în evoluția gândirii occidentale.

A.C.: Ce imagine v-a lăsat Constantin Noica?

I.J.: Ca om, Dinu era de o rară cinste sufletească și intelectuală. Minciuna, intriga, chiar eroarea i se păreau „risipiri în neînțelegere”. Fiecare om își are steaua lui pe cerul vieții sale. Steaua lui Constantin Noica a fost aceea a culturii. „Mi-am pus inima în cărți, în proiecte neîmplinite și am rămas dator oamenilor”, îmi scria el. Era un om întreg, bun, inteligent, cultivat, înțelegător față de ceilalți, exigent, curajos. Dintre toți, el a fost filosoful adevărat care a scris o ontologie și o metafizică, care a fundamentat o filosofie folosind semnificațiile proprii ale unor cuvinte intraductibile din tezaurul limbii române. Un alt aspect al personalității sale a fost acela de dascăl, de îndrumător, de călăuzitor. Noica a izbutit în ultimele decenii ale vieții să formeze, să orienteze spre filosofie mai multe generații de tineri. Fără să fi avut o catedră universitară, a creat o adevărată școală românească de filosofie.

A.C.: Pe măsura trecerii timpului, s-a creat un adevărat mit în jurul lui Constantin Noica. Retras la Păltiniș, ducând o viață austeră,

închinată studiului și meditației, Noica a ajuns să aibă un imens prestigiu în viața culturală românească. Ce a însemnat pentru el Păltinișul, așa cum reiese din corespondența pe care ați avut-o vreme de 20 de ani?

I.J.: Dinu Noica a știut să trăiască la Păltiniș singurătatea și înțelepciunea ca fapte de viață. Ce frumos a transformat el absența fizică într-o prezență spirituală când scrie: „vei vedea sau vei simți că multe pagini puteau fi un dialog cu tine!” Și cât de adevărat este când spune că singurătatea i-a dat prilejul să vadă cât preț are prietenia sau ca „orice viață e zadarnică dacă nu se oglindește în alte vieți și nu supraviețuiește prin altele!”

A.C.: Este la fel de tulburător ceea ce va scrie de la Păltiniș, la 10 aprilie 1979: „Îți pot spune acum că nu m-am iubit pe mine însumi niciodată cu adevărat și că nu m-au susținut în viață decât prietenii cu creditul ce mi-au făcut și cu speranța că va coborî cândva un gând creator peste mine. Sper în continuare”...

I.J.: Dinu Noica este unul dintre cele mai frumoase cadouri pe care mi le-a făcut viața.

A.C.: Din această tânără generație de excepție, deopotrivă preocupată de filosofie, de literatură și de arte plastice, mai făceau parte, printre alții, Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu și Emil Cioran. Ce portrete le-ați face azi?

I.J.: Comarnescu era entuziast, spontan, gata oricând de acțiune, un animator. Avea idei surprinzătoare, era un pasionat care se risipea în multe. Lui Comarnescu i se datorează acea vitalitate, acea vervă polemică și acea aspirație spre modernitate care au definit pagina a doua a *Ultimei Ore*. El a fost reprezentantul cel mai tipic al teoriei „trairismului”, emisă de tânără generație prin anii 1928.

A.C.: În ce consta acest „trairism”?

I.J.: În trăirea la înalta tensiune, în promovarea acțiunii ca cel mai bun mijloc de a se realiza pe sine și de a-și afirma propria identitate, căutarea unei sinteze între tradiție, modernitate și trăire în contemporaneitate. Un existențialism avant-la-lettre. Un alt coleg de generație era Mircea Vulcănescu, un tânăr înalt, voinic. Îl poreclisem „biblioteca ambulantă” pentru că avea o competență enciclopedică. Nu exista domeniul cultural în care să nu-ți ofere oricând o

documentare fabuloasă. Spre deosebire de Eliade și Comarnescu, care aveau o remarcabilă ușurință la scris, Vulcănescu avea un fel de ezitare în fața hârtiei albe și un sentiment al răspunderii care îi făcea elaborarea unui text foarte penibilă. De aceea bibliografia lui este foarte redusă. Vorbea frumos și s-a bucurat de un mare prestigiu în rândul generației noastre.

A.C.: Și Emil Cioran?

I.J.: Emil Cioran a fost un exaltat, un profesionist al disperării. În 57 de ani a rămas la fel. Are un talent remarcabil la scris, a impus chiar un stil în literatură franceză, dar nu a ajuns la un sistem filosofic, nu a reușit să propună ceva valabil.

A.C.: Cum vedeți publicarea, în țară, a „Schimbării la față a României” de Emil Cioran? O considerați oportună?

I.J.: Dimpotrivă! Este un fel de carte legionară și găsesc că e o enormă greșeală că au publicat-o tocmai acum!

A.C.: Domnule Ionel Jianu, înainte de a aborda activitatea dumneavoastră de editor și critic de artă, v-aș ruga să revenim, pentru câteva clipe, la anii studenției pariziene, la momentul în care, în 1927, Ilarie Voronca vă va conduce în atelierul din Impasse Ronsin...

I.J.: Unde ne aștepta Brâncuși! Din păcate, eu nu mi-am dat seama atunci de adevărata dimensiune a lui Brâncuși. El a stat de vorbă cu Voronca, iar pe mine m-a lăsat să-i văd lucrările.

Interviu realizat
de **Amelia Calujnai Lazăr**

toma grigore

Cu ușa deschisă spre mare

Limba soarelui spre sud
amiezile lunecând pe toboganul ud
Nisipul fierbe cu bule mărunte
le duce apa mării pe frunte

Sub suliți de foc un amalgam
de trupuri coclite eram
hidoși pe cearșaf răstigniți
lângă zâne cu sâni dezgoliți

Meduze țineau sub umbrelele lor
vreun sărman obosit peștișor

Răstignitul

Stă Isus pe cruce răstignit
Tot privind spre depărtări anume
Ce păreau un început de lume
Și un drum de-ntoarcere boltit.

Ce-ar putea acum să-și mai asume
Singur stând pe cruce, părăsit?
Dacă dintr-un Cer s-a zămislit
Numai Tatăl poate să-l îndrume.

El e fiul bunătății Lui
Și, că-i Om, e astăzi condamnat.
Pentru fiecare om - un cui

I-au înfipt în trup. Dar i-a iertat:
- Vă las vouă, când pe ceruri sui,
Crucea sfântă care m-a-nălțat..

Știi totul, Doamne

Eu ce știu astăzi, Doamne, despre
Tine?
Știi doar că am pe viață legământ
Să tot trudes de-un secol și să cânt
Tot ce se vede și îți aparține. -

Că sunt alcătuit dintr-un pământ...
Dar Tu, precis, știi totul despre mine:
Că-s praf adus din stelele vecine
Și că mă-ndrept din leagăn spre
mormânt.

Știi câte fire are-n lână oaia -
Vezi tot din casa unui om sărac

care abia ieșise din ou
să intre în viață în cavou

Cu fața arsă înfrunt canicula
să pun uit acuma și virgula
Las ușa deschisă spre mare
să vină la somn stele polare

Mulțime ordonată

În pântecul copacului cercul se
strânge
în crengi spânzură stropii de sânge
cu ultime puteri icnite
scorburile nasc stalactite

Pădurea moare cu vaier prelung
brațe crispate cerul împung
pâlpâie amintiri cu iz naturist
soarele surâde dar cerul e trist

Și ce e în adâncul unui lac.

Vezi ce se mișcă sus, pe Himalaya.
Știi câte boabe-s într-un lan de grâu
Și câte pietre-n fiecare râu...

george peagu

Rătăcit

Pe unde-i calea, Doamne, către Tine?
Sunt rătăcit de turmă, cam demult.
Mă tot opresc în cale și ascult
Cum mișună în jurul meu jivine.

Destinul fără milă mi-l insult
Calc peste gropi adânci, peste ruine
Când viperele trec pe lângă mine.
Azi până și cu iarba mă consult.

Sunt mielul rătăcit și cam neghiob
Dar vreau s-ajung și la liman odată!
Iar din speranță-a mai rămas un ciob.

Tot urc pe câte-un vrej, pe câte-un băț
Voind să scap de jungla blestemată.
Iar Tu nici nu mai vrei să Te arăți..

Dă, Doamne!

Dă, Doamne roade muncii, cum e
drept!
Am pus livezi de pomi - și pun și-acuma

Omul emigrează naiv în oraș
la betoane și fiare umil chiriaș
Sufletul palid tânjește amar
trupul se lasă ademenit de calvar

Viteze viteze viteza luminii
excrementele tehnicii maculează crinii
va fi prea târziu trezindu-ne vreodată
fără eu fără nume - mulțime ordonată!

Face parte din decor

Nu mă-ntreabă nimeni de ce mor
Nici un ceas nu tace pentru mine

Moartea face parte din decor
chiar de vreau chiar dacă nu-mi
convine

Dar când le-apare floarea, cade bruma
Și eu de-o viață fructul lor l-aștept

Întind speranța cum se-ntinde guma -
Și mai întreb pe câte-un înțelept;
Privirile spre Tine le îndrept
Dar nu-i ieșire, se îngroașe gluma.

Eu pomi am pus pe unde am trecut
Dar n-am primit la asta nici o plată -
Nici până astăzi fructe n-au făcut.

Dă, Doamne roade muncii mele-odată!...
De ce-s copiii mei tot mai străini?
Iar de-s aproape, parcă-s mărăcini...

DESCURAJAREA
„BABILONIEI”
TERMINOLOGICEde
MARIANA PLOAE-HANGANU

La mijlocul lunii martie, Academia Română, prin Comisia de Terminologie pentru Științe Exacte, a organizat simpozionul cu tema **Cooperarea dintre România și Republica Moldova pentru dezvoltarea terminologiei științifice și integrare europeană**. Simpozionul a avut ca obiectiv prezentarea și promovarea Comisiei de Terminologie pentru Științe Exacte a Academiei Române. Acest înalt for de știință, având prin tradiție menirea de a promova și coordona preocupările avansate din domeniul științific și cultural din țara noastră, și-a propus de această dată ca unul din programele sale prioritare să fie elaborarea unei terminologii corecte în domeniul științelor exacte. La simpozion au participat membri ai Academiei Române și ai Academiei de Științe din Republica Moldova, miniștri, secretarul general al Uniunii Latine, domnul **Gerardo Cavalcanti**, ambasadori, cadre didactice universitare, cercetători, specialiști.

De fapt, scopul acestei întâlniri a fost mai mare decât cel enunțat în titlu, iar, prin necesitățile situației actuale, lucrările simpozionului au depășit obiectul anunțat. Așa cum am mai semnalat cu alte ocazii, terminologia actuală, ca de altfel și limba română comună, sunt invadate de o mulțime de termeni și cuvinte străine, în majoritate engleze, unele mai mult sau mai puțin românilizate; în diverse domenii se vehiculează chiar o romengleză hibridă, înțelegibilă și nejustificată. Privită cu distanțarea necesară nespecialistului, situația de azi apare foarte aproape de haosul lingvistic sau, cum spunea președintele Academiei Române, acad. **Eugen Simion**, de „babilonia” lingvistică. Este cu atât mai greu de acceptat acest lucru cu cât în România a funcționat încă din 1904 prima Asociație de Terminologie, deci înainte cu mult ca alte națiuni civilizate să-și fi manifestat preocuparea pentru ordinea și normalizarea termenilor domeniilor de specialitate. (Amintim cu această ocazie că ISO, Organizația Internațională de Normalizare, a fost creată la Londra în 1946, iar terminologia ca știință apare prin anii 30 ai secolului nostru, prin lucrările austriacului **Eugen Wünster**). Desigur, pe domenii restrânse, de exemplu în domeniul electrotehnic, s-a lucrat neconștient de atunci și până în ziua de astăzi. Meritul prezentului simpozion rezidă în primul rând în încercarea de a erija în for suprem, central și de conducere a Comisiei de Terminologie pentru Științe Exacte care să unifice încercările „pe cont propriu” ale diverșilor specialiști, să găsească soluții exacte, comune din punct de vedere al structurii limbii române, al formării cuvintelor tuturor domeniilor de specialitate. Desigur, soluțiile nu vor friza purismul; ele vor încerca numai să pună o ordine, de mult așteptată, să fie științifice, lucide, inventive, dar să păstreze specificul și structura limbii române, să fie rapide, având în vedere ritmul galopant al invențiilor și lucrărilor cu caracter științific, sau pur și simplu imensa cantitate de informație cu care ne confruntăm cu toții în diverse domenii de specialitate sau în viața cotidiană. Pe de altă parte, simpozionul deschide drumul creării unei terminologii comune cu Republica Moldova.

bujor nedelcovici

MIRACOLUL
INTERIOR

1 ianuarie 1992

Treptele rugăciunii:

- Rugăciunea de suflet: „Doamne Dumnezeu, ai grijă de sufletul meu”.

- Rugăciunea de fiecare seară: „Tatăl nostru”.

- Rugăciunea de mulțumire: „Mulțumesc, Doamne, că sunt în viață și învață-mă să nu-mi fie teamă de moarte”.

- Rugăciunea pelerinului rus (rugăciunea interioară continuă): „Doamne Dumnezeu, ai milă de mine”.

- Rugăciunea prin care ceri să nu-ți mai fie teamă de Diavol și nici chiar de moarte.

- Rugăciunea prin care nu mai ceri nimic. Absolut nimic! Te rogi fără să te rogi. Vorbești cu El. Îi mulțumești pentru toate piedicile (pragurile de cunoaștere) și izbânzile pe care le trăiești. Îi ești recunoscător că ai înțeles că Răul nu este altceva decât un Bine întors pe dos, pe care trebuie să-l răsucești pe față pentru a-i vedea chipul și privirea. Abia în clipa aceea afli că „Totul este bine”, cum a spus Oedip, după ce a plecat pe drumul ispășirii, al cunoașterii și al morții. Al orbirii văzătoare și atotcuprinzătoare! El știe de tine și de ce ai nevoie în voia Lui și nevoincia ta, adică: **Tu nu ai nevoie de nimic pentru că Ești**. Stai cu fața spre El și Tu simți că ești pe lume pentru „bucuria de a fi”. Dacă n-ai istovit în căutările tale de pelerin spiritual, poți să nădăjduiești că o să cunoști „starea de grație” și o să atingi „miracolul interior”, adevărata „cunoaștere și re-naștere”...

Poate aceste gânduri nu sunt altceva decât: „Rugăciunea pentru anul ce a sosit: 1992”.

2 ianuarie 1992

Integru-Întreg

Poți să fii **întreg** dar să nu fii **integru**.Nu poți să fii **integru** dacă nu ești **întreg**.

Întreg la minte... întreg la trup.

Încerc să-mi imaginez o stradă aglomerată pe care circulă „oameni care nu sunt întregi”: un cap fără trup, o mână ce se balansează singură, un corp ce înaintează grăbit fără cap... Din loc în loc zăresc și un om **întreg la trup** care poate este și **integru**. O excepție acoperită de cei **neîntregi**, parcă desenați în **Capriciile** lui Goya.Cum să-i diferențezi pe cei **întregi** de cei **integri**, care în realitate sunt niște ciungi, schiopi, orbi... Oameni normali în anormalitatea pe care o trăim. În curând va începe „războiul orbilor” - ciomăgeala generalizată -, a **întregilor** care nu sunt și **integri**. Marea halucinație!

* Morala de principiu: Binele și Răul.

Morala de simpatie: Bunătatea și Răutatea.

Goethe: Mefistofel: „Sunt o parte din acea putere care vrea totdeauna răul și face totdeauna binele”.

Cine dorește să facă binele cu forța, reușește să aducă doar răul.

Bunătatea fără ideologie, fără discurs, fără justificări, fără să aștepti rezultatul.

Răutatea ca mijloc ce scuză orice scop; tortura ce continuă și după ce victima a mărturisit; intriga și denigrarea pentru a elimina un adversar potențial.

Contradicția dintre principiile nobile și comportamentele josnice.

Pe viitor... când o să rostesc cuvântul Bine, să nu uit Bunătatea.

4 ianuarie, 1992

* Suferința personală nu este un criteriu pentru a-ți aroga dreptul că înțelegi și cunoști o persoană sau o împrejurare istorică. Discernământul - analiza critică - și compasiunea sufletească apar atunci când ai depășit suferința proprie (fizică sau afectivă) și te-ai ridicat la rangul de concept, fără să uiți individul cu particularitățile lui. Justiția este obiectivă, virtutea este subiectivă, iar înțelepciunea trăită se opune inteligenței reci.

* În **Îmblânzitorul de lupi** aș fi putut să pun un motto din **Evanghelia lui Matei**: „Iată, cum vă trimit ca niște oi în mijlocul lupilor. Să fiți, deci, prudenți ca șerpii și puri ca porumbeii”. Oare prudența - contrară reflexului moral, strigătul mut al sacrificiului - nu devine uneori vinovată și face imposibilă revolta și chiar „puritatea”? „Prudența șerpuitoare” nu se transformă în obediență și complicitate cu... „lupii”? Poate de aceea am pus titlul volumului de nuvele: **Oratoriu pentru imprudență**.

* Înainte pelerinii purtau un baston, un sac pentru merinde neînchis - pentru a oferi și a primi -, o cruce și o carte. Acum, călătorul (voiajul turistic a înlocuit pelerinajul inițiativ) are în buzunar un ghid și un minicalculator pe care uneori le consultă. Face calculul banilor: cheltuieli și economii. Profitul este socotit doar în cifre...

Constatare făcută când am fost în **Belle Ile**, așteptând vaporul care ne-a dus la Quiberon.

* Oblu-Oblic.

UTOPIA NUMELUI

de MARIA ANA TUPAN

Dificilă și necesitănd un sofisticat câmp cultural apercipitiv, poezia lui Mihai Banciu poate fi mai ușor apropiată prin comparații cu estetica artelor plastice, revoluționate mai ales de experimentele italiene din ultimele trei-patru decenii. Există de fapt o tendință mai generală în ultimul timp de a plasa textul literar într-o matrice stilistică intuitiv și în mod direct perceptibilă în discursul plastic contemporan. Caracteristic celei de a patra generații de artiști italieni, cum sunt numiți reprezentanții artelor „dello squalore”, expuși în imediata vecinătate a Academiei di Romania, la Muzeul de artă modernă și contemporană din Roma, dar cu o mai largă și mai edificatoare prezență la galeria Gugenheim din New York, este paradoxala întâlnire dintre uluitoarea capacitate de sinteză a imaginației artistice și eterogenitatea absolută a elementelor aglutinate în textura obiectului plastic. Arta devine astfel câmpul unei geneze absolute, în sensul recombinării elementelor lumii reale după arbitrară jocuri ale fanteziei artistului. Este ca și cum am asculta fără să recunoaștem combinații eliberate de orice constrângeri gramaticale ale cuvintelor unei limbi. Michelangelo Pistoletto își întitulează peisajele „minus obiecte”, arta însăși devenind o lume cu semn negativ, care comunică prin absențe, eliziuni, pure și nefamiliare geometrii. Obiectul estetic este o sumă de operațiuni, iar nu un conținut concret, realizat în materialitatea confortabilă a limbajului tradițional. Dacă artistul dorește să distrugă însuși conceptul de academism în artă, el produce o Venus din cărpe și mică, un trunchi de lemn putred intitulat „sculptura” (Pistoletto), dacă vrea să acuze îndepărtarea civilizației de codurile pastorale ale vârstei de aur, construiește un trandafir din hârtie arsă (Pistoletto), o floare alimentată de o butelie (Jannis Kounellis) sau un bloc de granit cosumând salată (Giovanni Anselmo). Degradarea energiei spirituale a imaginației mitice se traduce într-un colaj de afișe de cinema (Mimmo Rotella). Ruptura radicală este indicată și de obsesia eshatologică, lucrările expoziției *arte dello squalore*, de exemplu, fiind grupate sub afișe inscripționate Anno Bianco, Anno Unno, acest an fiind specificat ca 1989, cu adevărat „anul unu” al Europei răsăritene.

Volumul de poeme prin care Mihai Banciu pătrunde în spațiul luminat al cunoștinței de sine prin alții începe și el cu un An Nou. Poemul figurează simultan o apocalipsă și o geneză, a Numelui în spațiul luminii demiurg. Limbajul artistic recent, după cum sugerează și inspirata reproducere după Margritte de pe copertă, nu mai este menit să releve o lume individuală, o aventură biografică, ci să coaguleze un spațiu semiologic ca expresie a unei subiectivități impersonale, o voce a timpului însuși. Oglinda nu arată nici un chip, ci doar un tipar al unei personalități umane robot, o dedublare a acestui contur esențial; iar nu accidental ori particularizat, prin textualitate, prin carte. Eul se dizolvă în mediul intersubiectiv al limbajului, care rămâne identic cu sine, după cum anunța, în remarcabila-i concizie și haikuul final: fiecare text nou apare ca „ultima”, cea mai recentă frază a antichității. Primul din cele patru cicluri ale cărții se numește „Acetilene”, nepoeticul termen împrumutat din chimie sugerând o mare capacitate combinatorie, ca și un izomorfism prin tripla sa legătură. Capacitatea de devorare a celor mai eterogene experiențe asigură verbului poetic un rol de mediere între laturile resimțite tragic ca disjuncte ale unei umanități ce nu-și mai poate controla propriile creații. Spațiul poemului mai poate aduce împreună mituri, figuri literare, momente istorice, reconectând la un cordon ombilical universul fragmentat, eterogen și dispers al computerelor, reclamelor, miturilor galactice, limbajului tehnologic, specializat. Gestul fundamental al poeziei lui Mihai Banciu este translația, astfel încât cititorul poate să recunoască figura supusă unui exercițiu de reînscrisiere cât și distanța specifică, tratamentul coroziv al arhețipului și semnificativa răsturnare de perspectivă. În Geneza biblică, la început este cuvântul, care se materializează într-o

„secrete paradoxuri”. Toposuri ale poeziei universale - ubi sunt, mormântul sau somnul roman - sunt răsturnate în căutarea restabilirii unei relații firești între natură și civilizație: **civilizația are în arbori blazon de vechime/ șoseaua română se întinde peste o mai veche/ potecă de fluturi. (...) treptele una câte una se nasc/ atunci infinitul în ceată îl bănuie/ la o aruncătură de braț. (Apropieri).** Mitul discutat și de Eliade al „scării în cer” este domesticit ca discurs și primește o reprezentare vegetală (**nesfârșirea de vorbe, lujerul ce răspunde în cer**), așa cum Giovanni Anselmo deconstruiește torsada ca tradițional mit al infinitului (cunoscut românilor din porțile maramureșene sau din Coloana brâncușiană) în materialul inform și răscuit, din bare de metal, lemn și lână al lucrării sale **Torsione**. Lumea reprezentată în aceste poeme este o minus lume, neobiectuală, mai curând o excescență informă a unei fantezii scăpate de sub controlul raționalității: **Pe lăstărișul din oglindă încheie/ act de proprietate**. Cele mai multe poeme propun, dincolo de fluiditatea sprintară a versurilor, un joc intelectual sau enigmatic, o provocare a minții de a interpreta imaginile cu indubitabilă valoare simbolică. Umanitatea și-a pierdut sentimentul de invulnerabilitate sau utopia perfecțiunii care a inspirat umanismul antic grecesc, figura titanului renescentist, mitul lanțului creației, configurația universului antropocentric la Da Vinci sau sferile brâncușiene.

Lucio Fontana vede Sfârșitul lui Dumnezeu ca un oval imperfect, conceptul spațial ca o emisiune de cuante, pe un fundal de pânza cu goluri și despicături, sau ca o sferă învaginată. Ce este pentru Mihai Banciu **Era Ființelor Extraterestre**? O similară invazie a securității terestre reprezentată în concretețea fecundării unor celule germinative: **Pătrund ca un țipăt în capsula planetei/ prin plaja brăzdată de semne... vin mereu fecundând împrejurul? călcând peste umeri și ochi și dorințe**. Nu este o viziune mediatizată de puzderia de filme SF, ci un avertisment transmis unei epoci dominate de imperiul digital, în care limbajul științific și tehnologic „sisteme cifrate de comunicare”, reîntorc umanitatea în acea noapte peste care domnește Mefistophel în Faust: **Noaptea de deasupra norilor de cuvinte, haosul de dinaintea genezei**.

Modul specific de existență în lume a omului este limbajul prin care el și-o apropie, dislocând lucrurile din **alteritatea** lor cosmică și transferându-le în semnificate umane. Este o **Nominatio interior**, o mișcare a umanității nu în afara sa, ci către sine, pentru care poetul alege gestică stilizată a medievalului și princiarului ritual de înobilare: **te numesc Acoperiș de ardezie/te numesc Pârâu patriarhal/te numesc Deal-pentru-săniuș-în-ianuarie/Prima stradă a mea te numesc/Eu trimis ale nedumeririi poetice/vă numesc pre voi/vă ating pe creștet cu sabia/vă dau dreptul de a fi și credința**.

Instrumentul poetului (**Organon**) este pendularea perpetuă între contrarii, între efemer și „abisul sempitern”, între geneză și moarte, între valoare și derizoriu, pentru a lăsa sentimentul unei trăiri complexe a experienței. Amestecul suprarealist și binecunoscut din artele contemporane al deșeurilor industriale menit să comenteze ironic

asupra impotenței ultime a ambițiosului progres tehnologic - pinioane, cabluri albastre, pompe de vid - are un efect exorcizant, încercând o corecție a realității - **strunjind realitatea, potrivindu-i festonul de culori** - și o reîntregire într-un tot organic: **Visul plombând prin interstiții Golul**. În mod frecvent, aglomerări de imagini inofensive ale unei lumi-leviathan cedează locul unor cristalizări de moment, unor geometrii inteligibile: **Miriști, miriști, miriști// Un mac în vârful secerii**. Sau un cort - o imagine încărcată de conotații religioase - **Vechiul Testament**, în burta chitului. Poetul e Jona, construindu-și un spațiu mental în chiar mijlocul lumii-leviathan. Autopersiflându-se, poetul reușește să păstreze un echilibru între nostalgiile estetismului modernist și necesitatea de a vorbi realității demitizate a timpului său, nu un timp care caută spațiul eterat al **Ideii** și credinței, ci pregătit mai curând să răspundă unor chemări viscerale: **Te-ai dedulcit la Idee (ehe !)/ai îmbrăcat, iată, toca de valery-deschis/conduci o vita operosa la altarul din schit./Doar poftă ghiftuite-n jur./Euri de plastic/lighioane gravate pe capacele tainei**.

Antiacademismul ia o formă paradoxală, manifestând deopotrivă orgoliul de a se apropia de maeștri și tendința demolatoare, demitizantă. Histronismul și patetismul fac casă bună, ca de obicei, avangarda gășind o neașteptată continuare în jocurile semiologice borgesiene. În **Luminarii**, un poem care amintește și prin titlu și prin tehnica suprarealistă de **Lamestreriile drepte lui Tristan Tzara**, poetul figurează ca un „Ucenic Frunțaș”, în **Sfadă a Gândului**, e un „mărunt infractor”, prins în vreme ce scoțosește în alfabetul textelor lumii deșeurile din care arta postmodernă, indiferent de mediul de realizare a limbajului, preferă să alcătuiască, în virtutea unui gen de evazionism, ține mai curând de o sensibilitate romantică decât de o poetică realistă... Din imperiul marilor finanțe, al coloșilor de metal, sticlă și beton, al rețelilor de informație, poetul se refugiază la periferiile ale căror grămezi de deșeurii sunt uneori filmate de către vreun cameraman de la televiziune în căutarea faptului ieșit din comun. Acest decupaj nu ține de **ciné verité**, fiind periferic, ci are o valoare simbolică: în lipsa unei sophii, înțelepciuni centrale, care să dea sens unei ierarhii de valori într-o societate, indivizii trăiesc, în ciuda triumfului material, în limitele propriei viziuni fragmentare, schimbate mereu în funcție de interese și puncte de vedere de moment. Numai unitatea spirituală și dimensiunea axiologică, pierdute acum, pot structura și face semnificativă viața unei comunități: **Perspectiva ce se schimbă u-usor/târfa de perspectivă/acum, am în față un zid/jumătate îngropat de cutii ruginite.../Doar smârcuri, ambalaje de detergent/margini alunecoase, miasme pestilențiale/plăceri consumate, bucurii întrerupte/numai cioburi încropite odată-n/oglinzi**.

Amestecul de gravitate și ludic, de sorginte franceză, cu modele de la Laforgue la Prevert, ca a absorbit și avangarda românească, îl atrage și Mihai Banciu în câteva din momentele sale de mare efect. Poza de uzurpator al unor mari demnitari, autopersiflarea și atacul la modele, amintind puternic de Marin Sorescu, iau o turnură absurdă, suprarealistă, ludică, în vreme ce se menține un ton de desăvârșită naturalețe. **Lacra trasoarelor** este una din cele mai edificatoare probe ale capacității poetului de a crea o lume autonomă în imaginative jocuri retorice: **Astăzi am mai desfăcut o stridie./Domnul Montale îmi scrie că treburi urgente-l rețin./în 8, Via privata, Piaggio Genova./așa încât va trebui să trec pe curat./în dulcea limbă română,/câteva gânduri ale domniei sale către/maestrul Svevo - Villa Veneziani, Trieste./Urc dar în sacrișle, la Turnul telefoanelor./pun căștile, mânușile albe, lavaliera./și încep să transmit./unu, unu, unu, trei, șapte, nouă... (interferența aici, braconaj: domnul Dante/Tocmai îi cerea lui Virgiliu să-l dea la aparat/pe mesterul Eminescu.)**

Văzută ca loc geometric al elementelor constitutive ale unei umanități generice, arta introduce ordine și sens chiar și în momentele de risipire, de alienare ale acesteia. Lumea poemelor lui Mihai Banciu se alcătuieste din geometrii precise, din ritmuri acordate cu finețe și flexibilitate ideii poetice, menținându-se permanent departe de lumea-obiect. Coordonata sa fundamentală nu este liniarul Chronos, ci timpul ciclic al lumilor construite de om. Muzica onticului, a platonicienilor și pitagoreicilor sfere lasă loc timpului din limbajul muzical, măsurat de metronom: **Doimi/ pătrimi/ optimi/ șaisprezecimi...// Timpul (Doina)**.

DESPRE JUDECĂȚILE ISTORIEI

de VLAICU BĂRNA

Amintirea unui prieten și om drept: Ionică limbă de șarpe; De la obsesia afinităților electivă la cizmarul care bate cuie în tălpi; Expoziția Petrașcu la Palatul Barberini; Frica dictează horoscoape fericite, dar nu mai puțin false.

Crăciunul însângerat de sentința grăbită a judecătorilor lui Ceaușescu nu l-a mai găsit în viață pe bunul meu amic Ionică limbă de șarpe, ca să încheiem discuția noastră asupra acestui sfârșit avut cu mult timp mai devreme. El murise în mod absurd de neașteptat, cu doi sau trei ani înainte și așa fi fost curios să știu ce părere ar fi avut, dacă trăia, despre sumarul act juridic de la Târgoviște, pe care mulți îl găsesc perfect justificat, iar alții drept o parodie, un simulacru. Sunt sigur că mîntea de cristal a prietenului meu ar fi putut argumenta ambele teze, punând în final pedala pe motivul care decidea între ele.

Despre regretatul meu prieten se pot da multe referințe și glosele culturii vor păstra, sunt sigur, pentru mult timp, din păreri, ideile și judecățile aflate în cărțile lui. Ne cunoscusem când era foarte tânăr (mai mic decât mine cu cinci ani) și ne apropiase gustul unor lecturi și păreri asupra unor pictori. Poet, critic de artă și eseist, cu o frumoasă cultură filosofică, toate aceste calități primeau învelișul unei expresii fruste și colorate, în conversație și în scris, cu aplecare specială spre umor și imagine barocă. Observațiile lui, pe cât de plastic formulate pe atât de nemiloase. De aici mi-a venit într-o zi pe limbă un compliment care mi s-a părut a-l caracteriza și i-am zis Ionică limbă de șarpe. Lui nu i-a displicut formula, iar întâlnirile noastre dintr-un timp mobilizaseră și familiile la câte o cină fără pretenții și un pahar de vin bun, marcând nu mai mult decât două sau trei seri pe an. Seri memorabile. Trebuie să se strângă material, să avem ce scărmana, zicea el, atunci când soțiile noastre se mirau că ne vedem atât de rar.

La acest capitol al tovarășelor de viață, prietenul meu a făcut câteva schimbări pe parcurs. Cred că ele veneau din ambiția lui de a-și afla cheia printr-o probă mai mult decât perfectă a afinităților electivă. Prima soție, frumusețe aspectuoasă de un gabarit mult superior, contrasta cu profilul tăios al tânărului spelb, cu gesturi nervoase, ce-i stătea alături vorbind răspicat, ca la o lecție de dicțiune, și punctând parcă din mers bătăile unui tact al inteligenței. Această Venus genatrix i-a dăruit un copil, o fetiță care la adolescență mi s-a părut a întrupa o frumusețe și gingășie mult prea rar întâlnite, un exemplar din familia modelelor lui Greuse și Vermeer. Pe eroina primului himeneu al prietenului meu n-am mai cunoscut-o. Va fi fost, desigur, idealul visat de el și auzeam că are și cu dânsa o fiică. Soț și tată fericit, fără îndoială, îl știam ocupat peste măsură cu munca de cercetare și cu predarea la o catedră a Institutului de Arte Plastice.

Prietenia și concordia noastră au cunoscut și un moment, dar numai un moment, de alarmă și înconștință. Era la începutul anului 50 când fusesem mutat de la E.P.L.A. în redacția de traduceri a Editurii de Stat, de unde, peste puțin timp, mi-am cerut un concediu de creație și m-am transferat apoi într-un post mai avantajos de consilier literar la Radio. Pentru cele circa 20 de zile cât mai aveam până la intrarea în concediu respectiv, șefa redacției mi-a dat să pregătesc pentru tipar o lucrare tradusă și semnată chiar de prietenul meu Ionică în colaborare cu omul de cultură, eseistul și poliglotul Edgar Papu. Era o culegere din vestigiile prozatori ai epocii de aur spaniole, Cervantes, Quevedo, Tirso de Molina etc... Îi citisem pe

aceștia în franțuzește, dar mă bucuram totuși să mai dau față cu arta desăvârșită a succulentelor lor narațiuni. Observasem însă că entuziasmul meu, exprimat franc, o făcea pe șefa de redacție să-și dea coate cu colegile ei și să mă aprobe cu zâmbete suspecte. Am aflat până la urmă ce rengi mi se juca. Lucrarea respectivă fusese încredințată întâi pentru această toaletă a redactării, ce mi se oferea mie, poetului Marcel Gafton, socotit cel mai bun stilizator din cei la care apela editura Gafton-plecase cu ea acasă și începuse imediat lucrul. După 24 de ore însă, omul se întorsese tambour battant ca să înapoieze manuscrisul, spunând că operația îl depășește. Mărturisirea că se aplicase o dimineață întreagă, până la prânz, lucrării, muncise cu încreșnare, dar nu reușise să limpezească decât o pagină și jumătate din foarte stufosul text al primului autor din culegere.

Intervențiile lui cu creionul se vedeau clar pe foile manuscrisului dactilografiat la două rânduri. Am preluat deci, vrând-nevrând, grija de a scoate la liman dificultățile care grevau expresia în românește a unor mari artiști creatori din galeria literaturii universale. Într-adevăr, nu era lucru ușor. Examinând textul mi-am dat seama că traducătorii merseseră, probabil, pe tiparul originalului de lungi perioade verbale, construite după topica autorilor latini, dar corecția lor transpunere nu mai suna firesc în românește. Era nevoie deci de o adevărată stilizare, cu atenție la echivalarea originalului în valorile de expresie și la nuanțele limbii în care se traducea. Și m-am apucat de lucru.

Făcusem aproape un sfert din lucrare și dificultățile începuseră să mă pasioneze, iar șefa redacției era încântată de rezultat. I-a anunțat și pe cei doi distiși cărturari că traducerea lor, mai mult decât o simplă redactare, mai avea nevoie de niște intervenții în adâncime, care au și început să fie operate. Prietenul meu Ionică auzind de ce era vorba a sărit ca ars și exprimându-și toată furia s-a anunțat că are să vină să vadă. Într-adevăr, m-am pomnit cu el a doua zi în fața biroului meu la editură, bombănind că nici el și nici Edgar Papu nu permit să le fie stricată munca. I-am replicat, cât puteam de calm, să lase vorbele mari și să-și arunce întâi ochii pe ce le-a fost stricat. I-am pus apoi materialul lucrat în brațe, l-am dus la o masă din biroul vecin care era gol și l-am lăsat să se documenteze. Șefa redacției care ne știa prieteni, se învârtise pe lângă noi tot timpul, numai lapte și miere, temându-se să nu ne luăm de păr.

După mai puțin de jumătate de oră s-a deschis ușa biroului vecin și din prag prietenul meu Ionică limbă de șarpe, schimbat la înfățișare și pe un ton jos a spus doar atât: - Aveți dreptate. Te rog să mă ierți.

- Nu mai vrei să discutăm?

- Evidența nu se mai discută, a tăiat el sec. Da, mă gândeam, poate că uneori mi se părea a fi un om rău, mușcând pentru plăcerea de a mușca. Dar cinstea, dreapta judecată, nu i le-am pus la îndoială niciodată. Iată, mi-am zis, nu se cruță nici pe el, poate să taie în propria sa carne cerându-și scuze, ca să nu rămână nimănui dator. Acest cavalerism franc să fi fost oare și cauza succesului lui la femei?..

Mi-a telefonat într-o zi, întors de la Cluj Napoca unde îl vizitase pe Blaga bolnav și aflate de la medicii lui fatalul diagnostic. Era peste măsură de impresionat. Ne-am întâlnit apoi mai rar, pe străzile orașului, dând glas de fiecare dată dialogurilor noastre fruste.

Târziu, în '73, ne-am revăzut la Roma, Palatul Barberini, în sala unde se deschidea o expoziție de centenar a pictorului George Petrașcu. Venise cu expoziția ca reprezentant oficial. A vorbit la

inaugurare, liber, fluent, într-o italiană perfectisimă, primind elogiile din partea unui domn Medici, autoritate a țării gazdă și critic de artă. În acea primăvară își anunțase o vizită acolo și geniul Carpaților. Mi-aduc aminte că n-am scăpat ocazia să-l forfecăm copios într-o dimineață când vizitasem împreună o expoziție Morandi, deschisă la Muzeul din Valle Giulia. Figura individului ne-a preocupat și mai departe, făcând mai ales previziuni unde va ajunge. După mult timp de la primăvara din Italia, când evoluase spectaculos și paranoia individului, comentată curent la întâlnirile întâmplătoare, s-a petrecut vederea noastră ultimă în care atinsă fusese și perspectiva de sfârșit a falsului cizmar. Ne trezisem față în față pe Calea Victoriei, în dreptul Palatului Știrbey, și acolo l-am tras deoparte lângă grilajul acelei curți și l-am întrebat:

- Ei, cum îl mai găsești? Mi se părea oare, sau simțeam ca adevărat, în aer, o rezistență la abordarea subiectului nostru predilect? Și mi-a străfulgerat prin minte că nu demult criticul cu cea mai mare autoritate îl făcuse pe clientul nostru un geniu, iar un academician, lingvist de marcă, ce ne fusese profesor și ne era prieten se rostise și el la fel..

- Ca totdeauna, egal cu sine însuși, a venit răspunsul la întrebarea mea. Din gura lui Ionică limbă de șarpe aceste cuvinte categorice sunau ca un suprem elogi. Contrariat, l-am chemat la ordine:

- Stai, stai, nu spuneai tu că e cizmarul care bate cuie în tălpi ca să-ți vindece în carne ideologia pe care o predică?

- Nu retrag, dar asta îi este specialitatea, pe care nu și-o face rău, se apără el:

- Și erai de acord cu mine că într-o zi ducipalul pe care-l călărește are să-l zvârle drept în șanț..

- Știu teoria ta, mi-a răspuns placid, dar află că te înșeli. I-am făcut între timp horoscopul și m-am convins că individul cumulează din plin grația tuturor zeilor. Ai să te miri dar va sfârși în plină apoteoză, cu funeralii naționale și cu cel mai mare monument din sud-estul Europei. Un amurg glorios de legendă, a încheiat el... Nu-mi venea să cred. De ce mă puteam minuna mai mult, decât să-l aud pe inteligentul și colțosul Ionică limbă de șarpe recomandându-se ca autor de horoscoape?! Cât despre bătătorul de cuie în tălpi iată-l admirându-l că-și face bine meseria. De cât timp nu ne văzusem? De când? Se întâmpla ceva ocult și dintr-odată mi-am amintit că în Piața Romană fusese amplasat de curând un uriaș postament și pe el ridicat un grup statuar monumental din care nu se înțelegea nimic. La intersecția Căii Moșilor cu Bulevardul Ștefan cel Mare văzusem în variantă o a doua asemenea expunere, probabil mai erau și altele prin oraș. Se testau, mi-am zis, locurile cele mai fericite potrivite pentru a se plasa acolo în eternitate monumentele cuplului prezidențial. Dar asta era doar ceea ce bănuiam eu, după atâtea asocieri înșirate lanț care duceau toate într-o singură direcție, pe când Ionică, cu siguranță, știa mult mai multe din cercurile oficiale în care se învârtea și acum mi se înfățișa ca făcând parte din corul grotesc al admiratorilor convinși. Era clar că frica pusese stăpânire pe el și inventase chestia cu horoscopul, ca indirect să mă prevină. Trebuia să fii idiot să nu înțelegi. Deodată, din senin, am simțit pe șira spinării și la încheieturile membrilor fiorul aceluia rășinos sindrom care mi se transmisese odată în subsolul unui bloc, în timpul bombardamentelor americane asupra Bucureștilor. Stătusem acolo în picioare, calm, ascultând exploziile îndepărtate de afară, când o necunoscută, într-un capot de mătase roșie, tremurând din toate fibrele, mi-a apucat brațul.. Mi se părea sau preluam și acum acel penibil tremur care se vedea bine că anulase dinții cu venin ai lui Ionică. Nu mai era de așteptat, mi-am zis. Jucând nu știu cât de convingător pe aiuritul, am evocat întârzierea la o întâlnire dată la Biblioteca Academiei din apropiere și am luat-o din loc englezește. Iar discuția noastră, întreruptă la acel punct, n-a mai continuat niciodată.

REMEMBER

de MANUELA CERNAT

Victor Eftimiu a fost unul din primii și cei mai fervenți apărători ai artei cinematografului. Într-o vreme când puține condeie se încumetau să opineze asupra invenției lui Lumiere și rareori literații își luau răgazul să imagineze scenarii pentru ecran, proteicul scriitor s-a lăsat tentat de aventura imaginii. Poate sângele lui mediteraneeu, poate firea lui pătimaș-romantică l-au îndemnat să acorde credit „fantasmagoriilor” plătuite din lumină. Poate că spiritul lui neliniștit, vizionar, poate prea-plinul talentului care irumpea cu egală dăruire în teatru, poezie sau proză, l-au apropiat de noua artă.

Îndrăgostit statornic de cinematograful, Eftimiu n-a avut totuși parte să își împlinească această pasiune. Destinul a vrut ca relația poetului cu arta a șaptea să rămână pururi

platonice. Nu puținele lui proiecte de scenariu s-au îngropat în uitare. Inima lui a continuat să adăpostească însă acea pasiune de tinerețe. Ici, colo, în scrierile sale, când te aștepti mai puțin, cuvântul **cinematograf** se strecoară șăgalnic, într-o descriere de epocă, într-un dialog ori chiar într-un vers.

Într-un glumeț „Reportaj” în versuri, așternut pe hârtie pe un colț de masă, la vârsta senectuții, Eftimiu, venerabil octogenar, făcea, în 1957, o discretă reverență iubirii lui de altădată. Plictisit de disputele sterile cu care încuiații dogmatici ai obsedantului deceniu umpleau gazetele tăind firul în patru pe marginea „tipicului” și a influenței pozitive sau nocive a cinematografului asupra maselor, poetul imagina o scurtă povestioară cu tâlc:

„În strada Semicercului, o crimă:/A fost

asasinată o bătrână/Bogată și avară și hapsână,/Ce nu se bucura de multă stimă?/Ancheta a durat o săptămână/Nu numai mahalalele vecine/Dar tot orașul se întreabă:cine/Comis-a omuciderea și jaful?/Unicul fiu? Ar fi avut motive!/Dar nu citea romane detectiv/Și, nu ieșise **cinematograful**.

Mi-l amintesc pe Victor Eftimiu așa cum l-am apucat în copilăria și adolescența mea: un senior. Din legendara lui frumusețe nu se mai ghiceau nici măcar vagi urme. Trăsăturile chipului se estompau puhav, înecate în grăsime. Silueta falnică de odinioară se cocărise. Și totuși, dincolo de dureroasa decrepitudine fizică, făptura poetului impresionă. Impunea prin masivitate și prin noblețea gesturilor. Iar ochii... ochii păstrau o lucire vie, pătrunzătoare.

Într-o seară, la o premieră a Teatrului Municipal, s-a așezat în margine de rând. La antract s-a ridicat evident nemulțumit de spectacol și a întrebat-o pe plasatoare: „Domnișorica mea, nu știi matală, rulează vre-un film bun pe Bulavard? Tare m-aș duce de aicea. Decât o piesă pisăloagă, mai bine un film...”

A fost ultima dată când îl vedeam pe Victor Eftimiu.

teatru

TEATRU, IEȘIND DIN TEATRU

de REMUS ANDREI ION

Să evadăm puțin din împrejurimea scenei, din clădirea teatrului. Pe strada Eforie, la galeria tinerilor, să intrăm, fie și puțin, dar cu atenție, în expoziția diaPOZITIV organizată de Lia Perjovschi. Vedem imediat niște pereți albi proaspăt igrasiați, sau inundați, rău. De-a lungul pereților, pe policoare niște lupe ne invită să privim migălos o serie de diapozitive istorice, și mai pe larg își face treaba și un diaproiector. Acestea le vedem ușor dacă nu este aglomerație, dacă nu se vorbește, dacă nu este oră, dacă nu se predă ca la școală. diaPOZITIV este o expoziție vorbită, colorată, mișcată, care pornește cu un program scris și invită lumea pasionată de arte să se așeze, să privească și în plus să vorbească, să participe, să provoace. Există o anumită teatralitate aici, la galeria Eforie, până pe 10 mai.

Artiștii se vor supăra, poate, că îi numesc teatrali, iar oamenii de teatru se vor speria că atenuază seriozitatea conceptului. Dar nu vreau să subliniez decât că arta plastică, poezia, filmul au apelat mereu la teatralitate pentru că au avut nevoie de tot mai mult public. Și în plus, publicul are o funcție esențială în teatru, este și el într-o anumită măsură teatral. Expoziția diaPOZITIV se referă, de această dată, la discutarea instalației ca formă de expresie plastică. Instalația se regăsește și ea în teatru. („... au pus cătușe florilor” și „La țigănci”, spectacolele lui Alexander Hausvater, și apoi seria compusă de Horațiu Mihaiu). diaPOZITIV are și un ziar, sau o revistă, care are pe prima pagină câteva definiții, incluse într-o cronologie. **Performanța/Performance Art - activități artistice prezentate în fața unei audiențe,acompaniate de muzică, dans, poezie, teatru și video... Când? 1960.** „Body art - formă artistică în care corpul

artistului este mediul, mai degrabă decât convenționala piatră, lemn pânză./Arta corporală este o multitudine de provocări ce utilizează corpul ca material și adesea fotografia ca media (François Fulchart) Când? 1960-70. Living Art - serie de gesturi intime sau teatru vizual la scară mare cu durată de câteva minute sau ore, lucrare performată o dată sau repetată de câteva ori, cu scenariu pregătit sau nu, improvizată pe loc, sau realizată după câteva luni, lucrare prezentată de artist

singur sau în grup. Expresie a dorinței multor artiști de a-și prezenta arta cât mai direct publicului, de a o face să influențeze în afara muzeelor și a galeriilor. Când? 1990”.

Seria definițiilor este mare și evidențiază semnificativ că lumea artelor este tot mai atrasă de expresia teatrală. Teatru este o artă foarte directă. diaPOZITIV este șansa întrebărilor continue și a răspunsurilor directe, în expoziție, publicul este exponat într-un fel, și dacă este absent desființează expoziția, spectacolul, comunicarea, arta...

Dan Perjovschi vrea diaVIZOR, „adică te uiți pe vizor și dacă nu ți-e frică deschizi ușa”... și dacă nu ți-e frică pleci, și dacă nu-ți place nu plătești, nu cumperi bilet, nu intri la spectacol. Mergi pe stradă și îți alegi ce-ți place și ca să nu pierzi vremea te uiți pe vizor, te uiți-admiri-contempli...

Festivalul de artă medievală de la Sighișoara se schimbă, acum, în aceste zile, a devenit la propunerea lui Radu Macrinici Festivalul de stare medievală. Centrul Soros pentru Artă Contemporană a lansat catalogul

Experiment în arta românească după 1960 artă vizuale, teatru, film, coregrafie, literatură, fotografie, video, doar arhitectura lipsește și a lipsit și din expoziția S O R O S organizată anul

trecut. Catalogul este un eveniment, expoziția este un eveniment, diaPOZITIV este un eveniment. Festivalul de stare medievală este un eveniment, Richard II, regizat de Mihai Mănușiu cu Marcel Iureș în rolul principal, este un eveniment, arta este un eveniment, teatrul este un eveniment, pentru toată lumea. vizorul este lumea!

„În concluzie: paralizile de care s-a vorbit au fost pseudoparalizii.

Intoxicația cu mercur a fost o realitate, ca urmare a tratamentului intensiv cu preparare de mercur administrate cu insistență de dr. Francisc Iszák. Acest tratament hiatrogenizant a agravat suferința poetului, dar nu i-a determinat moartea, așa cum credea Harieta, sora lui Eminescu, dar ar fi putut să-i provoace o miocardiopatie toxică, în final mortală prin insuficiență cardiacă, respectiv sincopă cardiacă.

Lovitura cu piatra a bolnavului Petre Poenaru, în preziua decesului, n-a fost cauzatoare de moarte.

fără comentarii

Oricare boală va fi avut Eminescu, el rămâne al nostru, dar și al omenirii, și-l vom iubi etern așa cum a fost, fiindcă spune G. Călinescu: „Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate... până când să apară... alt crin de țâria parfumurilor sale”, iar Mircea Eliade zice „cât timp va exista undeva în lume un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru e salvată...”

(Florea Marin - *Steaua*)

lansări

La Muzeul Literaturii Române a fost prezentată cartea de versuri „Bilanț al pierderilor” semnată de Mihai Banciu. Apărută la **Fundația Luceafărul**, a fost prezentată de Maria Ana Tupan și Dan Alexandru Condescu. În recital s-au aflat actorii Florin Zamfirescu și cvartetul **Contempo**.

Editura „Cartea Românească” a lansat volumul Ioanei Crăciunescu... la Sala Oglinzi de la Casa Monteoru. Au prezentat Dan Cristea și Laurențiu Ulici.

A apărut un nou volum de interviuri, realizat de Rhea Cristina, sub egida editurii „Ars Longa”. Au vorbit la lansarea, care a avut loc la Casa Scriitorilor, H.R. Patapievic și Ion Bogdan Lefter.

profil

Vineri și sâmbătă (3-4 aprilie) sediul Ed. Viața Medicală Românească a cunoscut animația marilor evenimente culturale, prilejuită de sărbătorirea medicului Georges Dumitresco, pictor, poet și eseist. Lansarea volumului de versuri **TRIPTIC**, pe fundalul iconografic al picturilor maestrului, s-a bucurat de prezența a zeci de personalități din lumea medicală, artistică, științifică și politică, dintre care amintim: Ion Bruckner ministrul Sănătății, academicienii Bălăceanu Stolnici și Al. Balaci, prof. dr. C.D. Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, dr. Al. Trifan, secretarul SMSPR, scriitorul Vasile Andru, actrița Mihaela Juvara ș.a. Din partea mass-mediei am remarcat-o pe Marilena Rotaru, realizator TVR. A luat parte ambasadorul Elveției la București. Soția artistului, o prezență fermecătoare și discretă în același timp, a amplificat sentimentul desăvârșitei ospitalități și civilizației cu care breasla medicilor știe să-și onoreze vârfurile. În acest sens a fost aplaudat scriitorul și italianistul C.D. Zeletin pentru substanțialul eseu prilejuit de superelegantul volum de versuri semnat de Georges Dumitresco (redactor dr. Mihail Mihailide, directorul Ed. VMR). Au mai luat cuvântul dr. Al. Trifan și ambasadorul Elveției. Un moment neverosimil

Festivalul Național de Literatură „Tudor Arghezi”

REGULAMENT

Festivalul este deschis tuturor scriitorilor, plasticienilor și exegeților operei argheziene și se desfășoară în cinci secțiuni.

I. Premiul național „Tudor Arghezi” pentru Opera Omnia, în valoare de 2.000.000 lei, acordat de Consiliul Local și Centrul Cultural „Tudor Arghezi” din Târgu-Cărbunești unui mare scriitor român contemporan. Propunerile pentru Premiul vor fi făcute de Academia Română, uniuni și asociații de scriitori, reviste și fundații, personalități culturale din țară și străinătate. Pe baza propunerilor făcute, Consiliul Local Târgu-Cărbunești va nominaliza laureatul Premiului Național „Tudor Arghezi” pe anul 1998, acordându-i acestuia, pe lângă Premiul, și calitatea de cetățean de onoare al orașului Târgu-Cărbunești.

II. Concursul „Cuvinte potrivite” pentru volum în manuscris, deschis autorilor români nedebutanți, având vârsta maximă de 47 de ani, indiferent de genul literar în care se manifestă. Manuscrisele nu trebuie să depășească 150 pagini. Premiile secțiunii:

- Marele Premiul, în valoare de 1.000.000 lei, acordat de Biblioteca Județeană „Christian Tell” Gorj și publicarea volumului premiat, în colaborare cu o editură autorizată. În funcție de valoarea concurenților, Marele Premiul poate fi acordat ex equo, situație în care vor fi premiați și publicați doi autori.

- Două diplome de Excelență și propunerea volumelor distinse spre publicare unor editori și sponsori.

III. Concursul „Bilete de papagal” pentru autori tineri (sub 30 de ani), care se

înscriu în concurs cu texte inedite (maximum 20 de pagini). Premiile secțiunii, constând în publicarea textelor premiate, vor fi acordate de revistele invitate la organizarea Festivalului.

IV. Salonul de Ex-Libris și ilustrație de inspirație argheziă. Se vor acorda două premii, în valoare de 300.000 lei fiecare, unul pentru ex libris și altul pentru ilustrație, de către Centrul Județean al Creației, Gorj.

V. Simpozionul „Tudor Arghezi - Omul și opera”, deschis agenților care au ca obiect de studiu viața și opera lui Tudor Arghezi. Se va acorda premiul special pentru arghezologie, în valoare de 1.000.000 lei, de către Uniunea Scriitorilor, unei cărți editate sau în manuscris.

Comunicările științifice prezentate în cadrul Simpozionului de arghezologie vor fi publicate de către inspectoratul pentru Cultură Gorj și onorate prin drepturile legale de autor.

Toate propunerile pentru premii, manuscrisele volumelor sau textelor pentru concurs, mapele de ilustrații și ex-libris, studiile de arghezologie etc., se trimit fie personal de autorii interesați, fie prin instituțiile culturale județene precum și de celelalte instituții și persoane prevăzute de regulament pe adresa Inspectoratului pentru Cultură al județului Gorj (1400 Târgu-Jiu, Piața Victoriei nr. 2-4, camera 235, telefax: 053/214905), cu mențiunea „Pentru Festivalul Național de Literatură «Tudor Arghezi», până la data de 10 mai 1998 (data expirării). Alte condiționări de participare, în afara celor specificate, nu există.

Georges Dumitresco, o vocație trinitară

de emoționant în lumea medicală a fost oferit chiar de Georges Dumitresco, care citindu-și eseu în limba franceză - o depozitie de fiu risipitor și iubitor al patriei și patrimoniului românesc, dar și o profesie de credință și nestrămutată a

omului față de lucrarea diavolului în istoria propriu-zisă și în istoria personală - a scris cea mai vibrantă pagină din opera sa. Extraordinară prin dramatismul de școală Nottara a fost prestația actriței Mihaela Juvara, ce a recitat poemul „Doi bătrâni, două nevoi”.

Parabola poetului Georges Dumitresco, rezident în Elveția din 1969, a cunoscut două

puncte de maximă intensitate a suferinței: în 1956, când este arestat, anchetat în regim de izolare și privat de libertate doi ani de reprezentanții de la București ai terorismului bolșevic, și peste 40 de ani, când numai un miracol l-a salvat dintr-un multiplu și complicat accident cardiac. Între acești poli se scriu poemele din **Triptic**, majoritatea în limba română, dar și în franceză și italiană. Este cartea unei vieți de rezistență prin rememorare și confesiune, de perenă revizitare a modelelor clasice, certitudini de dănuire spirituală, civilizație și autenticitate românească. Legat simbiotic de miturile noastre integratoare, Georges Dumitresco este prin opera sa poetică și picturală, un european, un trimis plenipotențiar al Răsăritului în Apus, un nemântuit propovăduitor al valorilor românești creștine în Occidentul creștin. Pe Calea Vieții și Adevărului propriei persoane, aspirând la Viața și Adevărul Dumnezeului universal.

Geo Vasile

Număr ilustrat cu reproduceri
din volumul **TRIPTIC**
de Georges Dumitresco

a. r. morlan

TATUAJUL

Îmi place crizantema ta, spuse tânăra în impermeabilul din plastic, plimbându-și de colo-colo paharul de cola pe tejgheaua vâscoasă până când marginile rotunjite ale cuburilor de gheață aproape topite îngânără o melodie fără noimă.

Din reflex am început să-mi frec antebrațul, acolo unde crizantema bidimensională își etala corola roșie, și am dat din cap în semn de mulțumire.

Era o seară tipică pentru un bar soios: tonomatul cânta la nesfârșit „Walk on the Wild Side”, lumânările fumegau de zor în semigloburile din sticlă mată, iar neonul din spatele tejghelei pâlpaia și sfârâia ca într-o tigaie. Și era al naibii de cald, într-atât de cald încât gheața din paharul tinerei subțirele de lângă mine se și topise, la nici trei minute după ce barmanul îi adusese comanda. Și totuși...

Impermeabilul pe care îl purta era de un verde transparent și acoperea un pulover cu mâneci lungi, mulat pe corp, și o pereche de ginși foarte strâmți. Prin impermeabil se vedeau pete mici de transpirație, ca atunci când pui un sandwich cu carne într-o pungă de hârtie. Întrebându-mă ce temperatură avea corpul ei, am simțit nevoia să-i iau pulsul, să-i ascult inima și să-i spun...

Ce? Mi-am stins țigara într-o scrumieră ce aducea cu o țintă de bocanc. **Să nu se mai sufoce în plasticul ăla? Că eu sunt medic, adică vocea autorității? Cine vorbește... Două pachete de țigări pe zi.**

Tânăra își schimbă poziția, resturile de gheață îngrămădindu-i-se pe buze în vreme ce golea paharul. Pentru o clipă, tonomatul își trase răsuflarea, iar neonul se opri din zumzăit, răstimp în care am auzit cum gheața i se lovește de dinți. Și, fără să vreau, m-am cutremurat.

- Știi, nu trebuie să-l expui la soare, zise tânăra acoperită de sudoare și își puse paharul gol pe tejghea, peste o crestătură de briceag.

- Ce să nu expun? am întrebat eu printre dinți, în timp ce-mi aprindeam o altă țigară.

- Tatuajul. Se decolorează la soare. Trebuie să ai mare grijă. Tânăra făcu o pauză ca să-și îndepărteze din ochi o șuviță de păr moale, castaniu; fiecare șuviță părea neobișnuit de goasă și îmbibată de transpirație. Apoi continuă:

- Adică după ce te-ai chinuit atât...

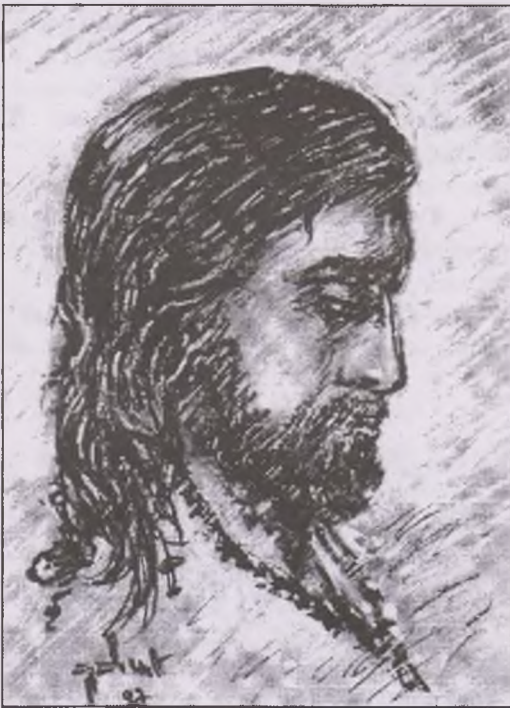
Eram tentat să mă ridic de pe scaun și să

plec sau s-o pun la punct dar, cum spuneam, era o seară în care îți venea să accepți orice: o căldură toridă, când trotuarele parcă sunt din piele scorjită, iar aerul e atât de murdar încât aproape că simți cum îți înnegrește nările. Iar jos, în metrou, nu vezi decât mâini, cu palmele în sus, invadându-ți spațiul vital, și ochii aceia temători...

La naiba, poate că nici ea nu vrea să meargă acasă.

- Nu prea contează, am spus eu, vârându-mi bricheta la loc, în buzunarul de la cămașă. Mi l-am făcut doar ca să acopăr ceva. Arată mai bine decât ce este sub el.

Tânăra începu să dea din cap, șuvițele de păr alunecându-i pe fruntea lipsită de

culoare, ca și cum ar fi fost de acord că tatuajul meu era oricum altceva față de cicatricea aproape ovală care îmi împodobise cândva brațul - chiar dacă nu avea cum să știe de ea.

Timp de câteva clipe în jurul meu începură să plutească toate, cu un acut sentiment de **deja vu**. Simțeam nevoia să mă justific, să-i ofer femeii (care acum era complet acoperită de sudoare; de-abia îi mai deslușeam punctele cafenii de pe pulover) un motiv întemeiat ca să fie de acord cu mine.

Am sorbit din paharul cu bere, am tras adânc din țigară și am început:

- A fost o mușcătură. De om. Noroc că

eram de gardă, una din asistente a curățat-o bine ca să nu se infecteze, mi-a făcut și o injecție antitetanos. S-a întâmplat când eram intern, în Manhattan, acum cinci-șase ani. M-am tatuat la sugestia unui tip, tocmai îi puneam piciorul la loc, fusese lovit de un automobil când, uitându-se mai atent la mine, a văzut cicatricea și mi-a spus: „De știu că a fost cineva furios pe dumneavoastră, domnule doctor!”

- Dar n-avea dreptate, nu-i așa? întrebă tânăra și își așază picior peste picior, gambele subțiri fiindu-i acoperite de șosete lungi, răsfrânte, din bumbac.

Din nou am simțit că mă cuprinde amețeala. În spatele tejghelei, „d”-ul dintr-o reclamă pentru berea Bud se prefăcu în ceva sticlos, incolor, și toate luminile se estompară: de parcă ar fi anunțat o pană de curent.

- Nu... persoana care m-a mușcat nu era furioasă pe mine. Eu am fost furios pe ea, o clipă, acolo, dar...

Cum puteam să-i spun despre femeia adusă la urgență, de luminile neîndurătoare, de miliarde de wați, care îi ricoșau din vânătași, de carnea ei zvântată în bătaie? Violul e înfiorător, violul în grup e tot poate fi mai îngrozitor. Fusese găsită de o mașină a poliției, în timp ce alerga, goală, pe stradă, venind dinspre cartierul rău famat în care femeile nu au ce căuta după apusul soarelui. Niște dezaxați o trăsese pe o alee dosnică. O bandă întreagă. Polițiștii îi prinseseră pe cei mai mulți dintre ei, nu îndeajuns ca să justifice toate felurile de spermă găsite în ea, dar îndeajuns ca să-i mulțumească pe șefi.

Pentru femeie însă era prea târziu: nu scotea nici un sunet, doar un șuier abia auzit, mai impresionant chiar decât urletul care zguduie pereții. Nu ne lăsa să vedem ce are, încerca mereu să se acopere cu brațele atât de subțiri încât de-abia reușeau să-i ascundă sfârcurile mușcate. Și, înainte ca injecția să-și facă efectul, s-a întins spre mine și n mușcat. A trebuit s-o trag de păr ca să-mi dea drumul, dădea din cap ca o pisică ce devorează o pasăre. Polițiștii au fotografiat-o: de câte ori scăpăra blitzul, rănile parcă-i săreau din piele, plutind în aer pentru o frântură de secundă, pentru ca să cadă la loc și să înceapă s-o doară din nou. Durerea era vizibilă; fiecare crestătură, lovitură sau zgârietură îmi spunea ceva, iar mușcătura din brațul meu le răspundea numaidecât.

M-am silit să privesc la reclama tremurată pentru berea Bud; țigara s-a făcut scrum până aproape de filtru până m-am hotărât să vorbesc din nou:

- Nu cred că și-a dat seama ce face... Poate că a crezut că sunt unul din nemernicii care o violaseră. Lucruri din astea se întâmplă frecvent la urgență. Durerea trebuie să se reverse cumva. Și cei în halate albe sunt ținte sigure. În fine, mușcătura s-a cicatrizat, dar proveniența ei era ușor de constatat. Unii o luau drept invitație, mă considerau o victimă sigură. Aș fi putut scăpa de cicatrice printr-o mică operație, dar noua cicatrice mi-ar fi adus aminte de cea

ceche, de parcă n-aș fi scăpat de ea niciodată. În timp ce tatuajul ăsta o ascunde în întregime. Tipul care mi l-a făcut a propus crizantema, mi-a spus că petalele urmează întocmai configurația cicatricii, a urmelor lăsate de dinți. Mi-a spus chiar dacă se decolorează tatuajul, cicatricea tot va arăta ca niște petale.

Mi-am răsucit brațul și am privit cum lumina lucrează în lumina difuză a barului (tânăra s-a uitat și ea, fascinată); mi-am trecut degetul peste floare; înmuiate de transpirație, marginile cicatricii se simțeau ușor dar erau imposibil de văzut. Știam mereu că sunt acolo, cele două jumătăți de lună aproape unite.

- A făcut treabă bună, zise tânăra.

Fără să-mi dau seama comandase un alt pahar de coca-cola. Cuburile de gheață proaspete, care și începuseră să așeze, scoaseră un clinchet scutit în timp ce tânăra se uita la paharul.

- Dar tatuajul... te face să simți puternic? Înăuntrul tău și cum mușcătura n-ar fi...
... , continuă ea.

- Scuză-mă, nu înțeleg...

Impermeabilul se încreți în vreme ce tânăra se întoarse cu totul spre mine și aproape că-mi atinse șoldul cu genunchii. Trecându-și degetele scurte, palide prin păr (avea unghiile tăiate din piele, fără vârfuri albe), întrebă încet iar repede:

- Îți dai putere? Pentru ca nimeni să nu mai creadă că ești o victimă sigură, acolo, la urgență? Sau în altă parte? **Se tem oamenii... de el?**

Am strivit mucul de țigară în scrumieră înainte de a răspunde, atent la intensitatea neașteptată a cuvintelor ei:

- Puștii care sunt aduși acolo sunt fascinați de el. Unii chiar m-au întrebat unde l-am făcut. Singura plângere pe care am avut-o până acum a venit de la o doamnă în vârstă - care purta un geac de blană de vulpe, știi cum arată, cu cap și picioare, de aceea nici n-am luat-o în serios...

Tânăra zâmbi ușor, de complezență, apoi continuă:

- Mda, o floare nu are cine știe ce efect... Dar oamenii trebuie să creadă că ești puternic, nu?, dacă ai rezistat la așa ceva...

- Da... da, copiii mă întreabă uneori dacă dește și cam atât. La asta te referi, nu?

Tânăra dădu din cap de câteva ori, cu mâna dreaptă în jurul paharului aburit de coca-cola. Pe neașteptate, trotuarele pline de pietriș și cerșetorii din metrou nu mi s-au mai părut chiar atât de insuportabili, iar aerul a devenit mai respirabil. Împingând câteva bancnote pe tejghea, către barman, m-am ridicat de pe scaun și am spus:

- Mi-a făcut plăcere discuția, domnișoară, dar acum trebuie să...

- Te rog să mă ierți, înțelegi? zise tânăra repede, înainte de a se întoarce spre reclama ce tremura într-una, unde „B”-ul era aproape să se stingă.

Aveam capul limpede, numai că îmi zvâcnea o dată cu urletul sângelui din urechile mele. „Te rog să mă ierți, înțelegi?” Așa cum

stătea la bar, cu fața întoarsă spre reclamă, am recunoscut-o în cele din urmă. De la urgență. Hainele o schimbau mult; când cineva este în pielea goală, instinctiv ochii ți se duc spre acele părți pe care nu le poți vedea altfel, spre acele părți la care nu ar trebui să te uiți. Ca medic, trebuia să mă uit acolo. Fața ei nu mă interesa în mod deosebit, asta până când și-a înfipt dinții în pielea mea.

Când dinții încă mai erau înfipti în pielea mea...

- Nu știi câți au fost... doar o învălmășeală de fețe îngrămădindu-se deasupra mea... uitându-se la mine. Asta a fost partea cea mai

Că era goală... goală, dar **acoperită**. Complet.

Tatuajul se întindea chiar de sub scobitura gâtului până în talie, apoi mai jos, tot mai jos, într-o pată neagră, mare, până acolo unde picioarele ei de un albastru-indigo se întâlneau cu șosetele răsfrânte, din bumbac. Desenul era dens, ca o țesătură, și când m-am dat mai aproape, am văzut de ce „puloverul” ei era presărat cu puncte cafenii. Două din puncte erau sfârcurile. Și atunci când și-a suflecat mânecile din plastic, mi-am dat seama că își epilase părul de sub braț, probabil că și epilase părul de pe tot restul corpului - o făcea mereu,

fără îndoială. Până și buzunare, până și tivuri avea tatuate pe picioare. O privire, chiar două, și vedeai haine, haine atât de asexuate încât nu te mai deranja să te uiți a treia oară. Iar ea se purta de parcă ar fi fost acoperită de ele, strat peste strat, pentru a nu mai fi goală niciodată. Și nici nu avea să mai fie, niciodată. Dacă avea grijă de ele, dacă le ferea de soare.

Eu nu mă operasem fiindcă

rea, înțelegi? Trupurile lor n-or să-și nu puteam scăpa de amintirea cicatricii, de amintească de mine, ochii lor însă da. Eram ceea ce văzusem și auzisem în seara aceea, atât de... **expusă**. Ca și cum aș fi fost când eram de gardă la urgență. O acoperisem, transparentă și puteam vedea tot ce e în mine. O transformasem în ceva frumos, ceva. Ce eram eu, **înăuntru**. Ce anume mă deosebea excentric pentru un medic, ceva cu care să-i de ceilalți. Nu mai puteam ascunde nimic, nu farmec pe pacienții mei mai tineri. Dar mai puteam păstra nimic pentru mine, nu mai cicatricea tot o aveam. Nu eram destul de puteam arăta nimic din ceea ce voiam să arăt puternic ca să o fac să dispară.

Mă simțeam atât de goală. Și curând după Ea însă căutase puterea și o găsisese... se aceea mi-am dat seama că în lumea asta nu **îmbrăcase**, pentru totdeauna. Spre a nu mai fi sunt destule haine care să-mi ascundă niciodată cu adevărat goală - un gând goliciunea. De parcă hainele nu-mi mai erau de îmbrăcăminte, o idee mai mult decât îndrăzneță.

Îți dai putere? Pentru ca oamenii să nu mai creadă că ești o victimă sigură... Se tem oamenii... de el?

Cuvântul „dezgolească” suna mai mult decât hidos în gura ei. Am vrut să-i spun că răspunsul era și da și nu: da pentru putere, nu pentru teamă - doar retoric, neînălțând vocea la sfârșitul dacă persoana se lasă ușor intimidată de o propoziție; și nu am fost aproape deloc manifestare extremă a stăpânirii de sine, a surprins când tânăra a dat din cap afirmativ, a nevoii de a fi din nou întreg într-un mod atât sorbit din pahar și a răspuns: de disperat, într-un mod atât de frumos. Nici o

- Mda, am și primit ajutor... cam târziu dar... zgârietură nu avea s-o mai facă să sufere, să-i Acum nu mai contează. Cel puțin... eu... cel arate că este slabă. Niciodată nu avea să mai fie puțin... atât de **expusă**.

Și-a mușcat buza de jos, apoi a continuat Am vrut să-și spun cât de frumoasă este, ce repede, șoptind triumfător: puternică trebuie să fi fost ca să-și suporte golicieunea pentru ultima oară, în vreme ce era - ... cel puțin eu nu mai trebuie să-mi fac tatuată (și luase „mult timp”, așa spusese ea - griji în privința **goliciei**. De asta te-am dar oare cât timp, cât de **mult timp**?). Dar ea întrebat, dar poate că nu-i același lucru și a coborât de pe scaun înainte ca eu să pot pentru tine... scoate o vorbă, a pus niște bani pe tejghea și a

- Ce „nu-i același lucru”?
Am scos o altă țigară din pachet și mi-am ieșit din bar, pe străzile întunecate, cu miros pipăit buzunarul de la piept, în căutarea stătut

brichetei, în tot acest timp neluându-mi ochii În timp ce mă uitam după ea, luminile au de pe tânăra din fața mea. Care, într-un gest scăzut, din ce în ce mai mult, până au devenit firesc și inocent, își desfăcu impermeabilul galben-cafenii. Pe fereastra de la câțiva pași de lăsând să i se vadă bustul. Cu puloverul ei mine am văzut cum se întunecă întregul oraș, închis la culoare, care îi ajungea până la ca o lumânare care sta să se stingă. Dar nu m-am încheieturile mâinilor și la baza gâtului, gestul uitat încotro se duce. Era îmbrăcată, era nu avea nimic sexual, nimic provocator în el. puternică. M-am întors la berea mea. Era una M-a izbit un miros puternic de transpirație și, din seile acelea tipice, înțelegi?

la lumina difuză a lumânării de lângă cotul ei, am văzut în sfârșit...

NORMAN MAILLER

Cronicarul literar Juan Cavestany de la ziarul **El Pais** din Madrid afirmă că Norman Mailler este pe cale să termine un roman despre Iisus Hristos relatat la persoana întâi...

Prin modalitatea de a scrie a acestui roman, Norman Mailler dezlănțuie, chiar înainte de apariția cărții, o polemică, așa cum s-a întâmplat și cu alte creații ale sale: **Gary Gilmore, Lee Harvey Oswald, Pablo Picasso...**

Acest nou roman biografic al scriitorului nord-american (n. la New-Jersey, 1923) se intitulează: **Evanghelia după Fiu** și va fi o biografie a lui Iisus pe care prolificul scriitor a încercat s-o facă „nici pioasă și nici satirică”. Conform dorinței autorului și a editorului ei, înainte de a fi pus în vânzare, romanului i se va face o publicitate prudentă, dar sămânța de scandal a fost deja aruncată... Pentru început, numeroșii săi admiratori au aflat din „Catalogul de primăvară” în care figurează doar fotografia autorului și o scurtă explicație, că **Evanghelia după Fiu** este un roman scurt și va fi una dintre cărțile cele mai extraordinare din excepționala carieră a lui Norman Mailler.

Într-adevăr **Evanghelia după Fiu** nu are decât 224 de pagini, cantitate echivalentă doar cu „prologul” altor cărți ale sale cum ar fi: **Cântecul călăului** sau **Năluca lui Harlot** care numără peste o mie de pagini fiecare. De observat că în ultimele sale cărți, însuși Mailler a redus cantitatea de hârtie tipărită: **Oswald's Tale**,

biografia asasinului lui John Kennedy, are numai 791 de pagini iar **Picasso: Portrait of the artist as a young man** doar 400 de pagini.

Despre **Evanghelia după Fiu** mai aflăm, chiar din gura autorului cărții, că prin această scriere el a încercat să se dumirească în primul rând pe sine însuși asupra ceea ce Fulton Oursler numea: „Cea mai durabilă istorie niciodată povestită...”. „Nu vă voi dezvălui nimic în plus până la apariția cărții, pentru a nu trezi un interes care nu poate fi încă satisfăcut”, adaugă autorul.

De fapt, acest „cârlig” este menit a trezi tocmai curiozitatea cititorilor, după ce biografia lui Picasso a fost destul de distant primită de critica literară și, în consecință, și de consumatorii literaturii sale.

Teama ca **Evanghelia...** să nu aibă aceeași soartă ingrată este îndreptățită și de îndrăzneala autorului de a-l face pe Iisus Hristos un alter-ego, personaj de ficțiune literară, ceea ce înseamnă a-l coborî în teluricul prozei, la discreția unei fantezii eliberată de orice dogmă. A nu se uita că biserica catolică, puternica instituție care îl reprezintă pe Dumnezeu pe Pământ pentru foarte mulți habotnici, l-a acuzat de nu se știe câte ori de blasfemie, sodomie profesională și în cele din urmă l-a și excomunicat.

Iisus Hristos poate vorbi prin gura lui Norman Mailler, despre care *ne*-cititorii săi, detractori pătimiși sau admiratori fără rezerve, știu doar că este bețiv, megaloman, trăitor în promiscuitate și denigrator al femeii? Toți aceștia nu îi cunosc însă decât înfățișarea pe care vrea el să le-o arate din nevoia de a le dovedi că nu este decât un om ca oricare altul, nevoie pe care o simte tocmai pentru că se știe deasupra vulgului. În fond, este un intelectual neclintit, ziditor de cărți, curajos și greu de dislocat din matca sa.

Acest foarte important cronicar al continentului nord-american care admiră deopotrivă geniile și criminalii și a cărui faimă literară a depășit cu mult fruntariile patriei sale este capabil să se destăinuie lumii în postura lui Iisus Hristos și să scrie, în același timp, scenariul documentarului: **Muhammad Ali - When we were kings** dovedind nu numai o bună cunoaștere a lumii boxului ci și inventivitate și gândire etică fără pretenții moralizatoare.

Este de așteptat ca tot ceea ce se va numi „scandal”, la apariția romanului: **Evanghelia după Fiu**, să devină, cu timpul, popularitate.

Traducere și adaptare de **Ezra Alhasid**

Cuvintele

Sunt ca un cristal
cuvintele.

Unele, un pumnal,
un incendiu.

Altele,
rouă doar.

Ascunse vin, pline de amintire.

Nesigure navighează;
bărci sau săruturi,
apele înfioară.

Părăsite, nevinovate,
ușoare.
Țesute sunt din lumină
și noapte sunt.
Și chiar palide
verzi paradisuri aduc aminte încă.

Cine le-ascultă? Cine
le culege, așa,
crude, desfăcute,
în ale lor cochilii pure?

Poem mamei

În adâncul tău,
știu c-am trădat, mamă.

Totul pentru că deja nu mai sunt

eugénio de andrade

S-a născut în 1923, într-un sat din Beira Interior (Póvoa de Atalaia). A studiat la Lisabona și Coimbra, dar trăiește din 1950 la Porto, oraș al cărui cetățean de onoare este. Poezia sa, clară și riguroasă, a reușit lucrul acesta rarissim: să intereseze în cel mai înalt grad critica cea mai exigentă și, în același timp, generații succesive de cititori, devenind poetul portughez cel reeditat, studiat și tradus de la Fernando Pessoa. Deși nu a concurat niciodată la nici un premiu i-au fost atribuite mai multe, în și în afara țării sale. Este membru al Academiei Mallarmé din Paris.

copilul adormit
în adâncul ochilor tăi.
Totul pentru că nu știi
că există paturi în care frigul nu întârzie
și nopți zgomotoase de ape matinale.

De aceea, uneori, cuvintele ce ți le spun
sunt dure, mamă,
și iubirea noastră este nefericită.

Totul pentru că am pierdut trandafirii albi
pe care-i strângeam în brațe
în poza înrămată.

De-ai ști cum încă iubesc trandafirii,
poate n-ai umple orele de coșmaruri.

Dar tu ai uitat multe lucruri;
ai uitat că picioarele mele au crescut,
că trupul meu întreg a crescut,
și inima chiar
mi-a devenit uriașă, mamă.

Vezi - vrei să m-ascuți? -
uneori mai sunt copilul
ce-a adormit în ochii tăi;

încă strâng lângă inimă
trandafiri tot atât de albi
ca cei pe care îi ai înrămați:

încă îți aud gasul
A fost odată ca niciodată o prințesă
în mijlocul unei livezi de portocali...

Dar - o știi - noaptea este uriașă
și întreg trupul meu a crescut.
Eu am ieșit din ramă,
le-am dat păsărilor ochii mei să-i bea.

N-am uitat nimic, mamă.
Îți păstrez vocea în mine.
Și îți las trandafirii.

Noapte bună. Eu, cu păsările, plec.

Traducere și prezentare de **Ștefan Mera**

GOANA DUPĂ IDEOLOGIE

de OANA FOTACHE

Despre cărțile Lindei Hutcheon, critic și teoretician al postmodernismului, s-a vorbit mult în ultimii ani, ei aparținându-i una dintre sintagmele prin care se încerca delimitarea specificului fenomenului respectiv, și anume „metafictiunea istoriografică”. Acum s-a ivit și prilejul de a-i discuta ideile într-un cotext românesc mai larg, căci, o dată cu apariția „Politicii postmodernismului” (în colecția „Studii” a Editurii Univers, București, 1997), mult mai mulți cititori interesați de acest subiect au acces la informații de actualitate în domeniu, față de numărul destul de restrâns al celor care împrumutau și citeau astfel de cărți de la British Library din București. Faptul mi se pare important pentru că, deși postmodernitatea a început, de câțiva vreme, să-și ex-pună semnele și pe la noi (avem, nu-i așa, forme ale mass-media în maniera celor occidentale, se arată zorii luminoși ai societății informatizate, ai societății de consum etc), marele public încă nu are o conștiință clară a implicațiilor acestor mutații economice, politice și sociale de amploare. Analiza Lindei Hutcheon are tocmai meritul de a deconstrui „the glamorous façade”, încât să devină vizibil mortarul ideologic care ține clădirea.

Poate prea vizibil. Obsesia politicului (mai ales în varianta „politicii reprezentării”) în-formează cartea. Punctul de pornire îl constituie opoziția (deconstruită) dintre **natură și cultură**. Naturalul ne(mai)existând, nefiind acum mai sistematizat decât utopia rousseau-istă a „sălbaticului nobil”, altfel spus, o convenție **culturală**, rezultă că oricine pretinde a-l reprezenta ca atare dovedește naivitate, rea-credință sau, mai degrabă, dorința de a-l domina. Așadar, orice reprezentare are un caracter implicit politic. O dată formulată această lege, se ivește problema modalității de „reprezentare” (definire) a postmodernismului însuși, ca fenomen conștient de caracterul său denaturalizat(or). Modalitate dificilă, întrucât postmodernismul nu este, după L. Hutcheon, atât un concept, cât o „problematică”, un „paradox al complicității și criticii, al reflexivității și istoricității, care înscrie și subminează totodată convențiile și ideologiile forțelor culturale și sociale dominante ale lumii vestice din secolul XX” - p. 16. (De remarcat determinantul „vestice”, deloc neutru, izolând și îndepărtând „esticul”, căruia pare să-i lipsească - de ce? - șansa de a deconstrui și această opoziție).

Hutcheon analizează **postmodernismul** nu în relație cu modernismul (cum a făcut-o, de pildă, Imab Hassan), ci cu **postmodernitatea** - socială, economică, politică etc -, autoarea distanțându-se prin aceasta de poziția lui Frederic Jameson și a altor teoreticieni, care nu fac diferența între cele două noțiuni. Maniera discursului este, ni se spune, cea a „criticii complice”, cu toate că, pe alocuri, abordarea pare mai mult complice decât critică: mod de adecvare la obiectul de studiu, căci postmodernismul (termen desemnând aici un ansamblu de practici culturale, identificate în arte ca literatura, fotografia, arhitectura, filmul etc) reacționează critic la realitățile postmodernității ca perioadă istorică, sau ca postistorie, caracterizată de existența unor fenomene socio-economice precum „capitalismul târziu”, „societatea de consum” ș.a. Mi se pare interesant de notat în această privință faptul că L. Hutcheon își formulează rezerva față de „teoriile necritice” actuale (cum le numește Christopher Norris), care postulează nerelevanța problemei valorii, sau deduc din posibilitatea de a interpreta diferit, și deseori contradictoriu, provocator, un eveniment oarecare, existența acestuia doar ca simulacru ideologic, în afara criteriilor de adevăr sau de realitate (aluzie, probabil, la controversatele articole ale lui Jean Baudrillard despre Războiul din Golf).

Background-ul teoretic - poststructuralist în general, deconstructivist în special - produce o matrice descriptivă a postmodernului ce seamănă surprinzător cu „categoriile negative” prin care

Hugo Friedrich definea poezia modernă. Astfel, postmodernismul s-ar fi angajat într-un proces de „dedoxificare” a învechitelor noastre reprezentări culturale (sau „denaturalizare” dar nu vorbeau și formalistii ruși despre „ostranenie” ca procedeu al artei?); este ambiguu, contradictoriu, tensionat... De modernism se deosebește, însă, prin faptul că nu crede în autonomia sa, dar nici într-o realitate coerentă și stabilă care să se raporteze, asemeni premodernilor. Căci realitatea este, la rândul ei, tot un construct narativ, unul infinit semnificativ, care nu exclude ficționalitatea. Situație indecidabilă, pe care o reprezintă (adică „o construiește și o interpretează”) metafictiunea istoriografică, metacinematograful sau foto-grafia postmodernă, forme artistice conștiente de gradul cel mai înalt

de limitările lor, dar și de forța teoretică. L. Hutcheon comentează provocările acestor genuri, adresate convențiilor reprezentării artistice (a trecutului alterității/socialului etc.), uzând de numeroase exemple, de cele mai multe ori convingător înscrise în contextul demonstrației.

Romanele lui Salman Rushdie, Manuel Puig, Graham Swift ori Patrick Suskind (unele traduse și în românește) readuc în scenă și subminează, în același timp, convențiile narațiunii istorice, ceea ce le face „dublu codificate”, reprezentând atât istoria, cât și contemporaneitatea. Criticul nu susține, în acest caz, că se transgresează astfel limita dintre ficțiune și realitate, trecut și prezent, menținându-și poziția interpretativă echilibrată.

Arta pare să fie atitudinea Lindei Hutcheon față de statutul artei fotografice postmoderne. La acest capitol, discursul critic capătă accente partizană, pe de o parte, polemice, pe de alta, vădind o implicare ideologică mai puternică decât și-ar fi dorit-o, poate. Sunt analizate creațiile unor feministe la Mary Kelly, Cindy Sherman, Sherrie Levine, Barbara Kruger, ca și comentariile acestora privind semnificația ideologică a subiectelor tratate. O caracteristică importantă a fotografiei postmoderne este, într-adevăr, relația ei strânsă cu universul social (spre deosebire de estetismul modernist, se subînțelege); însă concluzia Lindei Hutcheon,

care ar fi sunat admirabil în contextul socio-politic al anilor '60, dă impresia astăzi de „outdated”: „Istoria socială nu poate fi separată de istoria artei; nu există, în nici o formă de artă, un loc neutru din punct de vedere valoric, (...) din care să poți reprezenta” (p. 51). Iar viziunea asupra fotografiei ca „artă conștient teoretică”, mai mult, angajată în probleme sociale, urmărind **schimbarea** unor moduri de a privi lumea (nu arta!) s-ar putea să forțeze realitatea pentru a proba sistemul critic.

Capitolul dedicat parodiei postmoderne, subiect de care Hutcheon s-a ocupat pe larg într-o carte separată („A Theory of Parody”), este incitant în ciuda (sau din cauza) unor delimitări insuficient argumentate. Criticul transformă parodia într-un gen esențialmente postmodern, pe principiul aceleiași duble codificări ce funcționează și în literatură, film, arhitectură etc., deși ar fi mai corect din punct de vedere politic să credem că nu parodia e postmodernă, ci postmodernismul e parodic. În modernism, parodia se definea prin distanța față de obiectul său, în timp ce acum ea ar fi complice, dar și critică (termen opus lui „nostalgică”); totuși, complicitatea nu înseamnă și dorința de actualizare, nostalgie? Problema nu e lămurită. Se atrage apoi atenția către pericolele care ar pândi genul, în primul rând inaccesibilitatea/elitismul (grav păcat modernist!). Nu se înțelege de ce, împotriva obiceiului postmodern, un **fapt** - o operă ce nu se oferă imediat publicului larg, și apoi, ce produs artistic **în întregime accesibil** oricui? - e conotat **valoric**. Democratismul postmodern în varianta sa de „political correctness” are uneori aspecte dogmatice.

Foarte interesant este capitolul final, „Postmodernism și feminisme”. Autoarea demontează relația complexă a acestora, relevând tendințele deconstruive pe care le au în comun, ca și diferența principală: toate tipurile de feminism teoretizează acțiunea la nivel social, în timp ce postmodernismul e mai degrabă quietist, „prins într-o anume formă de negativitate care poate fi inerentă oricărei critici a dominantelor culturale” (p. 27). După cum ne-am fi așteptat, fundamentul teoretic al analizei din acest capitol este dat de nexul foucauldian între cunoaștere - putere - sexualitate, și de deconstructivism. Pertinența discursului îl recomandă lecturii atente, mai ales într-un spațiu unde tendința de a bagateliza chestiunea precede adesea, dacă nu elimină din start, orice încercare de informare corectă în domeniu.

Aș vrea să remarc în final un paradox atrăgător al cărții. Cu toate că Daniel Bell proclamase, într-o carte celebră, încă din 1960 „sfârșitul Ideologiei”, postmodernismul apare, după L. Hutcheon, ca fenomen cultural preocupat de a descoperi peste tot ideologii implicite și de a le scoate la suprafață, refuzându-și sieși caracterul ideologic (vezi critica metanarațiunilor la J.-F. Lyotard). Majoritatea teoreticienilor vorbesc însă despre statutul lui de artefact, de ficțiune euristica, dovadă faptul că există mai multe versiuni asupra lui, singurul criteriu de a le verifica fiind, după Brian McHale, cel pragmatic al eficienței. Ceea ce confirmă, de fapt, versiunea Lindei Hutcheon despre postmodernism ca afirmație conștientă, contradictorie și autosubminatoare.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1). Marta Bărbulescu, în intimitatea munților de la Bușteni, meditează asupra spațiului narativ.

2). Gellu Dorian e pregătit să organizeze, cu același aplomb, un nou festival „Eminescu”, la Botoșani.

3). Concentrați până la asceză, poetul Cezar Ivănescu și prozatorul Vasile Andru.

4). Doi senatori (și seniori) ai literelor române: Al. Paleologu și C. Țoiu.

5). Erau bine dispuși cândva: D.R. Popescu, Fănuș Neagu și Mircea Micu.

